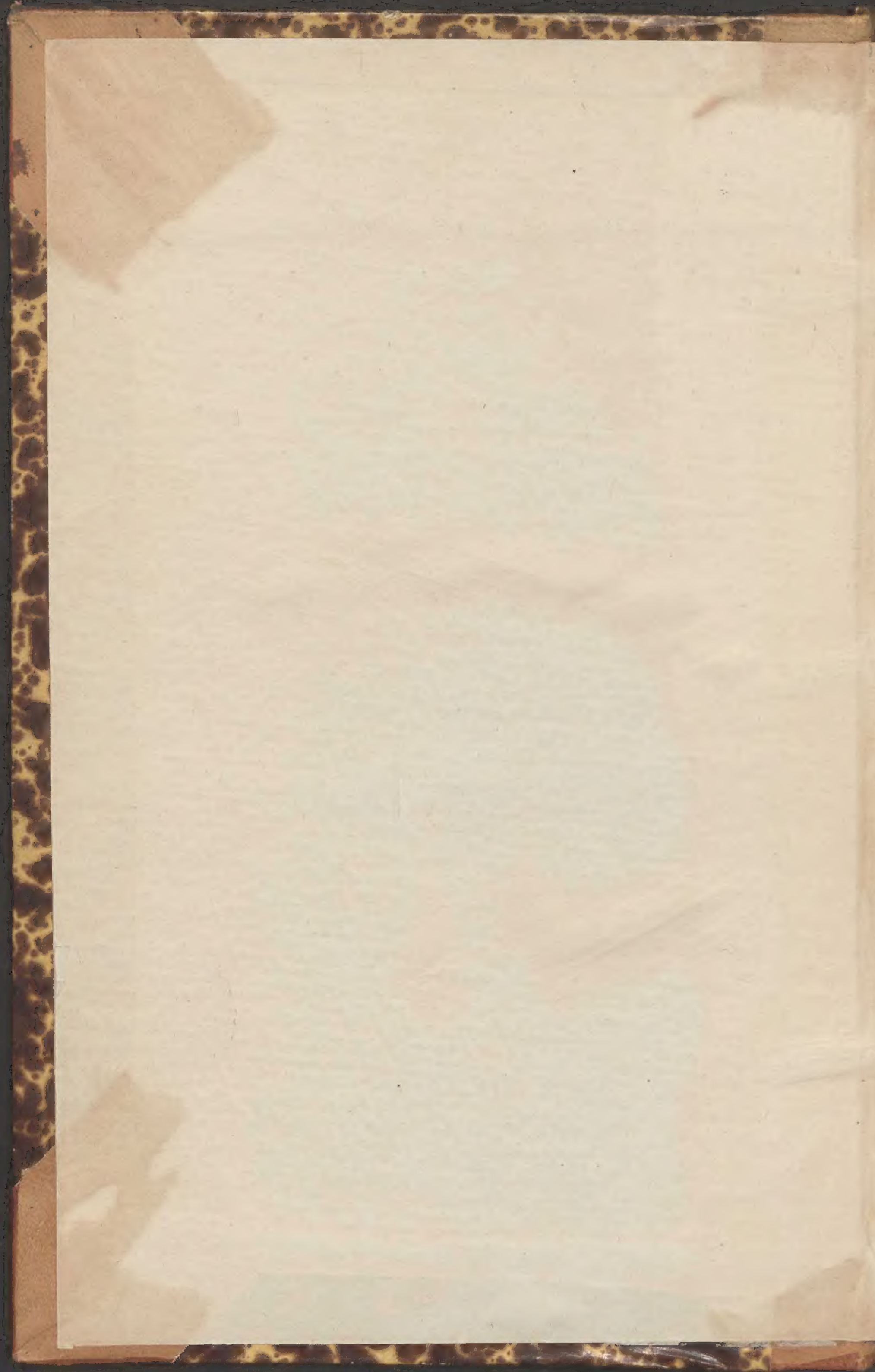

Archivarien Herr Jon Sigurdsson.

ödmjukt af:
författaren.

DE GAMLES

POETISKA SPRÅK.

STOCKHOLM.
HÖRBERGSKA BOKTRYCKERIET.
1859.

Förord.

Under lediga stunders sysselsättning med försök till tolkning af Eddorna anmärkte jag att närmare kännedom af en fordom idkad, men sedermera utan synnerligt afseende lemnad vetenskap är oundgänglig vid öfversättningar icke allenast af gamla Isländska, utan äfven Latinska och Grekiska skrifter.

Jag är, ty värr, icke i tillfälle att, med egna öfvertygande bevis, bestyrka nämde uppgift; men emedan dess sanning antydes af Skalder, hvilka både af forntid och samtid uppskattas såsom förnämst i vitterhet och snille, anser jag mig skyldig att icke fördölja förhållanden som kunna vara till nytta vid forskningar i flere rigtningar, hvarvid de Gamles skrifter tages till ledning; och hämtar deraf förhoppningen att fördristandet, som mig kan tillräknas, med undseende må bemötas.

Emedan ämnet, som efterföljande afhandlar, icke egnar sig till populär läsning, samt dessutom arbetet i flera afseenden tarfvar väsendtliga rättelser, saknar jag icke giltiga skäl för min åtgärd

att undandraga detsamma offentlighet; derföre är upplagan inskränkt till några få exemplar, hvilka kostnadsfritt öfverlemnas endast till dem, som åt Gamla Litteraturen egna sina bemödanden.

En bättre förmåga är förbehållet att fullända hvad jag endast förmått antyda eller ofullständigt begynna. Stockholm d. 3 Maj 1860.

P. L. DINTLER.

Inledning.

Gamla Språken äro vida sinnrikare sammansatta än nutiden förmodar. Denne har visserligen icke förbisett hvarken de mödosamma arbeten som föranledts vid alfabetets bildande och ordens daning till lättnad och förskönande af uttalet, ej heller kännedomen och förmågan som erfordrats att ordna desamma till sammanhang och samband; men — nämde snilleverk äro — hvad språken angå — de enda kände; ej anas något derutöfver någon språkens ytterligare egenskap — och likväl finnes en sådan, nog mäktig att hafva förblindat de lärdaste Språkforskare!

Vårt gamla Nordiska språk — på senare tider benämt Isländska — står för ingen del uppå lägre ståndpunkt än forntida Grekiska och Latinska. Man förvånas öfver den pigga kärna som förvaras under det småningom tillskrumpnade skalet. Kärnans inre är Nordiskt, men — dess form är hämtad från Grekiskan. Äfven sistnämde

språk vidlåder samma förhållande; dess inre är nationelt men — dess yttre främmande; — vittnande om språkbearbetning långt före Grekerne.

Detta bestyrkes af äldre folkslags Hieroglyfer, hvilka aldrig begagnats till allmänna skriftspråk, utan såsom språk i språket. De äro parasitvexter, som fästat och utgrenat sig kring allmänna språkets stam. Redan namnet Hieroglyf — hämtadt af grekiska orden: hieros och glypto: heligt bildverk eller presterlig chiffer — vittnar om utgång från presterlig uppfinning. Derför böra hieroglyferna icke anses endast såsom bokstäfver af annan figur än de allmänna, utan såsom stäfver till ett språk af helt olika beskaffenhet. Om nemligen hieroglyf-språkets yttre antyder allmänt — om än, såsom stundom kan tyckas, föråldradt eller vårdslösadt — skrifsätt, kan dock inre eller egentliga meningen — hvilken då nämde språk användts förnämligast åsyftats — blott fattas af dem som om det hemliga i språket äro kunnige.

Språkets dubbla förhållande härrörde af Religionens; ty, äfven deruti rådde yttre och inre form. Den yttre var Bild den inre Lära. Bilden framhölls för folken under anförande af historierade romantiska berättelser, fabler och sagor; men Läran, som genom dessa betecknades, utgjorde presternas hemliga vetande. Till fortplantande in-

om kasten af detta — såsom Sturleson yttrar: "presterliga puts" [1]) — användes hieroglyfers och runors, för mängden okända, språk [2]).

Nordens hieroglyfer benämnas Runor — af Isländska: ryni, at ryna: utforska det förborgade eller hemlighetsfulla. Hieroglyfer ha otvifvelaktigt haft samma inverkan på de länders språk, dit de höra som runor utöfvat på Nordens. Jag har — på grund af denna åsigt — vågat, att från runornas förhållande till allmänna Nordiska språket, bedöma hieroglyfernas till främmande gamla tungomål.

Först, när äldre religioner vikit för nya läror, kan förmodas att hieroglyf- och run-språken nått Vetenskapsmäns och Skalders närmare kännedom; och derför har Geijer utsatt runstenarnas ålder vid gränsen emellan heden- och kristendom [3]). Derefter användes runor, såsom halfheliga stäfver, vid inristning af minnesord; hvilka, om de till yttre antyda vårdens ändamål, dock inre städse innefatta en poetisk utgjutelse. Från nämde tid kallades språket icke det Hemliga, utan

---

[1]) Edda Formáli Str. 5.

[2]) Bevisen till detta förvarar Mythologien, hvilken — om lifstid och förhållanden medgifva — kommer att utgöra fortsättning till detta arbete; då uppgifna förhållandet till visshet skall ådagaläggas.

[3]) Svea Rik. Häfd. s. 172.

Poetiska hvartill, i stället för runor, användes vanliga bokstäfver.

Förbud mot skrifna anföranden i religiösa och flera andra ämnen, samt derjemte politiska förhållanden, föranledde att poetiska språket användes vida mera än nyttigt var. Förbudet vitsordas genom flere uppgifter af de gamle. Cæsar [1]) anför "att unga Druider måste lära sig utantill ett stort antal verser, hvartill oftast erfordrades ända till 20 års träget arbete, emedan skriftliga upptecknandet var förbjudit." — Plutarch omnämner ett bref, som Alexander den Store från Asien sändt Aristoteles [2]), hvari det heter: "Du har handlat orätt, ty du har skriftligen utgifvit hvad är bestämdt endast till mundtligt meddelande." — Aristoteles svarade: "Jag har skrifvit, och icke skrifvit; ty min Fysiska afhandling innefattar inga underrättelser för olärde, utan endast för dem som uti hemliga skrifsättet äro hemmastadda," och Sturleson uppger, uti sin Edda, icke allenast att förbud varit gängse utan ock orsaken dertill. — Ingiald Illrådes [3]) företag emot Småkonungarne i Sverige, och Harald Hårfagers [4]) mot dem i Norrige, åtföljdes nemligen med förstöring af alla ur-

[1]) Född år 654 efter Roms anläggning. — [2]) Född 384 år före Kr. f. — [3]) Född omkr. år 600 eft. Kr. f. — [4]) Lefde omkr. år 874 eft. Kr. f.

kunder och förbud mot nyas utgifvande. Poetiska språket förblef länge derefter enda medlet att fortplanta historiska minnen.

Strabo [1]) berättar: "att de Gamle insvept sina fysiska begrepp om tingen i gåtor, och gifvit sina vetenskapliga betraktelser form af Myther." [2]) Att åstadkomma den dubbla mening som härmed åsyftas, är poetiska språkets ändamål. Vanligen har man velat finna inre mening uti yttre innehållets allegoriska framställningar, och således ansett poetiska språket bestående af idel allegorier. Denna åsigt är visserligen icke att i allo förkasta, emedan poetiska språkets utmärktaste behag består deri att yttre innehållet utgör lika som en träffad skuggbild af inre meningen. Men äfven när detta inträffar kunna yttre allegorierne ändock icke gifva bestämdt begrepp om inre syftet, lika så ringa som de romantiserade berättelser, hvilka tilläggas afgudabilderna kunna gifva aning om de prestliga hemliga lärorna. Förhållandet är, att uti samma ord tvänne meningar innefattas, hvilket bör så förstås: att då allmänna språket (som jag härefter kallar: yttre formen) erfordrar tydning i öfverensstämmelse med för detsamma stiftade lagar, kräfver poetiska språket (inre formen) äfven tolkning efter

---

[1]) Född år 19 eft. Kr. f. 2) Myter

bestämda, fastän allmänna språket nära motsatta. grunder. Då t. ex.

"Sonar Ódins Freyr"

eller: Freyr er Ódins sonr, enligt allmänna språkets lagar bör tydas: Frey är Odins son; kan samma mening, enligt poetiska språkets grunder. tolkas såsom om densamma lydde: Vondr Ódins er Freyr: (Ofta härröra menniskans lidanden från fria viljan). Häraf skönjes huru vida aflägsnade de yttre allegorierna äro från inre meningen, eller huru ringa yttre formen leder till begrepp om den inre; äfvensom hvilka väsendtliga förändringar måste verkställas, för att af ena formen bilda den andra.

Först sedan inre formen är funnen, inser man meningen med yttre allegorien: den fria viljan härrör af menniskan, eller är af henne beroende; d. v. s. menniskan erhöll fadersvälde öfver henne. Man varsnar häraf sambandet emellan de båda formerna: en fortsatt tanke, hvilket dock icke härrör från yttre formens inverkan på den inre, utan tvärtom.

Uppgifter i yttre formen, rörande mytologiska slägtledningar, sakna icke värde, emedan till större skalde-fel räknades att i nämde hänseende missleda medelst obetänkte allegorier, men från öfverdrifter derutinnan härleda sig den myckenhet

gudanamn, hvarmed Skalderna begåfvat Mytologien, hvilka till ingen del henne tillhöra. Emellertid visar sig deruti ett ytterligare sätt — fastän mången gång utom egentliga ämnet — att meddela upplysningar icke endast förekommande i förenämde rigtning utan äfven beträffande många andra förhållanden. Dylika uppgifter framstå aldrig i riktig följd, eller efter hvarandra, utan långt emellan och i största oordning. Detta härrör deraf att förbudet emot skrifna anföranden åtföljdes af straffbestämmelser till lif och egendom; hvarför ock Sturleson anmärker: "Rådligast är att icke i ett sammanhang, eller för länge, afhandla samma ämne."

Poetiska språket benämndes i Norden: "Nóræna" af nór, mór och án: hvad som erfordrar *möda* att finna *mening* uti, eller att utforska. Detta är ock förhållandet med nämde språk, hvars grunder äro så stridiga mot det allmännas. Språkets egentliga bemärkelse är: språkförfalskning uppkallad med förmildrad benämning: omskrifning. Uppgiften derom — föremål för detta arbete — är hämtad från Snorre Sturlesons [1]) Edda — gemenligen kallad: den yngre. Till stöd för sina med-

---

[1]) Född på Island 1178; död d. 22 Sept. 1241.

delanden åberopar Sturleson Donati[1]) Ars grammatica, uti hvars 3:dje bok alla de skrifsätt — fastän i omskrifning — finnas uppräknade och namngifne som Sturleson närmare beskrifver; och emedan båda, vid de flesta skrifsätt, anfört äfven Grekiska benämningen, bekräftas deraf att omskrifning användts, icke endast i Norden eller på Island utan äfven — och länge förut — både uti Grekland och Italien.

Omskrifning sker genom allmänna språkordens endera sammanskrifning, förkortning, tillökning, omkastning eller förtydning under bemödande endera: att göra innehållet af en skrift aldeles *ofattligt* för dem som om skrifsättet sakna kännedom eller ock: att så inrätta skrifsätten, att de innefatta *tvänne meningar*, nemligen en yttre författad i så nära öfverensstämmelse med allmänne språket som sig göra låter, och en inre som kan utletas endast genom användande af de förstöringsmedel som ofvan blifvit anförde. För att gifva ett kort begrepp, anföres t. ex.

(Yttre formen) "Satúrnus vox upp i ey"[2]) — hvilken mening, enligt allmänna språket, bör tydas: Saturnus uppföddes på en ö; men till inre

---

[1]) Aelius Donatus lefde i 4:de århund. Hans språklära var en af de första böcker, som Gutenberg tryckte.

[2]) Företal till Gylfaginning.

form: Sát-yrdi vóx upp i æ, — hvilka ord, enligt poetiska språket, böra tolkas: Omskrifning uppfanns i ett aflägset fjerran. Emedan således **sat**, måste ändras till sát (försåtlig), och **úrnus** till **yrdi** (ord), skönjes häraf att namn upplösas till vanliga språkord; samt dessutom, att **ey** måste förändras till æ. Men äfven efter dessa ombyten borde tolkningen blifva: Försåtlig ord uppvuxo i evighet. Emedan ändock: försåtlig ord, böra tydas med omskrifning; uppvuxo till: uppfanns; och evighet med: aflägset fjerran; inses häraf, att både användande af behöriga språkord samt de ändelser, som enligt vanliga grammatikaliska reglor, dem tillhöra ifrån poetiska språket äro afskuddade; äfvensom att uti meningen bristande ord vid tolkning måste tilläggas; hvilket, hvad bindeord angå, gemenligen tarfvas.

Emedan således, vid tydning af omskrifna texten, erfordras utsträckning af ordens betydelse utöfver vanlig bemärkelse samt i öfrigt de afvikelser från vanliga språkreglor som ofvan blifvit antydde, visar sig deraf att densamma upplöser sig till ett **bildspråk**, närmast liknande en fortsatt **Rebus**, hvaruti — i stället för nutidens blandning af bokstäfver, ord och figurer — de Gamle endast användt **ord**, men hvilka ändock böra såsom figurer betraktas emedan de endast antyda

liknande föremål, men icke directe den sak som åsyftas, eller det ord som tarfvas, hvilket måste hemtas från afhandlingens föregående innehåll; och att följaktligen Rebus-språket utgör en — till våra dagar fortplantad — lemning af de Gamles poetiska.

Innehållet af omskrifven skrift är ofattligt, när endera alla orden äro oöfversättliga d. v. s. annorlunda sammansatte än vanliga språkord eller när så beskaffade ord äro sammanblandade med vanliga. Skriften innefattar då [illegible] en (inre) form. Denna förekommer endast i vers; såsom t. ex.:

"Reid Brynhildar bródir
bort, sá er hug ei skorti."

Enligt yttre form bör denna strof tydas:

Red Brynhildas broder
— han, som lusten ej felade.

Uti strofen förekommer ordet *bort* som icke är Isländska språket tillhörigt, och följaktligen oöfversättligt, hvarforutan egentlig mening icke kan strofen tilläggas och således icke heller egentlig yttre form. Inre formen är följande:

Brott-reid er illr yndi
brodd, sá, er hug æ skorti;

eller: Bortryckt är begärets udd från den som lystnad städse felar (dertill ej har böjelse). Man bör

fästa afseende vid Svenska ordet *bort*, i denna strof användt för Isländska *brott*, för att finna hvilken väldig inverkan omskrifning utöfvat på alla Nordiska tungomål; både Sverige, Norrige och Dannemark hafva tillegnat sig hvar sin del af omskrifna orden, hvilket utan tvifvel väsendtligt bidragit till språkens skiljaktighet. Ifrågavarande ord är blott ett ibland hundrade hvars förändrade skrifsätt härrör från omskrifning.

Innehållet af omskrifven skrift är — åtminstone någorlunda — fattligt när detsamma förhåller sig så, som vi förut uppgifvit, nemligen: att det eger både yttre och inre form. En prosaisk mening, såsom denna t. ex.:

"Formáli er ver *köllum* Skjöld" [1])

tydes, enligt Isländska språket: Företal som vi benämna (sköld) Skylt. Poetiska eller inre meningen är:

Formáli er mælr *um* verk allr ölld:

Företal afhandlande de Gamles samtliga Religiösa läror. De reglor som berättiga till förenämde tydningar äro anförde i fortsättningen af detta arbete och nödgas jag — för att undgå vidlyftighet — hänvisa dertill. Emellertid kan häraf skönjas huru försåtligt omskrifning är inrättad och

[1]) Företal till Gylfaginning.

huru omöjligt det är att från yttre formen leda sig till begrepp om den inres syfte. Dessutom bör icke lemnas obemärkt att uti så beskaffade omskrifningar som ofvannämde "köllum", grunden och upphofvet ligger till — hvad man kallar — gammalt eller föråldradt skrifsätt. För inrymmande nemligen af till inre formen behöfliga ordet "*um*" har man uti den yttre gifvit *kalla* nämde ändelse eller tillsats hvilken sedermera förändrad till "om", synnerligast af religiösa skriftställare och talare, blifvit använd till ett slags helgedags-språk som ännu rätt ofta förnimmes.

Isländska skaldespråket fordrar: kännedom och uppmärksamhet; genom omskrifning förvrängda ord berättiga icke till tydning efter vanliga språkreglor; derför lemna de försök som i strid mot denna åsigt blifvit gjorda, endast en vanställd, jettelik skuggbild af våra förfäders bildning och literära förmåga.

Sturleson anför, på omskrifven Latin: "Man ser Omskrifning icke förr än man fått begrepp derom" [1]). Detta är sanning; men med ringaste kännedom derom skönjes lätt hvar den finnes. Omskrifven vers är vida lättare att tyda, än prosa, emedan i vers omskrifningen tydligt framstår hvar-

---

[1]) Malum non vitatus nisi cognitum.

emot densamma i prosa måste sökas genom användande af de medel som ofvan blifvit antydde. För tolkaren är vådligt att fördjupa sig i yttre formen; ordens styckning bör vara första bemödandet, och ämnets utgrundande det andra. Redan Plato [1]) tillråder "att vid tydning icke fästa sig vid grammatikalisk bokstaflighet", och — såsom af föreståënde torde inses — bör detta vara *stående regel* för dem som befatta sig med tolkning af Gamla Litteraturen.

Att sätta tillit till yttre formens vexlande framställningar, är icke rådligt. Man behöfver endast genomögna företalet till Gylfaginning för att finna den mest brokiga blandning af historierad romantik, fabler och sagor, afspeglande yttre formen af hela Isländska Litteraturen; hvars onaturliga och meningslösa uppgifter med rätta klandrats. De ega värde endast för dem som efter kännedom om inre innehållet, hänföras af det yttres träffade bildspråk. Detta förutan innefattar omskrifningen den väsentliga fördelen: att ej kunna föråldras. Svagt antydda bemärkelser, och utelemnade bindeord, komma städse att göra flytande framställning beroende af tolkarens smak och förmåga.

---

[1]) Född 438 före Kr. f.

Vid tolkning af de Gamles skrifter är ytterst nödvändigt att endera begagna originalerna eller, om *detta* icke låter sig göra, åtminstone noggranna afskrifter *deraf*. Med undantag af de, med anledning af Arne Magnussonska legatet i Köpenhamn utgifna Eddorna finnes ingen upplaga hvars text vid afskrifning lemnats oförändrad. Alla ha bemödat sig att inrätta orden enligt allmänna språkgrunder, och sålunda förstört omskrifningen, hvarigenom de beröfvat sina arbeten allt värde.

Att omskrifning, med sina — egentligen 3:ne — former, varit mödosamt arbete, lärer ingen betvifla. Skrefvos formerna på en gång, eller den inre först hvarefter orden ändrades till bildande af den yttre? — detta är svårt att afgöra. Emellertid är språkförstöringen, som genom omskrifning föranleddes, högst beklagansvärd! De Gamle yfvades ej heller deröfver, utan bemötte den deremot med förakt. "Nödtvång" — utbrister Sturleson — "har gifvit oss detta vapen i händer, som ilskefulla prester hafva hämtat från afgrunden och framsläpat på jorden;" samt afhandlar dessutom detta ämne under anförande af omskrifna myten om Babyloniska språkförbistringen, (hvars egentliga syfte man ännu ej känner). Redan Sokrates [1])

---

[1]) Född d. 27 April år 470 före Kr. f.

förkastade Sagor utan undantag, emedan han ansåg — enligt hvad hans senare, Kristna tiden tillhörande, anhängare Demonax uppger — "att hvarje sanning är en menskligheten tillhörande *gemensam* egendom, som icke billigtvis kan förhemligas." — Derför ville han "icke veta af andra Gudomliga ting än de, som utgingo från en öppen och sann fysisk eller moralisk synpunkt." Således utgör hans filosofi en uppenbar motsats till de uti omskrifna sagor insvepte myterna.

Sokrates började striden, som sedermera fortsattes af Kristendomens förkunnare, hvarunder dessa, såsom skäl mot mysterierne, anförde de innehållslösa fablerna, under det deras förfäktare, å andra sidan, påstodo att en djup mening hos dem låge förborgad, men hvilken endast af de invigde kunde uppfattas. — Så är ock förhållandet; men derför har Sokrates icke orätt! — Tiden stundar då den förlåt remnar som döljer Helgedomens skatter; — och Sagorna skola förklara Roger Bacos [1]) ord: "Såsom Naturkunskapen ombildar jorden, så skall ock Hedendomen besegras, icke medelst krigares vapen, utan — sin egen kraft!"

Om den på vidsträckta kunskaper och lång erfarenhet grundade kännedom som de Gamla Nordborna egde, bära deras efterlemnade urkunder

[1]) En Engelsk munk, född 1214.

ojäfaktigt vittnesbörd. — Sturlesons Edda är det största stilistiska snilleverk bland hitintills kända. Att uti en kort afhandling, till yttre innehållande sagor och fabler, uti poetisk form skildra de Gamles gudalära, filosofi och moral, meddela reglor för deras poetiska språk, stifta lagar för skalderna samt i öfrigt lemna många vigtiga historiska upplysningar, måste förtjena de största loford. — Äfven poetiska språket vittnar om Nordbornas snille, ty om än formen dertill hämtats utifrån, bevisar omskrifnings fogande till språket och synnerligen de inhemska namn som blifvit skrifsätten tillagde, att de Gamle förmått afskudda ett ok, som vi ännu draga, af lånta ord till alla grammatikaliska benämningar, hinderligt för ungdomens fattning och begrepp samt föga hedrande, då nästan alla andra länder förmått afskudda detsamma!

Hvilket af Nordens 3:ne riken bör tillskrifvas förtjensten af *poetiska språkets införande* är en fråga svår att besvara, synnerligast då inom desamma för närvarande *endast runristningar* bevittna att språket funnits. *Isländska urkunder* bestyrka visserligen *att språket begagnats i hela Norden*, men deremot icke — hitintills bekant — hvilket af nämde riken införandet bör tillskrifvas. Vid sådant förhållande måste, till frågans lösning, de förbindelser som Nordens riken i äldre tider egt med

Södra och aflägsna Östra länder tagas i betraktande; och dervid visar sig att företrädet torde böra lemnas *Norrige*, synnerligast med afseende på dess *fiskerier*, hvars alster från urminnes tider varit begärliga icke endast i Södra länderna och Italien, utan till och med Grekland, hvarest, vid den tidpunkt hvarom här är fråga, språkodling och vetenskaper blomstrade. Genom nämde handels- och vänskapsförbindelser synes mig troligt att Norrmännen icke allenast förvärfvat skatter af guld, utan ock skatter af kunskap, af hvilka senare Nordiska tungomålets ordnande och poetiska språkets införande blifvit naturliga följder.

Men Harald Hårfagers företag emot Odalmännen i Norge — om de än medfört politiska fördelar — voro menlige för vetenskaper och konster. Förföljelserna mot Småkonungarnes ättlingar — hvilkas klagorop ännu genljuda i Eddas Sånger — vållade deras utflyttning till Islands [1]) fjerran stränder. Således icke en rå hop, utan de första och yppersta Norden egde, togo sin tillflykt på denna ödsliga ö att finna en fristad för lif, egendom och gammal sjelfständighet. Under det 400-åriga lugn som der njöts, efter hemlandets stormar, utbildades vetenskaper och konster. Icke endast de båda Eddorna och en rik, hemlighetsfull Sago-litteratur,

[1]) År 874—934.

utan äfven afhandlingar i flera vetenskapliga ämnen blefvo författade och utbredde. Dessa utgöra ännu nästan enda lemningarna af äldre Vitterhet i Norden samt enda ledningen vid bedömande af de Nordiska rikenas äldsta förhållanden.

Inre stridigheter beredde Fristatens undergång och främmande öfvervälde; [1]) då nedsjönk ön i vanmakt. Sagan och Sången — sista återljuden af den i Östern uppstämda harmonien — hade förklingat! — Men — de skola åter låta höra sig de själfulla ljuden. Småkunga-ättlingarna skola, genom efterlemnade bevis af kunskaper och snille, åskådliggöra att de varit värdige sitt land, sin höga bestämmelse samt efterkommandes beundran och tacksamhet.

---

[1]) År 1261—1264.

Run-språket.

Förnämligast presterne hos de Gamle vinnlade sig om vetenskaper hvilka de, så nära som möjligt, satte i sammanhang med de religiösa begreppen. Uti religionen inneslöto de på så sätt allt deras vetande samt ikläddde samtliga deras meddelanden poetisk drägt, bestående — såsom redan är nämndt — i dubbel mening.

Namnet Runa (Rúnir) betecknar heligt eller presterligt Chiffer, men äfven Staf (bokstaf); hvilken benämning (af Stafr och Tafs) antyder att Stafven är afsedd för både skrift och tal. Dessutom hade namnet på hvarje Staf en inre bemärkelse, hvarigenom Stafföljden [1]) (Alfabetet) föranledde en Rebus hvars upplösning utgjorde ett tänkespråk. Stäfverne kallades äfven Mynd, (af mynda, at mynda, och yndi), hvarmed antydes att tankebilden som formades af stäfverne vore af kännedom och smak beroende.

---

[1]) Språkläran tillhörande benämningar äro förslagsvis anförde; öfverlemnande jag åt de Lärde att derutinnan bestämma.

Stafföljden omfattar blott 16 Stäfver, hvilka sig emellan intaga den ordning [1]) som följer:

Ljudstäfver (Vokaler).

ᚢ	(U)	Ur	(för Ur)	: Utaf elementers
ᚬ ᚭ ᚮ	(O)	Ós, Oss, Ős	(för Ős)	: blandning (Chaos),
ᛁ	(I)	Is	(för I'sa)	: hvila och lugn för-
ᛅ ᛆ	(A)	Ár		: anledes all äring.
ᛦ	(Y)	Ýr	(af Ýri)	: Begäret

Halfljud (Halfvokaler).

ᚱ	(R)	Redr	(för Ædr)	: bedårar och leder
ᚾ ᚿ	(N)	Nöd		: till nöd eller fall.
ᛘ	(M)	Madr		: Menniskans
ᛚ	(L)	Lag-er		: bestämmelse, är
ᚠ	(F)	Frei	(för Fri)	: frihet; men denna

Qvartljud.

ᛋ	(S)	Sól	(för Söl)	: missbrukas af
ᚼ	(H)	Hagel	(af Haga, at haga)	: viljan, hvars

Medljud (Konsonanter).

ᚦ ᚦ	(Th)	Thorn	(af Þorrinn)	: brister föranleda
ᚴ	(K)	Kön	(af Őnn)	: mödorna, men ock
ᛏ	(T)	Tyr	(af Tifar, Tir, Tár)	: tårarna, bere-
ᛒ	(B)	Bjarkar	(af Biarg)	: dande försoning.

---

[1]) Denna är anförd efter Sturlesons uppgift.

De — i förhållande till Svenska språkets staf-följd — felande stäfverne, nemligen:

C ersättes med ᚴ k.
D » » ᚦ Thorn och tillagde runan ᛑ d.
E » » samljudet (diftongen) ᛆᛁ ai och tillagde runan ᛂ.
G » » ᚴ k och tillagde runan ᚵ g.
P » » ᚠ f och tillagde runan ᛕ p.
Q » » ᚴ k.
V » » ᚢ u.
X
Z } » » ᛋ s.
Å » » samljudet ᛆᚢ au.
Ä » » ᛆ a, ᛁᛆ ia, ᛆᛁ ai, och tillagde runan Φ ey.[1]
Ö » » ᚯ o (för œ), ᛁᛆ ia och ᛆᚢ au.

Vid dessa stafskiften är nödvändigt att fästa synnerlig vigt, emedan desamma utgöra *grunden* som runspråket uppfört *för poetiska språkbyggnaden.* Derifrån härleda sig *skrifsätten till dubbel form,* hvarför förenämnda språk *ensamt* äro afsedda. Härvid bör anmärkas att dylika stafskiften. äfven i lefvande språk, synnerligast vid bildande af namn, rätt ofta förekomma; t. ex. må anföras benämningen hieroglyf, uti hvars upprinnelseord: hieros och glypto p blifvit ändrat till f.

Utom de uppräknade runstäfverne funnos så kallade villostäfver — satte för att förvilla den mindre kunnige, men äfven för att vägleda de uti runspråket erfarne. De äro således afsedde att be-

1) Enl. Sturleson

tecknade omskrifning, och uppkallades med gemensamma namnet: Knésól (af orden: né och ól, af el, at ala) för att antyda att en eller flera stäfver i ordet "*icke borde hafva framstått*" eller med andra ord: *vid tydning icke böra tagas i betraktande.* — För att visa förhållandet, anför Sturleson följande mening:

⁝ᚴᚱᚼᚽᚵᛏ ᛘᛆᚽᚽᛋ ᚼᛆᚵ ᚠᛚᛦᚦᛁ ᛏᚢᚡᛁ ᛒᛆᛚᛚ·

Sprengd manns hök flyði tuvi bóll;

som betecknar:

Engd anns auk hlydi þú þvi öll;

eller:

Begärens retelser öka sig ju mer du hörsammar dem alla.

Här är tecknet ⁝ villorunan eller knésól, som antyder omskrifningarna. Uti poetiska språket finnas andra tecken som i nämnde afseende tjena till vägledning.

Enda beviset att Nordens Poetiska språk icke varit alldeles främmande för Sverige, lemna Runstenarna. En af dem [1]) har följande inskrift:

fulkin : likr : hins : fulkþu : flaistr :
visi : þat : maistar : taiþar : tulka :
þruþar : traukr : i : þaimsi : hauki :
munat : raiþ : niþur : raþa : rak : starkr :
i : tannmarku : uantils : iarmun :

[1]) Den s. k. Karlewi-stenen på Öland.

kruntar : urkrontari : lanti :
stanar : satraiftir : sibi : i :
kuþa : sun : fultar : i inhois :
liþi : sati : at : u tausa.

Hvarmed afses följande ord och mening:

Hins fúlgu, likr fúlginn
þat mest er flestr visi:
þrúdar! Teitr er tulka —
Fraudr iþ ymsi, há auki;
Mun at reid ydar ráda,
Yk-starkr, i án marku:
Van til siar — mun ek unnar!
Yr kron þá er ei lanti!
Steinn var sattr eftir
Se bid — i udu son fulgdar
I innhýs, sár til
At utausa — Lidi.

I denna grifthög stoftet gömmes
Af hvad som mera är än mycken vishet:
Oskuld!
Nöjet förförer, gestalt förbyter
Och med sorg omvexlar.
Enhvar man bör för den lede frestaren varna;
Han väldig och stark i motgång sig visar
Vand att tårar utprässa. — Derför, O Glädje!
Ej dig, att belysa min ringlade teckning, jag lånte!
Öfver den ömt älskade restes stenen
I afsigt att förenas med stoftet
Som derunder förvaras och — saknad att ådagalägga;
Af Anhörige.

Häraf bestyrkes, att omskrifning äfven uti Sverige blifvit begagnad. Emedan uti Poetiska språket Sak-ord (Substantiva) blifvit förblandade med Egenskaps-ord (Adjectiva) och Gernings-ord (Verba) — d. v. s. att af dessa det ena blifvit satt för det andra — inses häraf att de anförda hänvisningarne till Isländska språket omöjligen kunna sättas i öfverensstämmelse med nämnde språks reglor, och att således — såsom förut är uppgifvet — allt hänfaller till ett Rebus-språk hvars tydning i öfrigt påfordrar en uttänjning af ordens begrepp vida utöfver de gränser som för förstnämnde språk äro utstakade.

De få stäfver som Runspråket eger, föranleder stor skillnad emellan skrifsätten i detta och det poetiska. — Sannolikt härrör olika stafföljden från bemödandet att i möjligaste måtto försvåra tydningen. — Såsom samtida språk torde någon annan orsak svårligen kunna uttänkas. — Stundom endast antydde, eller blott till hälften utförde ord samt i oordning inristade runrader, ha äfven väsendtligt bidragit att stadga den här yttrade öfvertygelsen.

Poetiska Språket,

utgånget från Runspråket, har mera än detta inkräktat på allmänna Nordiska språkets stamträd lemnat sitt gift uti dess blommor, hvilket besmittat frukterna. och förskrumpnadt skalet som omger dess kärna. Rikare än Runspråket eger det egentligen många flera stäfver än de, som till allmänna språket böra hänföras.

Poetiska språket har Ljudstäfverne: *a*, *e*, *i*, *o*, *u*, *y*, *æ* och *ö*; Medljuden: *b*, *c*, *d*, *f*, *g*, *h*, *j*, *k*, *l*, *m*, *n*, *p*, *q*, *r*, *s*, *t*, *v*, *x*, *z* och þ samt enskilte medljudet: ð (stungna *d*). Men dessa äro icke alla. Språket behöfde för *lika* ljud *olika* eller vexlande *stäfver*. Till ernående af detta mål förlänades åt ljudstäfverne *tonvigter* (accenter). Derigenom förändrades *á* till betydelse af *å*; *é* till *i*; *è* till *ä*; *í* till *y*; *ó* till *å*; *ú* till *y* och *ý* till *i*; hvarförutan medljuden — då så erfordrades — erhöllo samma och ännu flera ljudförändringar än i runspråket. Utom stafven eller egentligen samljudet *æ* för *e*, *äj* eller *ä*, antogos *ie* för *e*, *je* eller *g*; *ey* för *ä*; *au*, *av* och *œ* för *ö* [1]); äfven *ꜳ* för *æ* eller *ä*, och

[1]) Att *au* i allmänna språket har uttal åtminstone af *å*, om icke Tyskt au, är påtagligt; emedan språket har *ö*-staf att använda när så behöfves. Om till omskrifning *au* blifvit

o för *ö; u* användes stundom för *v*, och *v* för *u*. I stället för tonvigter, användes ibland punktering: *ȧ*, *ė*, o. s. v. *G* sattes midt i ordet i stället för *gg; N* eller *n̄* i stället för *nn; R* för *rr* m. m.; hvarförutan en myckenhet förkortningar begagnades, såsom *hn̄* for *hann; mr̲* för *madr; sm̄* för *sem* m. fl ; *Z* sattes för *og*, och andra märken betecknade ändelserna: *er*, *ar*, *ur* och *ra* o. s. v.

Vid genomseende af föregående stafföljd befinnes att — med undantag af *å*, som måste medelst tonvigt (*á*) betecknas — alla till allmännare Europeiska språk hörande stäfver deruti äro upptagne; och emedan närvarande Skandinaviska språk — som hafva så mycket gemensamt med det gamla Nordiska eller Isländska — icke hafva tonvigter af nöden; torde slutsatsen icke för någon vara aflägsen att tonvigter uti gamla Nordiska språket icke *från början* varit använda.

Vid behandling af omskrifningar inser man — hvad ofvan är anfördt — att tonvigterna i Poetiska språket icke äro ämnade att föranleda nya språkljud. Att benämna *é* för *i* är icke nytt ljud, utan ett ljud som tillhörer *i* fastän det, med an-

---

använd till *ö*, förutsätter detta icke, att allmänna språket måste påläggas detta onaturliga uttal af nämnde samljud. Ord som *aur*, *aurar*, *laug* m. fl. böra således icke uttalas: *ör*, *örar*, *lög*, utan: Tyskt *aur*, *aurar*, *laug*.

ledning af tonvigten, *e* tillegnas. Skillnaden på ljudet emellan *é* och *i* är uti Poetiska språket *ingen*. Med kännedom om omskrifning, torde ej någon underkänna detta omdöme. För åstadkommande af Poetiska språkets *inre* form — för den dubbla meningen — ha dessa ljudskiften varit af nöden. De tillhöra icke det rena Nordiska språket, utan det omskrifna Poetiska.

Uti de *ljudförändringar som bristande runmynder föranleda* (förbytande *k* till *g*, *f* till *p* m. m.) och *samljudens användande till stäfver*, befinnas *sambanden emellan Runspråket och det Poetiska.* — *Ljudet* är tydarens ledning igenom omskrifnings invecklade labyrint; och derför är Läran om ljudet Sturlesons första uppgift. Tonvigterna beredde utvecklingen af Skaldernas språk, dess närmare införlifvande med det allmänna samt omskrifningens ytterligare förhemligande, i den mån, genom tonvigters antagande i det senare, bådas skrifsätt nästan smälte tillsamman.

Vid betraktande endast af en mening, inses detta förhållande; t. ex.: "Óðinn hafði spádóm, ok sv*á* kon*a* hans" — eller: Ódinn höfdadi spádóm ogso konst hann átti. (Odins införande af spådomskonsten var också en af hans idrotter.) Här befinnes tonvigten öfver *á*, uti ordet sv*á*, nödvändig för att från *å* bilda öfvergång till *o*. Man skönjer

huru Skalden, medelst tonvigt anvisar ljudet hvarvid tolkaren af inre formen bör fästa sig för att derigenom finna ledning till ordet som åsyftas och för meningen erfordras. Förhållandet bestyrkes ytterligare af ofta förekommande, enligt yttre formen orätt utsatte eller ock bristande tonvigter; hvilket alltså icke bör hänföras till okunnighet eller glömska, utan deremot tillskrifvas bemödandet att ernå förenämnde ändamål. Äfven om en anvisning såsom den anförde, med skäl kan bedömas nog långsökt, bör man ändock, vid besinnande af de svårigheter som de gamle Skalderna hade att bekämpa, icke för mycket dervid uppehålla sig utan fastmer beundra de ihärdiga förmågor som, för att åt efterkommande förvara sanningsenliga uppgifter om det förflutna, underkastat sig dessa tröttsamma, troligen lönlösa mödor.

Icke allenast *felande och orätt använde tonvigter*, utan ock *hvarje mot allmänna språket stridande skrifsätt eller stafsammansättning*, antyder *omskrifning*. Men på det den uti språket mindre bevandrade äfven må kunna urskilja *hvad omskrifvit är*, har man antagit stafven ð till *afgjordt omskrifningsmärke*. Att ð ansetts såsom läspadt (adspireradt) *d*, d. v. s. *dh*, och såsom sådant (*dh*) äfven blifvit användt i Svenska språket, bevisar endast — lika som hvad redan om tonvigterna

blifvit anfördt — *omskrifnings väldiga kraft;* härrörande från *Lärde* hvars skrifsätt man anser sig skyldig att följa, ehuru i saknad af kännedom både om orsaken hvarföre de tillkommit och nyttan som dermed blifvit afsedd. Uti hvarje Isländsk handskrift finnes *samma ord* ömsom skrifvit med ð ömsom *d* hvaraf uppenbart skönjes huru föga inflytande ð-stafven utöfvat på allmänna språkorden; hvarför ock Haldorsen, uti sin förtjenstfulla Ordbok, öfverallt utelemnat densamma. — Rask anför [1] "att stafven i senare tider blifvit bortlagd" — bland annat af svepskäl "att i tryckerierna saknades stilar" — men Rask hade icke begrepp om omskrifning och var således, i allt som rör äldre Nordiska språket, icke den tillförlitligaste domare.

Äfven *h*, vid början af sammansatta ord, förekommer ofta såsom halft omskrifningsmärke. Lika som uti — förut anförde — ordet *hök* för *auk*, tjenar *h*-stafven endast att bortvända ordens rätta bemärkelse. Äfven här finnes *ö* satt i stället för *au;* hvaraf märkes huru man vid omskrifning synnerligast bemödat sig att, efter *h*-stafvens vanliga afskiljande, från *ljudet leda till begreppet.*

þ-stafven, stundom satt för *t* stundom för *d* någon gång äfven för *p*, kan ej tilläggas allmänna

---

[1]) Isländsk Språklära, sid. 6.

språket der han framstår endast såsom njugg förenkling af *th*.

C-stafven är vid omskrifning föga begagnad; vanligen utbytes densamma med *k*, med anledning af dettas öfvergång till *g*, hvilken staf för inre formen ofta erfordras.

Från stäfvernas förhållande inbördes och till de båda formerna, bör uppmärksamheten rigtas på deras användande till ord och meningar. Ordbildningen har många former, enklast af dem är:

Barbarism.

Denna benämning tillägges *fel emot allmänt språkbruk*. Barbarism, begagnad i Skaldekonst, kallas Metaplasm: förändring af ordens sammansättning och uttal; följaktligen kan densamma förekomma både uti skrift och tal, samt detta af tvänne anledningar: okunnighet och uppsåt. Donati uppgifter motsvara fullkomligt yttre och inre formen i omskrifning. Den yttre formen deri upplyser om en systematiskt behandlad följd af *idel språkfel;* den inre åter, huru desamma till åstadkommande af *dubbel mening*, kunna användas. Den förstnämnde formen är allmänt bekant; ty, länge har man kallat hvarje af språkfel uppfylld uppsats: *Donatisk*, dock utan att dervid besinna att, äfven uti skriffel, när de med uppsåt äro gjorda.

en inre mening kan ligga förborgad. Att antyda detta är hvad Donatus åstundar; men — han gör det icke såsom uppfinnare, ty han åberopar städse Virgilius — utan såsom den med omskrifning gjort sig förtrogen; han gör det icke med afsigt att lära huru omskrifning bör författas utan — af samma orsak som föranledt denna uppsats — att göra fattligt huru de Gamles skrifter böra tolkas. Samma ändamål ha Sturlesons uppgifter; han visar alla arter af omskrifning, alla iklädda lika drägt: Sagor och Fabler, för att dermed antyda att denna varit den allmänna förklädnaden, men — att *Historien* dväljes derunder. För detta ändamål äro äfven dessa svaga contourteckningar gjorda ehuru de, i förhållande till förenämde rikt begåfvade, endast kunna förliknas med den fattiges skärf för tillvägabringande af godt och allmänt nyttigt ändamål.

Barbarismen kan liknas vid en främlings talesätt uti ett språks hemland; med endast ytligt begrepp om språkorden och obekant med deras böjningar, förstår han än mindre att använda de som för hvarje mening äro afsedda. Afvikningarna, som sålunda framstå, har man indelat i 4 klasser:

1:o. (Lat.: Adjectio. Isl.: Vidlagning). Tillägg;

2:o. (Detractio. Aftekning). Förkortning;

3:o. (Immutatio eller Mutatio. Skipting). Förändring eller Ombyte; samt

4:o. (Transmutatio eller Transpositionem. Umsnúing). Omflyttning;

hvilka samtliga angå staf, stafvelse, ord, tonvigt och adspiration. — Lika afvikningar kunna göras äfven i skrift, nemligen uti:

1:o. (Syllabæ. Samstöfu). Stafvelse eller sammansättning af ord.

2:o. (Tempus. Stund). Böjning eller ändelse.

3:o. (Tonus. Hljódsgrein). Tonvigt eller Accent.

4:o. (Adspiratio. Áblásning). Läspning eller Adspiration.

Vid *Tillägg af bokstaf och stafvelse.* (Audun illskælda) [1])

Maðr skyldi þó moldar	Madr skyldi þó moldar
megja hverr of þegja,	Mey hver of-tegia;
kennimeids þó at kynni	Kénna meids; þó, at yndi.
kleppdögg Hárs löggvar.	Glepi ygg; — Hárs lög er.

Såsom den med sig sjelf missbelåtne, sade:

Menskan måste här på jorden
hvarje dygd frånlockas;
hon vet straffet; men, likväl hon af begären,
de onda, blir förblindad; — Så den Högstes vilja är.

Denna strof har blott yttre form. Orden "megja, kennimeids, kleppdögg och löggvar" äro sam-

---

[1]) Af audna och Illskaz.

mandragna för att göra innehållet ofattligt. Uti megja — för Mey — är en stafvelse tillsatt samt uti hverr och kynni stäfver tillagde. Äfven ser man att *i* är satt för *y*, þ för *t*, *k* för *g* och *ö* för *y*; således flera af de stafförändringar, hvilka ofvanför blifvit antydda och hvaröfver närmare reglor i fortsättningen anföras.

Förkortning: (Egill.) [1])

Erumk auðskæf	Eru mér eigi udskæf
Ómunlokri	Óman loki:
magar þóris	mágar þórs
mærdar efni	mærdar efni
vinar *mins*	vinar minar,
þviat *valig* liggja	þviat vanlega liggia
tven ok *þren*	tvenn ok þrenn
á túngu mèr.	á túngu mér.

Såsom den retsamme sade: [2])

Ej äro mig motbjudande
Träffande infall:
Tankens söner
Och löjets föremål!
Mina vänner äro de;
derför vanligen ligga
två eller tre af dem,
mig på tungan.

För att undvika vidlyftighet, äro exempel på

---

[1]) Af Eggia, at eggia.

[2]) Häraf skönjes ändamålet med de af Sturleson anförda Skaldenamnen och dessas egentliga betydelse.

omskrifning hädanefter antydde med lutade stilar. Äfven bör anmärkas, att uti hvarje strof, flera slag af omskrifning förekommer — hvilket är förhållandet i hela Isländska litteraturen; uti det följande böra endast de tagas i betraktande, hvarom fråga är.

Förändring eller ombyte af staf. (Stafaskipti.)

Sumar hver*n f*rekum erni. Sumar hvert rikir um-fera.

Hvarje sommar resa de rike omkring.

Omflyttning af staf och ord. (Stafasnúning.)

Reið Br*ynhildar* bróðir
bort, sá er hug *ei* skorti

Brott-reid er illr' yndi
brodd, sá, er hug æ skorti.

Bortryckt är onda begärets udd
för den, som lystnad städse felas.

Ord taga stafvelse från hvarandra. (Aftekning samstöfu.) [1])

Ráð*id* hef*ig* at r*iða*
Rinleygs héðan mínum.

Rádit ydr hefi ek, at idia';
Rén' leiks, um án hæd' minni
binu!

Jag har tillrådit eder att arbeta;
varen måttlige i nöjet,
på det J icke under motgången
må bespotta minnet deraf!

---

[1]) Att Sturleson, lika som Donatus, begagnat omskrifning, icke allenast vid anförande af reglorna, utan äfven till förklaringarne öfver de exempelvis anförda stroferna, föranleder att deruti sällan de ord äro antydde, hvaråt uppmärksamheten egentligen bordt rigtas. Detta har vållat förbiseende af hans egentliga syfte, och deraf härrörande misstydningar.

Orätt utsatta ordböjningar eller ändelser. (Stundar vidlaguing.)

Varu vónd ok *mýr*ar,	Eigi er vondska okadr med ýri;
ver*ðr* hitt at þau skerða,	Hvad er hitt, at þau skerda?
svell var áðr *um* alla,	Vell'! er i álldr med alla;
ól *torráðin*, *hóla*.	Őll á Þór-Ódinn alit. (af el at ala.)

Icke är ondska förbunden med behagen;
Hvad är som gör den skadliga?
Svaghet! — som under lefnaden är befästad hos alla;
Men — alltid menniskosinnet henne skapar.

Ändelser som blifvit uteslutna med anledning af sak- och egenskaps-ords begagnande till gernings-ord. (Stundar afdrátt.)

Svanr *þyr* beint til *benja*	Svanni yri' beini' till benia',
blóðs *vindara róðri*.	Ód'-yndi eru róda.

Qninnan gör städse intryck medelst sina behag,
Emedan de utgöra sinnliga begärens helgonskimmer.

Orätt uteslutna tonvigter och ändelser. (Hljódgreinaskipti.)

Víst *erumk* h*ermd* á h*esti*	Vist' er, miög ær med á ásti
h*efir* *fljóð* ef vill, *góðan*.	Æfi er liót' ef vill god ann'.

Visst är, att då mycken dårskap är förbunden med kärlek
Blifva lefnadens öden hemska för den som dyrkar denna gudom.

Orätt tillagde tonvigter och ändelser. (Viðrlagning hljóðsgreinar)

Ef væri Bil *báru*	Ef væri, báru Bils
b*runnins* logs, su er unn*um*,	brunni lógs'; sú er unnu'! —

opt gjöri ek ordaskipti	opt giöri ek einlæglega
einrænliga, á bænum.	ordaskipti um, á bænu.

Om så blefve, att vågorna i lifvets
källa icke förrunno; hon är min sällhet!
Ofta gör jag af uppriktighet
nämnde ordtillägg, i mina böner.

Tillägg af läspningsmärken (Adspiration) *h*, samt *z*, *y*. (Viðrlagning áblásningar.)

þann hefi ek manna	þann manna' hefi ek
men*z*kra fundit	meñskra [1]) fundit,
*h*ríngh*e*yjandi!	ringl heiandi;
*h*rammaztan at afli.	rammastan [2]) at æfi! [3])

Den lärdom har jag funnit
nyttigast för menniskan,
som hejdar hennes dårskaper;
fastän bittrast i lifvet,
är hon starkast i verkningar!

Sturleson tillägger härvid, att "hrammaztan" är satt i stället för "rammaztan" på det att: "kvedandi haldist i Bálkarlagi" — på det man må uttänka fortsättningen [4]) af strofen. *)

Man bör fästa uppmärksamhet dervid, att i ofvanstående *h* blifvit oriktigt *tillagdt* och i följande orätt *uteslutet*.

[1]) Af mennskr.
[2]) Af rammr och ramr.
[3]) Af æfi och afl.
[4]) Af Bálkr. fortsättning.

*) Hvilket dock icke tillhör denn

Utslutning af h. (Aftekning áblásningar.)

Lofðúngr gekk at Lakkar, Lofdúngr geck at hlackar
laut herr i gras snerru. hlaut her i ras snerru'.
Fältherren gick att sina nöjen sköta
Under det i striden hären uppoffrades genom hans försumlighet.

Till Barbarism hörer äfven:

Mytacism. [1]) Denna figur anser man endast beteckna felet hos en skriftställare, att uti en mening sammanföra flera ord hvaruti stafven *m* förekommer; men dess egentliga syfte är, att genom nämde skrifsätt antyda tillägg medelst *ett ords styckning i flera delar;* så att af ett ord, i meningen bildas *trenne;* såsom t. ex.:

Geima *mærum* heimi. för: Geyma *ær' er þær* heima.
Att fördölja sina dårskaper är att än närmare befästa dem.

Detta kallas: *("gjört dregit")* uttänjt, eller *("á stál")* [illegible] (ef á medal verðr (*h*)endinga") emedan styckningen sker emellan ordets börjnings- och slutstaf. I stället för *m...m* uppkomma då: *ær, er, þær.*

Labdacism kallas, uti en strof förekommande tre gånger dubblerade *l* eller *annan medljudsstaf.* Meningen är att vid tydning borttaga en af de,

[1]) Muta, var en gudinna, som Jupiter gjorde stumm, för hennes pladdersjuka. Enligt Sturleson betecknar namnet Cismus: bregd, at bregda: förändra; eller Spelld: dela något, tilldela eller tillägga något.

uti tre omskrifna ord , dubblerade stäfverne; således nästan *motsatsen* till Mytacism; t. ex.:

Stendr af stála lundi | Stendr af tál' unadr';
styrr, þ*orr*ödi f*yrri*. | þ*ór*-Ódin st*ýra ýri*'.

Af frestelse beror begäret,
Af menniskoförståndet att styra dess yra.

Jotacism benämnes när *i* eller *y* står näst före *j*, eller ock när *j* står emellan tvänne ljudstäfver, vid hvilka tillfällen *j* förlorar sitt ljud eller, med andra ord, vid tolkning bör uteslutas; t. ex.:

Háði jarl þar er áðan | þar er adal.él' hádn'.
eingi mann und ranni | eingi mann rann' unadr.

Emedan der är naturlag, att allt som födes skall försvinna,
kan ingen menniska undfly begäret. och

Freyju ángan læyiar. | Freya er ángans lög.

Begäret tolkar ödets lagar.

Collisio (sammanträffning eller sammanställning), benämnas fel, till *yttre* emot allmänna språkets [illegible] reglor, till *inre* emot poetiska språkets. De bestå till *yttre* deri, att endera *snarlika ord ställas nära intill hvarandra*, eller ock att *ord med en lika stafvelse tätt emellan förekomma;* t. ex.:

þ*orði* I*ðja orda*. | Orda' idia, róda.

Den som talar om sitt arbete, yfvas deröfver.

Till *inre* är här felet, att *"ord"* tvänne gånger blifvit skrifvit, då detsammas anförande endast en gång, kunnat motsvara de begrepp, som strofen afser.

Så är äfven i följande strof:

Bárum Ullr *um* alla
ímunl*auks* á h*auk*a.
Um alla ýks, á auka
I'mynd, ber? ýlr!
För alla böjelser till öfverdrift, som J fortplanten
på edra barn; bören J beklaga eder!

Här hade *um* bredvid *alla* kunnat uteslutas, emedan det redan innefattas i *bárum;*

H*ar*ðan þrýtr á hvítum
h*a*rm Sólborg*ar* a*r*mi.
Ardr þrýtr, vitu um á;
harmz' söl; borgar armódr.
Fördeln går förlorad för den, som saknar förstånd att bereda sig densamma;
Sörj öfver ditt oförstånd; det vedergälles med armod.

hvitum anses såsom fel i omskrifningen, emedan — för att erhålla mening — *u* måste fördubblas eller för *vitum* — *vitu um.*

Hèr li*ggja* brot b*eggja*
br*úð*r! strykvinna s*úð*a.
Her liggr brot, á eggian;
Ryd, stryk vin' á uda.
I allmänhet härröra brott, af frestelse;
Du förkastar honom, då du undflyr böjelse för begären.

Här dväljes felet i *liggja,* emedan *a* är nekande, då det står sist uti ett gerningsord; [1]) deremot är *a* nödvändigt uti *súda,* för att uttrycka *á uda.*

Hèr fregna nú hygn*ir*
hjörfl*aug* brims dr*aug*a*r*.
Ær fregn' nú hyggr, er
giarn lög brims rök er.
Dåren berömd sig tycker, fastän endast
Undseendets lag föranledér bifallet.

Felet är här, att *aug* ömsom betecknar *ög* och *ök.*

---

[1]) Detta är ofta fallet, synnerligen då Hjelpord (Hjelp-verba) äro begagnade. Äfven *u* har vid dylika fall nekande egenskap.

Donatus beklagar dessa fel, hvilka städse hvila uti en stafvelse, emedan deraf väsendtliga meddelanden ofta gå förlorade; derför hänför han dem till Barbarism.

Vid närmare betraktande af ofvan anförde exempel på Barbarism befinnes att, med undantag af bindeorden, de öfriga icke äro Isländska språket tillhörige. Man skönjer således deruti huru Barbarism är beskaffad, eller att densamma innefattar endast *en* eller *inre form.* Det är således egentligen för denna som Barbarism är beräknad; hvilken gör honom skiljaktig från öfrige skrifsätt hvaraf poetiska språket består. Uti Isländska litteraturen äro samtliga skrifarter sammanblandade; och Donatus uppgifver att hos Latinska skriftställare samma förhållande eger rum, hvaraf stridigheter bland de Lärde uppstått hvilka skrifsätt egentligen till Barbarismen böra hänföras; men — om man endast fäster sig vid de ord som icke äro språkord, och dertill räknar de, hvilka genom i början tillagdt *h*, gjorts oberättigade att såsom slika anses; torde man komma begreppet om Barbarism så nära som möjligt.

Det rättvisa rykte, såsom stor historisk författare, hvilket Sturleson tillägges, berättigar svårligen till förmodan att han, för att åt efterkommande lemna en i klasser indelad följd af språkfel,

gjort sig möda att efter Donatus författa en utförligare afhandling derom. Något större mål för en sådan mans uppmärksamhet måste ovilkorligen antagas synnerligast då hans meddelanden, hvilka blifvit betraktade från förenämde synpunkt, äro blandade med religiösa, som erfordra allvarligare behandling och således omöjligen med en uppgift öfver förkastliga skriffel, kunnat så nära sammanflätas. — Derför bör med tillförsigt kunna bestämmas att han icke upptecknat förenämde förhållanden endast för att åskådliggöra de fel som uti skrift kunna göras, utan emedan han dermed haft vida väsendtligare syftemål. Den som åt hans ifrågavarande arbete egnar närmare uppmärksamhet, kommer ock snart till öfvertygelse :. att de afvikningar i skrifsätt som Sturleson meddelat, innefatta *nyckeln*, icke endast, till de uti hans Edda inneslutna historiska urkunder utan ock, till alla Isländska litteraturens förborgade skatter.

Men — icke endast i nämnde afseende, utan äfven för Språkkännedom i allmänhet och rätta begreppet af alla till Retoriken hörande benämningar, äro hans meddelanden af stort värde. — Alla vittna derom att de angå språk hvars princip af *tvåfald:* en allegorisk yttre och en djup inre bemärkelse, blifvit noggrannt genomförd ända

från mynd- och staf-namnen till retorikens högre bestämmelser.

Myt- Labd- och Jotacismen samt slutligen Collisiones utgöra, genom deras närmande till *dubbel form*, öfvergången från Barbarism till:

Soloecism.

Nämnde väsendtliga del af Poetiska språket, har — säger Sturleson — "styckat de allmänna i tvänne tungomål"; hvarför ock namnet betecknar: *fel vid språkordens sammansättning*. Soloecism har både *yttre* och *inre form*. Den yttre är Isländska eller Nordiska språket, endast afbrutet då Barbarism mellankommer. Den inre uppkommer deraf att yttre formen likasom sönderstyckas för att derigenom erhålla andra, för inre meningen passande, ehuru stundom endast antydda, eller till hälften utförda — äfven Isländska — ord. Isländska språket utgör således grunden för båda skrifsätten; men emedan den inre formen är af den yttre beroende, och denna senare stundom är beblandad med Barbarism, kan äfven denna icke i allmänhet innefatta fullständig, eller efter grammatikaliska reglor författad Isländska. Deraf härrör senare tiders förmodan, att Edda innefattar gamla skrifsätt och föråldrade ord.

Inre formen förkastar alla för ett språk afsedda grammatikaliska reglor; dertill hörer att tyda *han* till *hon*, *hon* till *han* och *en* till *flera*, samt slutligen att använda Soloecismen endera till hela anförandet eller ock — när det så passar sig — endast till en eller annan del deraf.

Nämnde förhållanden indelas äfven i 4 klasser:

Tillägg (Vidrlagning),
Förkortning (Aftekning),
Förändring eller byte (Skipting) samt
Omkastning (Umsnúning).

Likasom Metaplasm stundom förskönat skaldeqväden, synnerligast medelst förkortningar, så begagnades äfven Soloecism såsom prydnad i skaldekonst, under benämning af *Schema* (förklädnad); hvilken alltså är en afdelning af Soloecism, såsom Metaplasm af Barbarism.

De omskrifningssätt hvarom här är fråga, ske uti ett språks alla delar, och följaktligen på mångfaldiga sätt; — men för att gifva ett föregående allmänt begrepp om nämnde förhållanden, anför Sturleson följande exempel:

Hringlestir gekk hraustan
hverjum kunnr at gunni.

Uti denna, till Soloecismen hörande strof, finnes visserligen *yttre* form, emedan alla ord, som densamma innefattar, äro Isländska språket till-

hörige; men ordagrannt tolkade (Ringbrytaren gick kraftigt hvarje beryktad att stridbar man) gifva de ingen mening. *Inre* formen är:

Yng-æsi géngr, hraustlega,
hver einn unn' at gunn'.

Den öfvermodige ynglingen hastar, förlitande på sin styrka, i alla lidelsers strider.

Uti "hrínglestir" fordrar inre formen *förkortning* samt *förändring* eller *ombyte;* uti "hraustan" *tillägg;* samt vid versraderna *omkastning.*

Äfven uti följande strof:

Höfdu vèr i þèr Hákon;
er að hjörrógi drogumz,
þú rauðt Sköglar skýja
skód, forustu góda;

äro endast Isländska ord, men så beskaffade att deraf omöjligen någon mening eller tanke kan utletas — *Inre* innehållet är:

Er vér af jörd-rogi dragas,
höfdu vér æ þik, Haki!
Ód', forustu góda!
þú ræd ógledi flýa.

eller:

När vi af jordiska svagheter hänföras, o! att vi städse egde dig, Återhållsamhet!
Förstånd, gode värnare! när du får råda sorgerna flykta.

Vid närmare betraktande af anförda Isländska texten befinnes huru orden blifvit inrättade för att motsvara *inre* formens fordringar, hvarvid all-

männa språkläran blifvit till alla delar åsidosatt. Så är likväl icke alltid förhållande. Ju mera poetiska språket aflägsnar sig från Barbarism, ju mera närmar sig yttre formens skrifsätt till de allmänna; men blir svårare att tyda, i samma mån som ord, till inre formen, måste bildas genom styckning af allmänna språkorden uti den yttre.

Till denna åtgärd äro poetiska språkets ofvannämda hufvudsakliga vilkor: Tillägg, Förkortning, Byte och Omkastning förnämligast af nöden; och emedan dessa vilkor inverka på språkets alla delar, har man indelat desamma uti 12 olika klasser. Omskrifning, som i Barbarism uppenbart framstår såsom *begångna, förvillande språkfel*, döljer sig uti Soloecism, men blir genom forenämde poetiska språkets vilkor *hemligt verktyg* att, af allmänna språkorden uti *yttre* formen, bilda den *inres* väsendtligare innehåll. De olika klasserna hafva erhållit följande namn:

1:o. Hvíligleikr [1]) (Qvalitas). Ords afpassande för inre formen, genom en eller flera stäfvers afskiljande från orden i den yttre.

2:o. Samjafnan [2]) (Conjunctio) Fördelning till två eller flera ord, af dylika som uti yttre formen blifvit sammandragne till ett.

---

[1]) af Vel, at velia: välja; och Liklega: det passande.
[2]) af Samjafna: jemföra, eller: att ställa i bredd med.

3:o. Kyn eller Kyniaskipti (Genus). Förändring af kön.

4:o. Tala eller Talaskipti [1]) (Numerus). Tyda enkelt (Singularis) till flertal (Pluralis) och tvärtom; samt behandla räkneord och ziffror på samma sätt som ord i yttre formen.

5:o. Mynd (Forma). Iakttaga stafskiften och förkortningar, samt af namn (Nomina propria och Apellativa) bilda för inre formen passande språkord.

6:o. Fall eller Fallaskipti (Casus). Icke fästa sig vid yttre formens för olika förhållanden (Casus) utsatte ändelser; samt förändra för inre formen otillämpliga namnutbyten (Pronomina).

7:o. Persona eller Personaskipti (Persona). Förändring af person; den 1:sta för 2:dra o. s. v.

8:o. Merking (Significatio). Tyda gerningsord (Verba) till sak- och egenskapsord (Substantiva och Adjectiva) eller tvärtom; samt att uttänja ordens betydelse, utöfver deras egentliga bemärkelse.

9:o. Tid eller Tidaskipti (Tempus). Förändrade tidsbestämmelser. (Tempora.)

10:o. Samokan (Conjugatio). Iakttaga blandning af satser, endera genom uraktlåtit utsättande af

---

[1]) af Tel, at telia.

skiljetecken eller ock orätt användande deraf; äfvensom begagnandet af små begynnelsestäfver för stora, o. s. v.

11:o. Máttr (Potestas). Iakttaga stäfvernas olika bemärkelse, i förhållande till utsatte eller utelemnade tonvigter (Accenter).

12:o. Skipan (Constructio). Icke fästa afseende vid ordställningen uti yttre formen, utan bilda densamma i öfverensstämelse med inre meningen.

Såsom exempel på några af förenämde förhållanden, anför Sturleson:

Hvíligleikr:

Byskup, heyr á bæran	Biskup heyr á beran,
bragþátt, göfugs máttar!	bragþáttr göfugr máttar.

Biskopen hör på bigten, såsom på en versstump hvarvid hans högvördighet gäspar.

Uti *Biskup* är *i* utbytt mot *y*, samt *beran* skrifvit med *æ*. Vid tydning erfordras således, att välja *den passande* eller erforderliga stafven.

Samjafnan:

Rann hræddari hranna	Ann rédr dári ann á,
hyrbrjótr frá styr ljótum.	Ýr' briót frá Óds stýri.

Lidelse förleder dåren till njutning, när behagen afvändt förnuftets styre.

Réd, af Ráda, är här sammanfördt med *dári;* *ann* med *á,* och *ýr* med *briót.* Vid tydning erfordras således *fördelning.*

Kyn:

Ristu nú, Fála,	Risn er þú nú, Fála!
farðu i búð hinnig;	þú far i búd yndi;
þó er málsgengi mikit.	þó er máli engi' mikla.

Gifmild är du nu, Spåqvinna! du far med önskningarnas budskap; men — dina gåfvor äro ändock ganska klena.

Mikit — af obestämdt kön (Neutrum) — är här satt för *mikla* — manligt (Masculinum).

Tala:

Yppa ráðumst yðru kappi	Yppa ræd ydr képpni;
Jótna gramr i kvæði fljótu.	Jötna gramr i qvedi hliódr.

Jag råder att J upphören med Eder träta; ty vildsinnad vrede i Edra sånger ljuder.

Här är flerfaldigt antal satt för enkelt både uti *ráda* och *hliódr.*

Fall:

þvi hefig heitið mey mætri	þá hefi ek heitid mey i'tr
mest nema hamlan bresti.	mest, nema hamla' i ást'.

Förnämst kallar jag den qvinna, som är återhållsam i kärlek.

þvi är obestämdt kön (Neutrum) och gifvande förhållandet (Dativus), men bör vara *þá:* qvinkön (Femininum) och utmärkande förhållandet (Accusativus). — Sturleson har, med afseende på ordet: "bresti" (af æsi, æsti, at æsa: upphetsa), kallat forstnämnde förhållande: "rægiligt" (af Rægi: baktala) och det senare "gæfilegu" (af Gáfa: begåfva), för att derigenom antyda dubbel mening. Begagnande

af dylika omskrifningar kallar han: "Ordkólf" (af Kölske: oblyga eller opassande).

Persóna:

Orkit Ála serkjar	Orka elr sérgædi,
elfestir þrek (þik) mestum;	ei festir þik þrek astu,
ætt berr grams of grimma	ætt ber' grams of grima;
gagn pruðr Sigurðr magni.	gagn þrúdr ygg unadr agni.

Styrka föder öfvermod. Födseln fäste ditt sinne vid begäret. Så medför härkomst förborgade sorger; — huru länge båtar oskuld mot onda begärens lockelser.

I första afdelningen ("fjórðungr") talas om andra person; detta kallas: "viðmælt" (samtaladt); men uti den följande deremot är frågan om tredje person, hvilket benämnes: "hlidmælt" (sagt vid sidan eller i allmänhet taldt).

Tid:

Leiða lángar dauða	Lánga' leidir daud á,
limar illa mik stillis;	limar illa mik stillis,
bárut menn hinn mæra	barút menn hinn mæra
Magnús i gröf fúsir	Magnús i gröf fúsir.

Min böjelse förer mig till döden. Saknaden mig smärtar och förkrossar. Sorgen störtar oskuld och styrka i den älskades graf.

Alla dessa, Soloecismen tillhörande, omskrifningssätt afhandlas äfven uti det följande.

Till Barbarism och Soloecism gemensamt höra följande skrifsätt:

1. **Acyrologia** (*Ἀκυρολογία.* Isl.: Gagnstædr), ett till *yttre* formen lika så oegentligt, motsägande

och stridigt uttryckssätt, som för den *inre* invecklадt skrifsätt; hvilket uppkommer såsom då vid hastigt tal ord uteglömmas, eller i skrift utelemnas hvaraf, naturligtvis, högst oförklarlig, ofta motsägande mening blir följd. Denna är *yttre* formen af figuren. Den *inre*, eller egentliga, är att af något ord i meningen, genom förändring och fördubblad tydning, det felande ersättes på det anförandet må erhålla åsyftad mening. Konsten att utreda denna figur består således deri: att vid valet bland orden ("Gagn"): *begagna sig af* ("stædr") *det passande;* hvilket förhållande gifvit anledning till den gamla Nordiska benämningen. Så skrifves t. ex: "Vætti ek harms, nema hitta
höfuðgulls náim Fullu."

Enligt orden: "Ek vætti harms", blir tolkningen: Jag önskar att sörja; men då *v* uteslutes uppkommer ordet: ætti, ættmenn, eller slägtingar; hvarefter meningen blir: Ek vætti harms ætti, nema hitta ná hinns gull fullu; öfundar; eller: Jag önskar att få sörja mina slägtingar; ty derförutan lärer jag svårligen komma i besittning af alla deras penningar, som jag afundar dem.

Förenämde är således *Regel* för *dubbel men olika tydning af något uti meningen befintligt ord*, när sammanhanget på annat sätt icke kan utletas. Figuren är, synnerligast i prosa, rätt ofta använd.

2. (*a*) **Cacemphaton** eller **Cacophaton** (κακέμφατον), en obehaglig ("Framflutning stafanna" — af flyt) förflyttning af stäfver eller söndring af ord; hvarvid tolkaren bör iakttaga deras förening till ord genom tillägg af outsatte, men för ordbildningen behöfliga, stäfver; såsom t. ex.:

"Fór or Vik á vâri";

betecknande: Fórord vikr ávani; eller: Förord bryter lag. — Denna figur har flera afvikningar, t. ex.:

(*b*) "Skjaldbraks Skylja mildum
skipreidu mèr heiða."

Lika som i Acyrologia, finner man här egenskap af motsägelse. "Skalldrak kular elldr" eller: Den vandrande skalden fryser vid elden; är en oegentlig mening, alltså erfordrande dubbel tydning af något i strofen befintligt ord; derefter blir innehållet: Skalld rak kula, skýli mildi, keppa reidu um þeir heita: Vandrande skalder som frysa, beskyddas af de barmhertige, städse färdige att föra dem till sig, för att dem värma.

Vid jemförelse mellan denna figur och föregående (*a*) finner man, att den förra antyder ett ords *splittring* men denna: *hopfogande* af tvänne stundom flera ord. Isländska namnet på figuren är "þreskölld" eller: gammal tröskning.

(c) Att tillägga egenskap åt en som ovilkor-

ligen tillhör en annan, betecknas äfven genom nu ifrågavarande figuren; t. ex.:

"Skið gekk framm at flæði
flóðs i hreggi ódlu";

enligt orden: Spån går fram med å; å blir af regndroppar små. Dessa begrepp tillhöra icke hvarandra. Inre formen är: Id' geck framm á ædi, lód i eggi ödlu; eller: Handlingarne bestå af dårskaper; Frukt vexer till i ägget. Sturleson klandrar både detta samt uttrycket uti yttre formen: "Spånan går"; såsom en densamma icke tillhörande egenskap. Man finner häraf att de Gamle väl visste hvad de skrefvo, samt att de icke allenast kände sitt språk uti alla dess rigtningar, utan äfven förstodo att väga uttrycken till öfverensstämmelse både med naturens, tankens och behagens fordringar. — Hvad som utmärker figuren är, att ljudstafven i omskrifna ordet vanligen är begynnelsestaf till det åsyftade; såsom: Skið — *id;* flæði — *ædi* Denna är Cacophatons egentliga bemärkelse. Dertill hänföres äfven

(*d*) hvad de Gamle kallade: "Nykrat, nykrin eller fingúlknat"; t. ex.:

"Hríngtælir gaf Hálu	Ýngi tælis af álu;
hlýrsólar mèr dýra;	Sólar hlýr meir' dýrd
oss kom Hrund til handa	kom unadr oss tilhanda;
hræpolls, drifin golli;	æpi alla — drifa alla!
sút þá er Herjans hattar..."	er þá sút, Herrans háttr?...

eller: Menniskan besvikes ända från födseln;
Såsom från solens värme all fruktbarhet härrör
gå ock begären oss tillhanda;
de upphäfva härskriet — uppvingla alla!
År då bedröfvelse den Högstes naturlag? . . .

Sturleson anför detta, såsom prof af nybegynnares arbeten, och tillägger: "att de anförda liknelserna äro att jemföra med ynglingars bedömanden om förhållanden i allmänhet" Denna figur antyder egentligen *ordförändring* medelst *förkastande af till yttre formen hörande stäfver för att ersättas med andra, för inre formen tjenliga.*

3. **Pleonasmus.** (πλεονασμός. Hègómlig viðlagning orðanna). Denna figur anvisar till yttre: begagnande af ett ord för att *sammanbinda twänne satser* eller att använda *ett ord för twänne.* Deraf Nordiska benämningen (från Ægi, at aga): sammangjuta eller sammanföra; men inre antyder figuren: huru *ett ord* i omskrifning *twenne gånger kan begagnas* till olika begrepp. Grekiska och Latinska benämningarna på denna figur tyckas således härleda sig från inre formen, hvari fördubbling eger rum; t. ex.:

"Mundi *mèr* [1]) fyrir stundu	Meir þú fyrimundar, meir þú stundar;
mikit orðalag þikkja	Mikit ord ala, mikit þyckia;
um eld*grenni* unnar	um elldr grennar, grennar unna.
eyrum *slikt* [1]) at heyra."	likt er eyrd, likt at eyra.

[1]) Dessa ord äro icke Isländska och har troligen genom omskrifning inkommit i Svenska språket.

eller:

Ju mera du förespeglar dig, ju mera du åstundar;
Ju mer' du grälar, ju mer du förtörnas;
Om du minskar din hetta, minskar du ock böjelsen dertill.
Detsamma är att hafva sinnesro; detsamma att vara förnöjd.

Regeln anvisar således *fördubblad* men *lika tydning;* och är alltså motsats till Acyrologia.

4. **Perissologia** (*περισσολογία.* Hégómlig viðrlagning orðanna.) Denna figur visar huru alla *språkord*, genom användande af ofvannämde för omskrifning afsedda reglor, kunna leda till *dubbel mening*, och således till omskrifning begagnas; samt derjemte, uti både yttre och inre formen, hvilken omening anförande af öfverflödiga ord föranleder; t. ex.:

"þat hefi ek sagt
er sjálfr vissag;
duldr fer ek hins,
er drengr þegir."

betecknande:

Det har jag sagt, som sjelf jag visste;
ovetande for jag hit, när drängen ej sade det.

Inre formen är:

þat efi ek agtar,
er ek siálfr vissar;
dulr fer ek hinn,
er eingi eigir.

Jag sätter tillit till Tviflet, som jag sjelf känner;
dåre är den, som intet hyser.

5. **Macrologia** (*μακρολογία*. Långt sen) betecknar till *yttre*, när förhållanden anföras som redan af det föregående kunna uppfattas; men till *inre*, när namnutbyten (Pronomina) äro utlemnade och af tolkaren måste tilläggas; t. ex:

"Seinkun varð, þá er hlæbarðs hánka
hnikar ár hin ljóta hára."

för: Einkunn *hann* vard, þá er hlæi bards aka;
hniginn *hann* var, er hinn lióta *sina* beradi.

eller: Stolt blef han, då Lyckan sina vingar utbredde;
Slagen, då Olyckan sina blottade.

Så är äfven förhållandet uti denna strof:

"Upp setr mökk hin mikla
móðfjall; veröld alla."

för: *þá er* uppsettr, er sætr, eyk hinn mikla;
þá er modfallin, er verulaus verölld all'.

eller:

Den som är i förlägenhet, men visar sig lugn, förökar krediten; den som visar sig modfälld, blir ansedd för en stackare så länge han lefver.

Häraf märkes att Macrologia icke afser endast namnutbyten, utan äfven hjelpord (hjelp-verba), som böra tilläggas, hvaraf ock gamla Nordiska namnet (af Ángi och Senn: Tillägg af det första eller förnämsta) torde härleda sig.

6. **Tautologia** (*ταυτολογία*. Ofkennt) betecknar till *yttre* sammansättning af ord, som innefatta lika begrepp eller afhandla ett och samma;

t. ex.: "Svà lèt und sig *)
seggja — drottin
lönd öll lagin,
liðs oddviti."

som till *yttre* betecknar:

Så kämpe-drotten, folkets anförare, lät göra hela landet sig underdånigt.

Eget är att den ofvan anförde bemärkelsen af namnet Tautologia, som innefattar den *Lärda åsigten* af nämde figur, tillhör endast yttre formen; men att allmännare begrepp om ordfordubbling eller oftare användande af ord med liknande sammansättning, utgör dess *innersta* och egentliga mening. Detta skönjes af ofvanstående strof, som Sturleson exempelvis anfordt, och hvilken till *inre* formen lyder:

Unan létti, [1]) vá læt [2]) þik at leti', [3])
Sér eiginn drottinn, ei eggiaz óttinn; [4])
Ann' öll aginn [5]) laun er laginn;
Lidan Ód' [6]) viti, [7]) lid': id' [8]) ok Ód-viti. [9])

eller:

Upphör med begäret, innan Skada nödgar dig dertill;
Var herre öfver dig sjelf, då trotsar du retelsen;
För hvarje njutning är agan af Ödet bestämd;
Mot dåraktiga lidelsers bestraffning, fick du till värn: menniskoförstånd och arbetsförmåga.

*) Härvid bör anmärkas namnutbytet "sig", som är Svenska, men icke gamla Nordiska språket tillhörigt.

[1]) af Létti, at letta. [2]) af Læt, at láta. [3]) af Let, at letia.
[4]) af ótta, at ótta. [5]) af Aga, at aga. [6]) af ódr.
[7]) af vita, at vita. [8]) af Idia, at idia. [9]) af ódr och vit.

Nu först framstår allegorien uti *yttre* formen, som man förut omöjligen kan ana: Menniskans arbete och förstånd gör naturen henne underdånig. Man finner häraf huru de Gamle förstodo att skönt använda skaldekonst, och följaktligen nyttan som samtiden bör tillskyndas genom närmare kännedom af de Gamles skrifter. Tautologia tyckes blifvit hänförd till skaldefel, ty namnet *"Of-kénnt"* betecknar: *allt för lärdt eller inveckladt skrifsätt.*

7. **Ellipsis** (ἔλλειψις. þrot eller Skortir), betecknar uti *yttre* formen brist, eller något som felar uti anförandet; t. ex.:

"Fór hvatráðr	till inre form:	Hvat'-rádr fór.
hilmi at finna		hilmi, at inna,
áðr siklíngr		ádr ýkingr
til sættar gekk."		till ættar géck.

eller:

Uppvinglande rådgifvaren hastar, fastän hemligt, att vedergälla, innan öfverdriften till ättlingar öfvergår.

Man finner häraf att *inre* formen — såsom ock Sturleson anför — egentligen bör angå "naudsunlegrar sagnar" fysiska eller moraliska verkliga förhållanden, "þeirrar er hafa þarf i fullu máli" hvars närmaste driffjädrar icke äro kände och således icke heller närmare kunna uppgifvas. — Det är alltså icke ett i anförandet uteglömt ord, utan ett *allmänt felande närmare begrepp,* hvaråt denna regel syftar.

8. **Tapinosis** (*ταπείνωσις*. Minkan), betecknar uti *yttre* formen: förminskning eller förkortning; men uti *inre* äfven *förändring*, af flere uti meningen befintlige stäfver och ord, hvartill dock anvisning, genom tillagde tonvigter. bör lemnas; t. ex.:

"Snart [1]) við sæþráð kyrtat,
sík; lá blær á díki."

för: Snarlega vid sýkí æ-þrád kortaz
þá 'lær' þú ær á ýki.

eller: Du inser först dårskapen som öfverdrift innebär
under sjukdomen, då din lifstråd afklippes.

Af tonvigterna öfver *í*, uti "sík" och "díki", befinnes hänvisningen till åsyftade *ý*-ljudet.

9. **Cacosyntheton** (*κακοσύνθετον*. Lastafull samansetning), betecknar felaktig både sammansättning och omskrifning; t. ex.:

"Hrökk at Haugabrekku	för:	Ýki' er at hauga ecki;
hótz meirr en til gátum		hótz' eyrd meir, en til-gétum;
fyrir hjörgæði hríðar		Ýrid! heyr' géd: idia!
Halldór i bug skjalldi."		Halld'. iþ dár'! ýgr kallid!

eller:

Öfverdrifter tjena att samka bedröfvelse;
De hota eder sinnesro vida mera, än de bereda densamma;
J yren! hören mina bud: arbeten!
Betänken, J dårar! hvad J tillbedjen, är det onda!

Sturleson anmärker synnerligast 3:dje versraden, hvarest "hjörgægi hriðar" förekommer. *Géd*

[1]) Äfven ett Svenskt ord.

betecknar: *sinne* eller *mening*, men icke *bud*, hvilket dock här torde vara rätta ordet; dels emedan Sturleson utsatt "Gudlaugr kvad" eller (*Guds lög*) Guds lag bjuder; dels emedan uti olika afskrifter af Edda förenämde ord äro ändrade till "hæyrgædi hriðar" och "hyrboði hriða". — Sannolikt är äfven fel, att icke 4:de versraden blifvst satt fore den tredje samt att stafskiftena icke blifvit nog omsorgsfullt beräknade.

10. **Amphibologia** eller Amphibolia (*ἀμφιβολογία*. Efanleikr), betecknar en tvetydig framställning. Denna kan åstadkommas på flera sätt; t. ex.:

a. "*Hermenn* gátum hinnig *hugstinnan* gram vinna." — Harri! menn' gæta yndi, þin hugd, gramr vinna.

eller:

Herre! må menniskorna vara uppmärksamma på Ditt behag; och kärleken till dem, Din vrede afplana.

Uti denna strof äro orden *sammandragne*, samt de åsyftade så svagt betecknade att benämningen "Amphibologia" här torde anses fullkomligt tilllämplig.

b. "þat er orðslægjum eigi aldrbot konúngs skaldi." — þat er ordlæg slæg, megin á; ot' skalldi alldr konúnga.

eller:

Endast närliggande, skälmska orden ega värde;
deruti skildra Skalderna samtida Konungars bedrifter.

Häruti åter, är ordet *"megin"* *söndradt* derigenom

att *m* blifvit tillagdt föregående ordet "slægium". Sturleson anmärker jemte detta: till denna figur hörer: att *orden hafva förändrade bemärkelser;* hvaröfver han anför följande exempel:

c. "Kænn njóti vel vænnar vinr *minn konu sinnar*, *víst* er-að dapr um *drósar* drengr, ok *eigi lengi.*"

Kænn óttar vél vænnar; vinr hinn, ánu hinnar; vis' dapr um hrós er; Ok drengr eigi' engd' eigir.

eller:

Den Erfarne fruktar Behagens svek; — hvad å ena sidan var njutning, blir å den andra plåga; — den Lärde sig utmattar att blifva berömd; blott den Lättsinnige icke bekymmer eger.

Dubbla betydelsen af ordet *eigi*, hvilket måste tydas både till *icke* och *eger*, anvisar Sturleson såsom väsendtligast i denna strof.

d. "Hólmleggjar viðr hilmir hring — sköglar mik þöglan."

Leggia' hólmi. hilm' vidir. hring' sköglar mik þöglan.

eller:

Liggande på holmen, dold af pilträd, omringades jag af behagen som mig förstummade.

Denna strof kan äfven tydas till annan bemärkelse, hvilket föranleder Sturlesons anmärkning (hér kallar han dverg [1]) *lit*, och svá fegrð konunnar"; eller:) han talar här om djuriska lustan förbunden med åsynen af de qvinliga behagen; hvarvid tillägges: (at slikum hætti er viða sett i skáldskap þat orð er ýmsar hefir merkingar, ok folgið svá

[1]) Djurens mytologiska benämning.

málit" eller) *till dylikt bruk har man ofta i skaldekonsten begagnat ord som hafva flera bemärkelser,* för att dermedelst fördölja egentliga innehållet.

Det ofvan anförde rörande Soloecism — hvars första vilkor af *tillägg, förkortning, byte* och *omkastning* uppkallas med gemensamma benämningen Alloeotheta (ἀλλοίοθετα) — visar, synnerligast genom Amphibologia, öfvergången till Schema. Men innan nämde del af Poetiska språket afhandlas, böra Barbarismens egenskaper tagas i närmare betraktande; hvilka afhandlas uti

Metaplasmus (μεταπλασμός).

Namnet betyder i allmänhet: *förändring af ordens gestalt;* men egentligen: ("framskapan nokkurrar réttar ræðu i aðra mynd" eller) att framställa sanna uppgifter med ord, som egentligen innefatta annan mening. Metaplasm har 14 olika arter:

1. Prothesis (πρόθεσις. Försats), eller Prosthesis (προσθεσις. Viðlagning stafs eða samstöfu í upphafi orðs), innefattar *tillsats eller tillägg af staf eller stafvelse vid början af ord;* t. ex.:

"*V*röngu varar *g*úngnis
*v*arar lúngs of stúnginn."

Óngr' varar ýngi,
áras lúngs stungit af hina.

eller:

Om ingen varnar barnet, leker det med ormar och blir stungit af dem.

Denna figur innefattar äfven *förkortning af staf eller stafvelse vid slutet af ord;* t. ex.:

"Út rèd *Íng*ólfr leita	Út rèd ógn injagandi... álfr [1]) leita,
ógnreifr með Hjörleifi."	reifr med leifi hjör.

eller:

Ut for det skräckinjagande biet, blomster att söka,
tills det med honing omsvept sin gadd.

Sturleson tillägger: att ordet "leifr" blifvit sammanfördt med "ógn" for att antyda *"lätet"* af det som menas men i strofen blifvit uteslutit.

2. Aphæresis (ἀφαίρεσις. Vindandin forna) är motsats till Prothesis och innefattar således *borttagen staf eller stafvelse vid början af ord;* men denna figur brukas icke mera — säger Sturleson — uti Nordens poetiska språk.

3. Syncope (συγκοπή. Bragarmál), innefattar *utelemnad staf eller stafvelse midt i ordet;* t. ex:

"Þars er lofðar líta	Þat sem er lofd' leyta;
lúng vavaðar gúngnis."	Ýngi! vá unad'ar; gáng' neis.

eller:

Sök det berömliga, Yngling! bedrägligt är Begäret;
undfly vanära.

4. Epenthesis (ἐπένθεσις), motsats till Syncope, innefattar *tillägg af staf eller stafvelse midt i ordet;* t. ex.:

"þvíat málvinu mi*n*nar	Þvi át mál vinu' munar;
mi*l*dr Þorketill vi*ll*dir."	mildi, Þór! edli vid Þèr.

---

1) Växternas Mytologiska benämning

eller:

Emedan Lidelser med tiden blifva skadliga: var måttlig, tänk! så införlifvar du dig icke med dem.

5. Paragoge (παραγωγή), innefattar *tillägg af staf eller stafvelse vid slutet af ord;* t. ex:

"Kljúfa lèt ek i kaupför dúfa
knarra minn við borðin stinnu."

för:

Ljufa lét ek i kaup, fyr' ófá,
narra mik vid róda þina!

eller:

I äktenskap föredrog jag icke det ljufliga, i anseende till svagheten som deraf föranledes; men — dina behag förledde mig dertill!

6. Apocope (ἀποκοπή),*) motsats till Paragoge, innefattar *utelemnande af staf eller stafvelse vid slutet af ord;* t. ex.:

"þvi hefig heitið mey matri."[1]) Sú hefi ek heitid meyar i'tri.

eller:

Denna har jag kallat ypperligast af qvinnor.

7. Systole (συστολή. Ofljóst. För mycket klart eller tydligt omskrifningssätt), innefattar *förkortning af stafvelser,* eller gör stafvelser korta, som böra vara långa; t. ex.:

"Blóðs vi*n*dar*a* róðr*i*."[2]) Blóds hvinr dárar Ódinn.

eller:

Af blodets svallning bedåras sinnet.

---

[1]) Se sid. 52. [2]) Se sid. 39. *) Orókólf.

8. Ektasis (ἔκτασις) är motsats till Systole, och innefattar således *förlängning af stafvelser*, eller gör stafvelser långa, som böra vara korta; t. ex.:

"Ól torráðin hóla." [1]   O! þór-Ódr. ól' á. [2])

eller: O! menniskotanke, hvaraf härleder du dig?

9. Diæresis (διαίρεσις): delning; *gör af en stafvelse tvänne;* t. ex.:

"Nú læt ek þær, þrjóti,   Nú læt ek þèr, þrot
þórröðr! vinum óra."   þór-óðr! vinu minum orda.

eller:

Jag förlorar dig, svaga menniskotanke! då min lidelse upphäfver sin stämma.

10. Synæresis (συναίρεσις): förening; är motsats till Diæresis, eller *gör af tvänne stafvelser en;* t. ex.:

"Vask til Róms i háska."   Vask' sik til Rómr, er æ háska-samlega.

eller:

Att genom öfvermod söka ernå rykte, är städse vådligt.

11. Synaloephe (συναλοιφή), benämnes, *när staf eller stafvelse uti ett föregående ord måste användas för att ersätta felande staf eller stafvelse uti ett efterföljande,* eller ock om stafvelse af ordet åter bör begagnas för att förlänga detsamma; (Lat.: antillum, för: ante illum.) t. ex.:

---

[1]) Se sid. 39.

[2]) Lika ord påfordra ofta förändrad tydning, i förhållande till meningen hvaruti desamma befinnas.

"Hves ef ek hleyp at krúsi." Hversu hefi ek hleypid at rússi?
eller:

På hvad sätt förgick jag mig under ruset?

12. Ecthlipsis (ἔκθλιψις), *borttager m, om det står sist i ordet eller följer efter en ljudstaf;* — men denna figur finnes icke i Nordens poetiska språk. (Lat.: t. ex. Tandem ad — Tandad.)

13. Antithesis (ἀντίθεσις) sätter *b*, eller annan staf, i stället för andra begynnelsestäfver. (Lat.: olli — illi.) t. ex.:

"*D*ánar *d*rotni minum Ógr' bana-brot mina,
dögn of sæint at *h*endi." of seint at bendi'.

eller:

Förebråelser öfver de dråp jag begått, börja — fastän långt efter — att oroa mig.

Man ser häraf, huru *b* tvänne gånger intar plats för *d*, och en gång för *h*.

14. Metathesis (μετάθεσις), betecknar *omkastning af stäfver och begynnelseords användande till slutord;* t. ex.:

"Bort sá er hug nè skorti." Brot sá er hugr æ skorar bót.
eller:

Brottet utkräfver städse af Sinnet sin försoning. [1])

Häraf skönjes huru uti "bort", *r* byter plats med *o*, äfvensom att *ordfördubbling* eger rum,

---

[1]) Se sidd. 14 och 38. Af förestående märkes huru orden böra olika tydas i förhållande till ämnets kraf och olika reglors bestämmelser.

medelst det till ”bót” styckade ordets förläggande vid slutet af meningen.

Uti denna blandning af Barbarism och Soloecism, eller till allmänna språket icke hörande ord och språkord, befinnes öfvergången till en annan afdelning af Skaldernas språk, hvars vexlande, förunderliga skrifsätt endast af den ytterst uppmärksamme forskaren kunna skönjas.

Schema Lexeos (σχῆμα λέξεως).

Namnet, hämtat af Grekiska orden: Schema och Lexis, betecknar prydnad eller prydlighet i tal och skrift; men närmaste begreppet är här — såsom förr nämdt — förblomeradt eller förklädt skrif- eller talsätt. Schema är vida mera begagnadt än öfriga omskrifningssätt, hvilka förnämligast användts i *vers* hvaremot Schema oftast nyttjats i *prosa.*

Schema indelas uti 17 olika arter, hvaraf en och annan har afvikningar; dess första figur är:

1. Prolepsis (πρόληψις). Uppnumning margfeldlegra luta). Nordiska benämningen är grundad på ordet ”uppnæmr”: af olika beskaffenhet och kraft; och afser figuren: *emot allmänna språkreglor stridigt användande af ett språks beståndsdelar;* t. ex.:

"Flugu hrafnar tveir	Fluga [1]) reifar' [2]) veir', [3])
af Hnikars öxlum:	af Nikr [4]) axla'; [5])
Huginn til hánga	Hugr innt' [6]) ángan,
en á hræ Muninn."	en af ré [7]) unan.

([1]) af Flugumadr. [2]) Reifari. [3]) Veirlaus. [4]) Nikr, nykr, nennir. [5]) Æxlaz. [6]) Inntak. [7]) Ré och Ræd, at ráda.)

eller:

Såsom skälmen bedrar den godtrogne, och beröfvar den arbetsamme hvad han förvärfvat; så beror Ődet af Sinnet och af Förnuftet att styra Begären.

Man finner häraf, dels *förkortningar*, dels *ords användande till annan och vidsträcktare bemärkelse, än den egentliga.*

2. Zeugma (ζεῦγμα. Eitt ord styrir mörgum nöfnum). *Förening* eller *förbindelse* derigenom att *lika stafskifte föregår uti flera ord och satser;* t. ex.:

"Krossfestum sè Kristi	Hrós' Æst' sé [1]) Rit.
kunn vegr ok lof unnið,	Ok' [2]) unn' ægi' lof únnid.
megn ok máttr sem tignar	Ok' megin' ætti.sem tegia [3])
mest vald, þat er fers aldri."	Æst' váld-þat er æra alldr.

([1]) af Sé, at siá. [2]) Oka, at oka. [3]) Tek, at taka och Tegi, at tegia.)

eller:

De Begären tillbedja till Heliga Skrift ej lyssna. För stäfjande af Lidelsernas förskräckelser sitt lof hon vunnit. Att fängsla dessa krafter, att locka kommande slägten ur Begärens våld — det är hvarje tidehvarfs ära.

Man finner häraf att ("ord")*stafven,* som styrer "mörgum nöfnum", är *æ.*

3. Syllepsis (*σύλληψις*. Bindr újafnar klausur saman með einu orði). *Yttre* begreppet om denna figur är, att dermed betecknas, när flera ord användas, än de som egentligen till meningen höra, eller att öfverflödiga ord begagnas — Sturleson uppger följande exempel på figuren och dertill hörande afvikningar:

a. "*Jarls* hefir hann ágæti,	Jarls hefir hann gætid [1]) *al*; [2])
en *Öð*lings kosti,	en Audlings, kosta [3]) *audn;*
K*on*úngs koppgirni,	Konúngs kappgirni *vondr*
ky*nni* landreka."	kunn', [4]) reka [5]) lund *yndi.*

([1]) af Gæti, at gæta. [2]) El, at ala. [3]) Kosta til. [4]) Kunnleiki. [5]) Rek, at reka.)

eller:

De Förnäma har han gjort uppmärksamma på deras födelse; de Rika, på underhåll af de fattiga; Konungarne på deras kiflystnad, samt på kunskaper, som aflägsna sinne för Lidelser.

Häraf finner man att denna figurs egentliga bestämmelse är: stifta Regel för Tydaren att *från första ljudstafven i ordet**) *som börjar versraden, bilda slutord;* och att således det ofvan antydda begreppet om figuren, är uppenbart *stridande* mot det rätta. Nordiska bemärkelsen är således: *att söka ord till sammanbindande af eljest afbrutna satser.* **) Detta förhållande bestyrkes ytterligare af följande exempel:

*) Vid de flesta omskrifningar är detta *bestämd regel.*

**) Gerningsordet: Gæti, at gæta, styrer visserligen satserna; men det tillhör icke Schema att tolka lagar till nämde ändamål.

b. (Samansafnanligt eller: Margfalligt orð stýrir einsligu nafni.) Figuren betecknar: *fördubbling af ett ord* (Nomen apellativum) *som betecknar enskild, då meningen är att derjemte antyda flera;* t. ex.:

"*Herr* bióz hratt till snerru." *Harri! her* biar' [1]) att hratta át snerru.

([1]) af Bý, bió, at búa.)

eller:

Herre! krigshären är färdig att tåga till striden.

Här föregår *ordfördubblingen vid meningens början.* Sturleson anför, att figuren sällan blifvit använd uti (Norrænu) Nordens poetiska språk.

c. Till Syllepsis hänföres äfven, när ("einn lutr hins sama kyns, sezt fyrir mörgum lutum") *när ett ting* (ord) *uppgifves, fastän egentliga meningen är att anföra flera;* t. ex:

"Brandr fær logs ok landa lands Eiríki banda." Brandr fær lógan, brandr og ok land á; Andi æ riki banda: band á.

eller:

Svärdsklingan för plundring, brand och träldom öfver landet, intilldess Anden uti evighetens land ger tecken: att band skall läggas derpå.

Sturleson anmärker, att "brandr (svärdsklinga) är anförd i stället för de många svärden hvarmed konungar förvärfva land och skatter"; men egentliga orsaken är att visa huru ordställningen är beroende af meningen; eller att *ordfördubblingen*

ömsom kan ske vid slutet, början eller midt i vers-raden eller meningen.

4. Hypozeuxis (ὑπόζευξις), betecknar till *yttre*, när hvarje sats uti ett anförande har eget gernings-ord (verbum); t. ex.:

"Haldi hríngtöpudr!	Halldr, ýngi-unadr — töfur' bring!
hæfi ok varðveiti	ok æfi, ardr efanlega vardveitar.
styrk ok staðfesti	Stadfest' þü styrk', at oka æsi
stýrir himinríkis."	stýr' ýri i' mynd' ýki.

eller:

Sinne, du ungdomsböjelsernas förtrollande ring!
Fästad vid lifvet, dess fördel du villrådigt bevakar.
Må dig förlänas kraft och förmåga att afvända lidelser,
och afstyra begären från inbillningens öfverdrifter.

Häruti styrer gerningsord hvarje sats, och der-jemte ("gefr mörg orð einni persónu" eller) tillskrif-ves samma sak många förhållanden; men *flera ords ombildning och fördubblade betydelse,* innefattar lik-väl *inre* begreppat af ifrågavarande figur.

5. Anadiplosis (ἀναδίπλωσις. Drögur). Omqväde till *yttre;* men till *inre: Ordet, som förekommer vid slutet af ena meningen, förnyas vid början af den andra;* t. ex:

"Stórt rædr hann, en hjartá	þór *) ædr ann', en ann art á

*) Alla Gudanamn bibehålla uti poetiska språket mytologiska *inre* bemärkelsen.

hvetr, buðlúnga setri. — at hvetia þartill; ud' hvetr únga' sætr,

Setr of vísa vitran." — en sætr af-visar vitra.

eller:

Tanken förbryllas af Begäret, emedan Begäret har egenskap att förleda dertill; Lystnad förleder Ungdomen till Behagens njutning, och Behagen — afvända Visheten.

Sturleson benämner denna figur ("Tvífaldan eins ords" — hvarmed bör förstås:) *ordfördubbling*, eller att *hvarje afdelning i meningen bör begynnas med samma ord hvarmed den föregående slutar;* hvaraf Nordiska benämningen "Drögur": *samman-fogning* eller *förbindelse*, härleder sig.

6. Anaphora (*ἀναφορά*). Till *yttre* anses, att denna figur endast innefattar återupprepande af samma ord vid början af hvarje sats; t. ex.:

"Hverr fremr bildi barra? — Hvad er remr bildi? Harri frem er hallda!

hverr er mælíngum ferri? — Hvad er fæli' ýngum? æri er ei er mælíngr!

hverr á höpp að stærri? — Hvad er uppad' terri'? á epia hæriz!

hverr kann auð at þverra? — Hvad er ann' audr á? kann audna aud-át-þverra!

eller:

Hvad är som ger kraft åt spjutet? Förmågan hos kämpen som förer det!

Hvad är farligast för ynglingen? Dårskapen att ej kunna hushålla!

Hvad är följd af kärlighet? Att i förtid blifva gråhårig!

Hvilka äro Lidelsernas skatter? De, som Ödet lätt tillintetgörer.

Såsom häraf skönjes, är *inre* begreppet af figuren att *fråga och svar läggas i samma ord och mening*. Att *sista ordet uti hvarje rad byter begynnelsestaf med något af de föregående*, är äfven en egenhet som utmärker densamma. — Sturleson låter påskina såsom skulle ett vid början uppgifvit begrepp, föranledande många bimeningar, och således genomgående det hela, utgöra figurens egentliga syfte; men detta är icke förhållandet.

7. Epanalepsis (ἐπανάληψις). Betecknar till *yttre:* återupprepande af samma tanke efter några mellansatser; t. ex.:

"Konúngr kappgjarn,	Úng' konu kapp, er giarn kapp
kostum betri,	um betri kost, um i'tr kost;
allri þjód	Ód' allri þialf'. ód' allri tiái';
alframr konúngr."	Alfræg' at ramma er úng konu amr.

eller:

Flickors täflan är oftast kif
om utmärktare smak och bättre förmåga;
aldrig sinne för arbete eller förstånd de visa;
att för behag vinna rykte är flickors bemödanden.

Den omkastning som vid denna figur måste verkställas, och återupptagande af ord, dels i samma form, då desamma uti allmänna språket ha olika bemärkelser, dels förändrade till andra ord med liknande sammansättning, berättigar till förestående *yttre* bemärkelse; den *inre* deremot, består i ord-

fördubbling från midten af raden till slutet af densamma.

8. Epizeuxis (επιζευξις). Betecknar till *yttre:* fördubbling af ord; men till *inre: fördubblad mening;* t. ex.:

"Hlýð, hlýd, konúngr,
hróðri þessum!"

1:o. Kon' úngr hlýdr lydda róda um Æs'!	2:o. Konúngr' hlýda hlýdni um róda þeirra.
eller:	eller:
Qvinnan lyckas att förslafva (hänföra), genom tjusningen som tillhör Behagen.	Konungarne lyckas att blifva åtlydde, genom det anseende de ega.

Sturleson anmärker: "Samma förhållande förnimmes då någon med djup kännedom afhandlar ett ämne."

9. Paronomasia (παρονομασία) eller Agnominatio. Bemärker till *yttre:* då ord af olika betydelse, men med endast ringa förändrad sammansättning, ställas nära hvarandra; t ex.:

"Heldr vill hilmir
herja en erja."

Enligt orden blir tydningen: Ädlingen vill hellre kriga än arbeta; men detta innefattar ingen mening. *Inre* formen är: att *ehuru verkliga språkord äro utsatte, ändock åt något af dem gifva annan bemärkelse på det anförandet må erhålla åsyf-*

tad mening. Tolkningen af förestående strof bör vara:

> Ädlingen vill hellre
> skörda än plöja;

denna verkställes på så sätt, att ordet ”herja” härledes af *ár:* skörd, och göres till gerningsord efter: Er, *ar*, arid, at eria som uti meningen följer. Här är således synnerligast adspirationen som bör aflägsnas; och derför kallas nämde omskrifningssätt: ”Adalhending”[1] eller: omskrifning förenlig med språkets *natur* eller art. ”Från denna figur” — yttrar Sturleson — ”ha de skrifsätt hvilka äro sammansatte med ”Hendingum” ([illegible]) sin upprinnelse”; i [illegible] att adspiration icke tillhör allmänna språket, utan deremot Schema: det *omskrifna.*

10. Paromoeon (παρόμοιον). Betecknar till *yttre:* när flera ord hafva lika begynnelsestaf; t. ex.:

”Sterkum stilli styrjar væni.”	eller:	På styrmannens skicklighet de styrda förtrösta.

Af denna figurs *inre* begrepp, finner man redan närmande till en annan klass af omskrifning, benämd Tropus, hvilket utgör sambandet uti de Gamles Skaldekonst, bestående af *uttänjda bemärkelser.* Genom ofvanstående ”Sterkum” — af sterkr, sterkleiki: styrka, som blifvit benämd *skicklighet;* Stilli, af stilli, at stilla: *att stilla* för stillir: styr-

1) Hvarom vidare uti [illegible]

mannen; Styrjar — af styrialldar: krigisk för *styrdi:* styrda, och væni — för *væna:* hoppas; skönjes ett *Rebus-språk*, bestående endast i *antydanden* till åsyftade bemärkelser, hvilket öfverlemnats till tolkarens begrundande, för att tydas i öfverensstämmelse med det förut anförda ämnet.

Från de uti strofen befintlige, men Paromoeon uteslutande tillhörige, 3:ne begynnelsestäfverne, här bestående af *s* (uti "sterkum, stilli och styrjar") hvaraf 2:ne tillhöra första versraden och den tredje början af den andra, härleder sig — enligt Sturlesons uppgift — den så kallade *"alliterationen"* eller *bokstafsrimmet*, som utgör ett af hufvudvilkoren vid de Gamles Skaldekonst.

11. Schesis onomaton (σχέσις ὀνομάτων). Betecknar ("jöfnum föllum" [1]) *beständigt felaktigt anförda bindeord;* t. ex.:

"Hlíf gnast *við* hlíf,
hjörr *við* mæki,
egg lèk *við* egg,
þar er jöfurr barðist."

till yttre form:

Hlíf gnast mot hlíf,
hjör mot mæki,
egg lèk mot egg
þá er jöfur ardr.

eller: Sköld brakar mot sköld, svärd mot svärd, spjut spelar mot spjut när det gäller de Höges fördel.

[1]) af Jafna, at jafna och Fall.

Till *inre* är uppställningen denna:

Lif ná'st [1]) af lif,
jór af mekt,
æg' lék um æg';
en, þat er Jöfugr, ár i' st'. [2])

([1]) af Nái, at ná. [2]) af I'stada.)

eller:

När lif träffas af lif, förmåga af kraft, utgjutelse sammanflyter med utgjutelse; då är det Gud, som skörden gifver.

Till denna figurs *yttre* hörer således adspiration; men till den *inre* att *h* skall försvinna, hvarefter meningen — som häraf synes — väsendtligt förändras.

12. **Homoeoptoton** eller **Omoeoptoton** (ὁμοιόπτωτον). Betecknar till *yttre:* lika ändelser; men till *inre: utslutna bindeord, hvilka dock böra bildas af stäfver uti de anförda orden;* t. ex.:

"Harð*a*, hvatfæra,	Ard' [1]) á hvat [2]) æra;
hraust*a*, vígtam*a*,	Hraust' [3]) á, vig' [4]) unna; [5])
snarp*a*, snarráða	Snarp' [6]) á narr-ráda. [7])
sá gat hirð ræsir."	Nú get á hird æsir.

([1]) af Ardr. [2]) Hvata, at hvata. [3]) Hraustr. [4])Végía, at végia. [5]) Ann, at unna. [6]) Snarpr. [7]) *a* vid slutet af orden, är här användt *nekande.*)

Figuren är till *yttre* i saknad af mening; till *inre* är innehållet följande:

Föga fördel är förbunden med hastig lycka (ära);
Ringa kraft den eger, som åt lustar sig inviger;
Förhetsning följes af okloka rådslag. —
Nu jag Lidelsernas följe beskrifvit.

Uti föregående figuren hafva orden lika begynnelsestäfver, uti denna deremot *lika ändelser*.

13. **Homoeoteleuton** eller **Omoteleuton** (ὁμοτέλευτον). Denna figurs bemärkelse är: *fördubbling af alla anförda orden* samt *angifvande af oriktiga ändelser*; t. ex:

a) "Band gaf oss með end*um* Ilmr lýskála bála."

And' [1]) gaf oss band'
Med end' [2]) medal'. [3])
I'mr [4]) kýs [5]) alla,
I'mynd [6]) ys [7]) alla.

([1]) för Andi. [2]) Endi. [3]) Medalhóf. [4]) I'ma. [5]) Kýs, at kiósa. [6]) I'mynda sér. [7]) Ysia, at ysia.)

eller:

Anden ger oss bojor vid afvikandet från medelvägen. Ombyte önskar alla, emedan Inbillningen hänförer alla.

Man finner här ändelsen "um" — svenska *om*, ej sällan förekommande uti "englanom, himlom menniskom" m. m., hvilken, såsom häraf skönjes, benämnes: Omoteleuton eller: *afgjordt språkfel*. "Ridhenda háttr", hvartill denna strof hörer, blir jemte öfriga vers-slag framdeles beskrifven.

b) Till Omoteleuton hörer äfven följande:

"Ræsir glæsir
Rökkva dökkva
hví*tum* rí*tum*
hreina reina."

Æsir ýr-glæsir,
Rök þá á ykkva, [1])
Vitum um-ritum [2])
hreinn þá er ei eina.

([1]) af Ýkia. [2]) Umróta, at umróta.)

eller:

Irrsken äro begären, hvarifrån alla öfverdrifter härröra, förståndet de föröda — dock — fri från dem är — ingen.

Här föregår ordfördubblingen midt i meningen.

14. Polyptoton (πολύπτωτον). Bemärker ömsom *afbrott, förening, stafskifte, förändrad ordställning och dubbel tydning;* t. ex.:

"Eitt er sverð þat er sverða	Eitr er ær, þat er ær verda;
sverðauðgan mik gerði."	ær er aud - audgan mik ærdi.

eller:

Dårskap är fördärf; det är: att dåre blifva;
Rikedom är därskap — skatterna mig dåraktig gjorde.

15. Irmos (εἱρμός). Becknar: *när samtliga ordens bemärkelser böra lämpas efter en åsigt* eller *i förhållande till ämnet;* t. ex.:

"þat er órètt	þat er órétt,
er orpid hefir	ef örfid' [1]) hefir
á má-skeið	ama skéd' [2])
mörgu gagni	mörgu gangi
ramriðinn	ram-ridinn,[3])
Rökkva stóði	röggva stod
vellvönuðr,	von vél unadr; —
því er veitti mèr."	þeir ei veitti mèr.

([1]) af Örfiádr. [2]) Skéd, at skédia. [3]) af Ramr och Rid, at rída nidr.)

eller:

Det är orätt, när man fattigdomen röner och af bekymmer plågad samt mången gång af krafter lemnad, i förtviflan tillflykt söker bland falska nöjen; — ack! — ej de hjelpte mig!

Utan att följa den Regel som ofvan är föreskrifven, lyckas — såsom förut är nämt — *ej någon att rätt tyda de Gamles skrifter.*

16. **Polysyndeton** (*πολυσύνδετον*). Bemärker: *då två eller flera ord blifvit dels sammanskrifne, dels omkastade;* t. ex.:

"Saðr ok Svipall	All' [1]) sádr,[2]) ok [3]) svip' [4])
ok Sann-getall."	ok ann,[5]) gét' [6]) allt.

([1]) för: alltid. [2]) Sád: sådd, såning. [3]) Oka, at oka. [4]) Svipa, at svipa. [5]) af ann, at unna. [6]) Gét, at géta.)

eller:

Alltid arbete, förenat med drift och håg, utvecklar allt.

Strofen är hämtad från Äldre Edda. Grimnismal, v. 46; hvilket qväde till större delen är skrifvit med Polysyndeton.

17. **Dialyton** (*διάλυτον*) eller **Asyndeton** (*ἀσύνδετον*). a) Betecknar till *yttre: sammanställning i form af namn, utan ("samtengíng") bindeord;* till *inre: mening efter tillägg af bindeord;* t. ex.:

"Ekkill, Eitill, Skekkill,	Ecki eitill skécki
Emmir, Gestill, Remmir,	Emb:,[1]) æs til remba;
Heiti, Hækingr, Meiti,	Heitir hæckan meitill.
Heimi, Mýsingr, Beimi,	Heimill ýngi! mis' beimə';
Randverr, Róði, Mundill,	Rán hver róda, mund ill'
Rökkvi, Sölsi, Nökkvi,	rök þvi, sölsa! ýkia
Hemingr, Hagbarðr, Glammi,	hemíngr, hagr ardr glammi
Haki, Beimuni, Rakni."	haki; beima' unad' rakinn.

([1]) af Embætta, at embætta.)

eller:

Icke knuten tilldrages
Om du sköter ditt kall och har lust för ansträngning;
Upplysning kallas svärdet, hvarmed du knuten sönderskär;
Du förvärfvar med rätta detta svärd, o yngling! om du ej
från Sanning afviker utan är hennes stridsman;
Hvarje försök att förklena din ära, af tidens ondska
härrörande, du förgäte! slika öfverdrifter
du besegrar, ty nyttan och fördelarna skola bilda deras
återhåll; — men strid mot lidelserna beständigt!

Häruti äro många "nöfn" — skrifver Sturleson — men inga "ok" (bindeord) emellan. Figurens egentliga bemärkelse är således: *uteslemnande af bindeord.*

Den långa förteckning hvarmed Skalda slutar, hvaruti äro uppräknade namn på "Sækonúngar, Jötnar, Ásynjur, strider, svärd, sköldar, fiskar, skepp" m. m. och hvilken slutar med olika benämningar på Solen; tillhör Dialyton. Sturleson tyckes hafva anfört densamma, för att visa att alla språkord kunna användas till omskrifning:

"Sól, ok sunna,	Sól! ok unna
sýn, fagrahvæl,	sýn fagr'! vél!
hrjóðr, leika,	rióda leik!
líknskin, röðull,	liki skin róda ulli;
leiptr, ifröðull,	leyptran ýfr' róda ulli,
ok ljósfari,	ok liós far
drífandi, álfröðull	drifandi öllr fródr-ulli:
ok Dvalins leika."	ok Dvalinn — leikr!

eller:

Behag! J, som fängslen begäret
medelst eder anblick — så skön! — J ären försåt!
Att såra är eder lek!
J liknen skenet, som elden omstrålar;
Lik åskblixten är eder — hämnden omgifvande — glans,
hvarmedelst J undertrycken lefnadens glädje;
all visdom förjagar skenet af eder eld;
Ack! svag den är som med honom leker!

Denna strof tillhör egentligen en afdelning af Dialyton som benämnes:

b) *Klauf* (eller Klöfve) emedan figuren fordrar att *vid tydning de flesta anförda orden klyfvas eller delas till tvänne;* t. ex.:

"Hvat muntu hafs á otri	Hvi at mun þú ei afsala ótrúr?
hengiligr með drengjum	Engd likr med rengi [1]) um—
karl, þviat kraptr þinn förlast,	sal; þvi at kraptr þin förlast,
kinngrár mega vinna?"	kinn grár, mega vin [2]) inna!

([1]) af Rengi, at rengia. [2]) Vina.)

eller:

Hvarför upphör du icke med ditt lättsinne?
Lik den bekymrade du ibland laster bot vill
finna; men — småningom din kraft försvinner,
kinden bleknar, och med försvagade förmågan du din böjelse får vedergälla!

Till figuren hörer att de tvänne orden som blifvit sammanskrifna till ett, äro "Sannkenningar", hvarmed bör förstås att båda orden äro språkord, såsom: *mun-þú* — hvaruti *u* är nekande — *engd-likr, kinn-grár* m. m.; hvarom vidare framdeles.

c) *Svipa* (Svepa insvepa) benämnes Dialyton *när ett eller flera ord uti en mening måste fördelas uti många delar, för att af hvarje bilda ett i meningen erforderligt ord;* t. ex.:

Áðr djúphugaðr drepi
dólga, rammr með hamri
gegn á græðis vagna
gagnsæll faðir Magna.

för:

Ádr þeir diúp hugadr drep dræpr', epia rippa.
dólgs ölva; [1]) ramma med ramr amr [2]) ama...
Gégn [3]) egna [4]) á grædgi rædi vakna agna;
gagn gang' sæll', ádr fadir magn' ángr.

([1]) af Ölvadr. [2]) Amr — ambr. [3]) Gagn. [4]) Egni, at egna.)

eller:

Innan de göra sig skyldige till det länge öfverlagda dråpet,
och på det bäfvan derför icke åter må inställa sig,
Öfverlasta sig bofvarna; dels för att kunna utföra sitt syftemål,
dels för att göra sig starka emot klagan som af plågorna föranledes.
Genom förhetsning får hvarje ondt begär en öfvertalande
förmåga att utföra föresatsen;
Men — tvärtemot att leda till sällhet, blir deremot detta
anledning till bittra sorger.

Prolepsis, betecknande: mot allmänna språkläran stridigt användande af språkorden, beskrifver dermedelst äfven Schemas betydelse, hvars figurer öfvergå från stafskifte till *ordbildning*, som utgör *Schemas egentliga enskilthet.* Under förkläd-

nad af yttre formens språkord, dölja sig nemligen — såsom ofvan är anfördt — andra, att för inre formen afpassas, så att de åt dess mening gifva rigtning och sammanhang, men hvilka omöjligen kunna skönjas af den i omskrifning obevandrade.*)

*) Allmänna obekantskapen med omskrifning visar sig tydligt uti hvarje Latinsk Ordbok, hvarest endast de mest framstående eller tydligast betecknade af ofvan anförda figurer, till yttre form — och på flera ställen äfven till denna, ofullständigt, stundom orätt — äro beskrifna. Att de öfriga uteslutits, härrör otvifvelaktigt från bristande kännedom om deras betydelse. Emedan icke allenast förenämde figurer, utan äfven de nedan anförde, blifvit använde uti de Gamles både poetiska och prosaiska skrifter, kan deraf slutas hvilket väsendtligt inflytande ofvannämde förhållande utöfvat på tydningen af nämde arbeten, hvilket derjemte föranledt, att omskrifna, tillökta och stympade ord, antagits till språkord; samt att språkläran blifvit lämpad derefter, under allt större afveck från de Gamles Grammatici; hvaraf åter med fog torde kunna bedömas, att förändringarne icke blifvir verkställde till fördel för närvarande och kommande slägten; dessmera, som »ingen Regel utan undantag» och den första enkla och lättfattliga språklärans mångdubbling och försvårande, af nämde förhållanden blifvit beklagansvärda följder.

Dessa påfordra rättelse och förändring! och hoppas jag derför, att hvarje rättskaffens och sann Vetenskapsman skall — långt ifrån att klandra de svaga bemödanden som här ådagaläggas — med undseende bemöta misstagen, men med tillfredsställelse uppfatta rättelserna, för att återföra kunskapen om de Gamles språk, till deras rätta ståndpunkt; från hvilken desamma genom omskrifning blifvit vidt aflägsnade.

Sturleson anmärker: »Ehuru omskrifning, för de väsendtliga meddelanden deruti innefattas, bör hållas i högt värde af dem som finna uppbyggelse uti dylika — — — — kommer den-

Den afdelning af poetiska språket, som nu följer, har synnerligast afseende på utvidgad bemärkelse af allmänna språkord. Fastän mera känd, än någon af de föregående, finnas dock flera förhållanden hvarigenom figurerna framstå uti förändrad dager. Namnet på densamma är

Tropus (τρόπος).

Tropus betecknar till *yttre: figurligt eller oegentligt begagnande af språkord.*

Sturleson anför: "Tropus användes för att framställa verkliga händelser och väsendtliga tilldragelser under form af sväfvande, uppdiktade och oegentliga anföranden; men ändock med iakttagande af skenbar mening."

"Dels för nöje, dels af tvång nedskrefvo de Gamles Lärda dessa uppgifter, i stället att begagna

samma dock städse att utgöra hinder för dem som blott efter yttre form eller i hast vilja den tyda; den inses ej heller af dem som endera sakna undervisning, eller icke sjelfva vilja bemöda sig att förvärfva färdighet deri; än mindre af dem som önska lefva i lusta och overksamhet; samt yppas ej heller af dem som ödet bestämdt till fördöljare deraf, eller vilja använda densamma till vinning; ty när omskrifning visas för dylika, förändras dess namn till nybildade ord — — —" *) hvilka dock på senare tider kallas: föråldrade skrifsätt; hvarmedelst det förflutna betäckes med en förlåt, till hvars undanrödjande länge åsidosatta bemödanden — naturligtvis — icke kunnat bidraga.

*) Förord till Gylfaginning.

allmänna språket, med slika Tropa hvaruti både Barbarism och Metaplasm — medelst förändring af stäfver och stafvelser, äfvensom Schema genom förändrade ordställningar och fördubblingar — förekomma."

"Vid Tropa bör läggas synnerlig vigt förnämligast på trenne förhållanden: 1:o) *Berättelsens omflyttning till annan betydelse.* 2:o) *Oegentlig jemförelse eller utsträckning* *) *af ordens bemärkelser;* samt 3:o) *den sköna Allegori, som deruti innefattas.*"

Tropa fördelas i 11 klasser, neml.:

1:o. Metaphora (μεταφορά). Betecknande till *yttre:* användande af mindre åskådliga begrepp, i stället för åskådligare; till *inre: öfverföring af bemärkelser angående varelser och ting, från egentliga till oegentliga häntydningar.* Figuren består af *fyra* afdelningar, innefattande *öfvergången från tänkande varelser till ting;* t. ex.:

a) "En skinnbjarta skortir,
skapið kannast mèr *svanna,*
dýr er hon hætt at hvâru,
hálmein Njórun steina."

för:

En, skín hinn biarta ár á skortir,
skap' id' ann ast mèr *svinna;*
ýr er hann hæt át hvar; —
all' mein njót' unn' teina.

*) Tveggja; för vægia; af vægi, at vægia fyrir.

eller:

Men, om än i början snillets ljusning fattas,
bildar arbetsbog åt en hvar *färdighet;*
glans ger den åt hvarje bemödande; —
men — med ruelser lidelsers njutning besmittar.

Af de upplysningar Sturleson meddelar, skönjes att denna figur är beroende af yttre form; ty uti denna är (Svanni) qvinnan, benämd (dýr) djur.

Att Svanni och Svinna äro af qvinkön, samt dýr och ýr af obestämdt kön, tillhör icke figuren, utan visar deremot att dessa omskrifningar äro så kallade *"Sankenningar"* eller riktiga omskrifningar, hvartill hörer att orden i yttre och inre formen äro af lika kön, så att icke manlig bemärkelse upptages i yttre formen som bör skrifvas till qvinlig uti den inre eller tvärtom; ehuru vid ordabegreppets uttänjande till vidsträcktare bemärkelse detta förhållande ofta förändras. Sturleson anmärker derjemte, att "Sannkenning" äfven benämnes då menniska omskrifves med Asaguda namn, eller liknas vid en attribut eller egenskap som någon af Asagudarna anses tillhörig; t. ex.:

"Farma-Týs	Farmr þys
fjörvi næmðu	fiör nem þu!
jarðráðendr	jord' ráď' endr
á oglóe."	á ogledi.

eller:

Straffet för mitt lättsinne
lifvet mig beröfvar!

---

*) [illegible]

Jordiska hänförelser
med bedröfvelse sluta.

Här är (Ódinn) menniskan kallad: Farma-Týr (bestraffaren af lättsinnet) som är Ódinns*) namn; ty gisslet hvarmed straffet utdelas, är af Ódinn nedlagt uti hvarje Öfverdrift. Allegorierna, som Tropa innefatta, ha ofta afseende på myterna. Sturleson tillägger: ("Svå eru ok jötnar ok dvergar kallaðir menn eðr konúngar bjarga eðr steina", för: Svá eru ok jötnar ok dvergar kalladir mein ædr; eller): derför äro ock öfverdrifna eller djuriska begär benämde: dårars bestraffare; (eda mein kon-úngar bjarg eda teinn) eller: straffet, menniskans endera upprättelse eller fall; såsom (Skraut Oddr — Raust Ódr). Ódinns bud lyder:

"Böls mun-at bör at dylja	At böls mun át börn dylia,
berg-þórs nösum órum."	biarg þor, önn' rým' órar!

eller:

På det oblida öden för Eder och edra barn måga sig dölja,
Tagen tanken till hjelp, arbeten och undflyn dårskap!

b) Öfvergången från varelser till ting; t. ex:

"*Björn* óð fram à fornar	Giarn ódr fram' [1]) á orna [2])
fló. : *hafskipa* slóðir."	lóds af skip [3]) glód er.

([1]) af: Frama, at frama. [2]) Orna, at orna. [3]) Skipa, at skipa.)

eller:

Sinnets böjelser framstå vid förhetsning,
men frukterna af dess rådslag blifva till glöd.

---

*) Uti Mytologien finnes 3:ne som bära Odinns namn.

Här är Björnen benämd Haf-skepp — Sturleson anför: "sævar-björn skipit kallat" (för: æ var giarn skipa kallad; eller:) Städse blir Lidelse benämd: Skickelse (Sköp: Öde).

c) *Öfvergången från ett ting eller förhållande till ett annat:* t. ex.:

"Einstigi mèr heinar."

"Einstigi" betyder: Gångstig och "Hein": Bryn- eller proberslen. På Latin lyder tydningen: "Tramitem mihi cotis" eller: Gif mig proberstenen. *) Såsom mening betraktad torde denna tydning befinnas högst oväsendtlig, dessmera som densamma icke antyder något vid figurens angifna betydelse fästadt afseende. Inre formen är:

Eins tìggi mér reynar.

eller:

På samma gång man ärar mig, man pröfvar mig.

Sturleson vill härmed visa huru ringa afseende stundom bör fästas vid *yttre* formen, hvartill tagits hvilka ord som helst, blott de befunnits tjenliga för den *inre*, eller att *af ett oredigt eller sväfvande begrepp i den förra, bilda ett bestämdt för den senare.* Denna — figurens betydelse — är således regel för nämde omskrifningssätt.

---

*) Edda Sturlusonar. Hafnia 1852. Tom. 2, pag. 163. Denna tydning anföres såsom prof på alla öfriga i nämde arbete.

d) *Öfvergången från begrepp rörande ting till åsigter rörande varelse;* t. ex.:

"Skorða var i föt færð	Orda [1]) var i fötill færd
fjarðbeins afarhrein."	fiár-afli eins; ávanr: hrein'. [2])
([1]) af Orda, at orda.	[2]) för: Hreinlega)

eller:

Författade skrifter lades beslag uppå
lika som på egodelar; — felades således: rättskaffens förvärfvande!

Sturleson tillägger: "Med dessa figurer äro alla omskrifningar förbundne hvaraf poetiska språket består; och har ofvan anförde förhållande väsendtligast bidragit till utvecklingen af nämde skaldekonst."

Metaphora är stundom (Aptrbeiðilig, för: Aftrbeygiulegr) Allegorisk, men stundom icke. *Allegorien* består deri att *inre meningen afspeglar sig i den yttre,* eller *att den yttre bildar en fortsättning af den inre;* *) men detta inträffar icke om man skrifver så, att meningarne sakna gemenskap; t. ex:

sjoinn jörð skipa eða fiska eða sækonúnga, sem þióðólfr kvad:

för:

hinn ord jó, skip' eda i'skrar æ... sækonúnga; sem þiód ólífr qvad:

eller:

Det skrifna är en kraft, som granskar och bedömer aflidne konungars förhållanden; eller anför hvad folket sagt om de hädangångne:

---

*) Jemför sid. 10.

t. ex.:

"Höfuðbaðm,	Höfudband
þar er heiðsæi	sá er æ heid i;
á Fjörnis	öll' á giarn fiár;
fjöllum drýgði."	fiöll' um rýgdi.

eller:

Uti diademet är städse skimmer; alla hade begär till skatter; de flesta strider voro derom.

Sturleson fortfar: "Derför skola dessa omskrifna arbeten städse blifva af högt värde"; *) men — såsom den som förstod dem, sade:

"Hjartfærra veit harri	Biart færa, veit Harri!
hreinvazta sik baztan."	hrein vasta sýk' beztr.

eller:

Hvem som öppet skall tyda dem, det vete Herran!
För mycken uppriktighet skadar den bäste.

Häraf finner man att meningen med figuren är: *att genom anförande af ting eller sak, leda till begrepp om person.* — Såsom bihang till denna figur, hvars användande benämnes: *Metonymiæ* (μετωνυμία) — hvarmed förstås *när ett namn utbytes mot ett annat, eller ett ord begagnas i stället för ett annat* — hörer:

2. Catachresis (κατάχρησις), betecknande till *yttre* form: *hårdt eller förolämpande bruk af Tropa;* men till *inre:* dels *när ordförkortningar användas som icke angifva ordet, hvilket egentligen erfordras,*

*) En kalla jörð (ord) sæ (æ) dýra; sem Markús kvad (qvad).

men ändock anvisa begreppet och således leda dertill; dels *när ord utelemnas, men med punkter betecknas.* Figuren innefattar derföre 2:ne afdelningar: a) hvars märke är **;**, antydande *när ett ord användes i stället för ett annat;* då vanligen inom meningen detta tecken är utsatt, och på ett ställe dit detsamma egentligen icke hörer.

Märket, jemte dithörande omskrifningssätt, finnes icke allenast uppå den förenämde (sid. 26) beskrifna runristningen utan äfven, på de flesta. Afsigten dermed är att beteckna *både begagnande af andra än de egentliga språkorden och ordförkortningar,* hvilka ännu uti allmänna språken bifogas med tecknet **;** (Semi-colon; af Lat. orden: Semi: half och Colon: del af något; således) för att antyda *ett både till stäfver och innehåll endast till hälften antydt — begrepp;* *) t. ex.:

"Lét hræteina hveiti	Létt réd' er teina vit';
hrynja gramr or brynju:	hrynia gramr ramr á bruni;
vill at vexti belli	vìll át vexti æxla bella....
valbygg Haraldr yggjar."	all bygg hár-alldr Haralds yggʼvar.

eller:

Lätt är för de Styrande, att träffa de Lärde;
makt ega de, att i vrede dem kasta på bålet;

*) Äfven under Medeltiden nyttjades punktering vid stenristning, troligen för att efterhärma hvad förut varit öfligt, men sannolikt utan att ana de Gamles mening dermed; — innehållet lemnar just icke rum för motsatt förmodan.

redan i grodden vilja de förqväfva de halsstarrige...
Allt hvad de Gamle skrifvit var för *Harald* en styggelse.

Man finner vid slutet af 2:dra versraden tecknet : att för tolkaren antyda förkortade och omskrifna orden.

b) Hvars märke är . . . ., betecknande *utelemnade namn eller ord;* t. ex.:

"Braut stökk bauga neytir
bleikr frá sverða leiki."

. . . . . . hraut:
stöck bauga neytinn
bleikr . . . . . frá ær áleíkinn.

eller:

. . . . . . ropade:
Fäll till landsflykt och stora penningeböter;
de hjelpa . . . . . . från dårskapen att förklena den som lekt med honom!

Till figuren tyckes äfven höra, *att nämna följden före anledningen.*

3. Antonomasia (ἀντονομασία) Njarðarvött: Svamp eller Niörds handske). Betecknar till *yttre, då gemensam benämning* (Nomen commune) *begagnas i stället för enskilt namn* (Nomen proprium). Denna figur, som af skalderna icke lärer ansetts af synnerligt värde, innefattar 3:ne afdelningar, benämde: *Ande, Kropp* och *utan Ande och Kropp.*

a) *Ande;* t. ex.:

"Adr grimhugaðr gengi
af grjót-Móda dauðum."

Ádr Ódr' i'mynd hugr géngi ádr;
af riód' móda Óds audr gánga.

eller:

Innan den af Gud danade anden återgår,
utgå utur blodbeblandade stoftet menskligbetens skatter.

b) *Kropp;* t. ex :

"Hár rauð hvassa geira
hneig þjód i gras, blóði."

Ár audr er vaskr eyrd;
ras þvi, hlut jó hníga.

eller:

Förnämst för barnet är hälsa och förnöjelse;
Utebli dessa, blir dess lott försvagade krafter.

c) *Utan Ande och Kropp;* t. ex.:

"Nè dýrs of far fleiri
flein-Móða segig óðar.
mælum slíkt við sælan:
sittu heill konúngr! deili."

Æ ýr of far ófá lena;
Leyna mód á, segi ek: ód' á,
eliun lika við' æ lán;
sí þú hyl' vondr úngr-deildi.

eller:

Lidelser bereda alltid skröplighet under lefnaden;
Har du styrka att afstå från dem, dömer jag: att du eger förstånd.
Dylika bemödanden föröker städse förmågan;
Undviker du, alltifrån ungdomen, det onda — blir det icke dig tilldelt.

1:sta och 2:dra stroferna bestå af Soloecism, men den 3:dje af Barbarism.

Uti 1:sta afdelningen visas, huru tydningen är beroende af kännedom och vana vid omskrifning, ty båda erfordras för att af de anförda orden kunna bilda en mening. Från svårigheten, bestående deri att *åsyftade ord otydligt blifvit angifna,* härleder sig benämningen: "*Andi*" hvartill ordet i strofen är *"Hugr"*, som Sturleson (af Hugsa, at hugsa:

betänka, öfverväga) uppgifver "blifvit satt i stället för þór" (Tanke).

Uti 2:dra afdeln., benämd *"Likam"* (Kropp), bestå *begynnelsestäfverne af Medljud* (Konsonanter) *efter hvars borttagande de åsyftade språkorden i allmänhet framstå.* Detta har gifvit anledning till benämningen "kropp".

Sturleson tillägger: "(Hár) Den Högste bör benämnas (konúng-rinn; för: konúng hreinn): Renhetens och Oskuldens Beskyddare; men här är detta en oegentlig liknelse, emedan ordet (Hár) åsyftar (Ár — á ár: barn, eller) gemensam benämning på (Rings konúngr; för: ýngs ok konu únga:) unga gossar och flickor."

Uti 3:dje afdeln. beror tydningen dels af åtskiljande, dels förening af orden samt deras hänförande till andra språkord med liknande uttal, såsom vanligen är fallet i Barbarism.

Sturleson anför: "Här är (sæll — af æll; för: Elian:) bemödande, satt för att (nafni — af apa, at apa och nafn:) härma benämningen på det som (konúngr) bör herrska; men denna är en oegentlig liknelse, emedan bemödanden icke böra bero endast af tillfällighet; deremot beror (hèr — för: ær:) dårskap egentligen hvarken af anda eller kropp, utan bör denna (figura — af ýggr och figura:) Förskräckelsens afbild, hvarifrån all svaghet här-

leder sig, benämnas (Njarðarvött *) — af neyti, at neyta och ótt:) vana vid njutning, som (skáldskap — af altid och skip:) alltid är beroende af eget val, hvilket i nämde rigtning icke bör räknas till de prisvärda." **)

Vid betraktande af Antonomasia befinnes att figurens yttre bemärkelse: *gemensam benämnings användande för enskilt namn,* äfven kan vara *motsatsen* samt att inre begreppet — att döma af de 3:ne afdelningarnas både namn och innehåll — utgöres af olika, svagare eller starkare, betecknade arter af omskrifna nomina propria och appellativa hvilka, redan uti det föregående blifvit antydde men, här utförligare äro beskrifna och namngifna samt följaktligen såsom reglor för poetiska språket böra gälla.

4. **Epitheton** (επίϑετον. Nomina Adjectiva. Tillfellilig eiginligu nafni). Betecknar *egenskapsords omskrifning*, som innefattas uti 3:ne afdelnin-

*) Af Nýti, at nýta, Ord och Ótt: *Beroende af vana att använda orden;* är följaktligen begreppet som Nordiska benämningen på denna figur innefattar, hvilken äfven tillhör en *Svamp*, antydande att orden i yttre formen, som äfven innefattar den inre, vid tydning måste lika som *utkramas.*

**) Utdrag af Sturlesons anmärkningar vid figurerna, äro lemnade, dels för att visa sammanhanget emellan dessa, figurernas betydelse och rätta begreppet af de anförda stroferna, dels för att åskådliggöra Isländska litteraturens prosaiska meddelanden och antyda sättet för desammas tolkning.

gar, äfven benämnde *Ande, Kropp* och *utan Ande och Kropp:*

a) *Ande;* t. ex.:

"Dáðrökkum [1]) veldr [2]) dauða;[3])
dreng ofrhugaðr [4]) þengill.

([1]) af dád och ýkia. [2]) velld, at vallda. [3]) Audn. [4]) ofát och hugr.)

eller: Öfverdrifter föranleda elände;
den obetänksamme ynglingen blir tjenare.

Häraf skönjes, att "dád" och "hugadr" böra inbegripas uti orden "ýkia" och "ofát" eller, *att sammansatta ord icke söndrade utan medelst ett ord* d. v. s. *ett begrepp, böra tydas* så vida de hänföras till denna afdelning af förenämda figur.

b) *Kropp;* t. ex.:

"Hamdökkum [1]) fær Hlakkar;[2])
hauk [3]) munnroða [4]) aukinn [5])."

([1]) af Ama och ykia. [2]) Hlacka, at hlacka. [3]) Eyk, at auka. [4]) Unadr och Róda. [5]) af Ýki, at ykia och hinn.)

eller:

Öfverdrift i nöjen har till följd stora bekymmer;
Ju öfverdrifnare begärens förespeglingar äro, ju mera förökas de.

Uti denna figur åter, måste sammanskrifna orden: "Hamdökkum" och "munnroda" *åtskiljas,* hvarigenom denna afdelning af figuren bildar en motsats till den föregående.

c) *Utan Ande och Kropp* har Epitheton 3:ne afvikningar, benämde: ("Gerd":) *bestämdt,* ("Staðr"

— för: ostadr:) *obestämdt*, och ("Atburðr":) *figurligt.*

* *Bestämdt;* t. ex.:

"Ok [1]) stórhöggr [2])
stillir [3]) þrænda [4])."

([1]) af Eyk, at auka. [2]) Þór och ögr. [3]) Illa. [4]) Enda, at enda.)

eller: Ókas tanken jemte bekymret,
upphör snart det onda.

Här äro de åsyftade orden *förökade med flera stäfver*, efter hvars borttagande desamma tydligt framstå.

** *Obestämdt;* t. ex.:

"Sotti [1]) reiðr [2]) at ráðum [3])
rann [4]) engi [5]) þvi manna. [6])
þrályndi [7]) fèkst [8]) þrændum [9])
þrænskr jarl, [10]) konúng [11]) sænskan [12])."

([1]) af Ótta, at ótta. [2]) Reidr. [3]) Ræd, at ráda. [4]) Ann, at unna. [5]) Engi. [6]) Menn á. [7]) þrá och Ýndi. [8]) Fæ, at fá. [9]) Trénaz, at trénaz. [10]) Trénaz och El, at ala. [11]) Vondr och Úngr. [12]) Sén — sédr.)

eller:

De som förhetsas till vrede, i stället att taga förnuftet till rådgifvare,
slika menniskors oförstånd härleder sig från lidelser;
ty af tungsinthet, härrörande från lustarna, erhålla de styfsinthet.
Medfödd styfsinthet hos barn är ett farligt lyte.

*** *Figurligt;* t ex.:

I herská I ærska
hilmis ríki. hilmis ýki.

eller: Under barnaåren
fördölja sig medfödda inre lyten.

"Uti alla dessa afdelningar" — yttrar Sturleson — "är endast *oegentlig liknelse* *) *emellan de angifna namnen* (Nomina) *och de som åsyftas;* derför anses Epitheton utgöra förnämsta prydnaden i skaldekonst."

5. Synecdoche (συνεκδοχή). Betecknar till *yttre:* då det hela står för en del, eller en del för det hela; till *inre: när ord äro utelemnade, hvilka dock af öfriga anförandet låta förstå sig.* "*Synecdoche* — anför Sturleson — *innefattar, jemte sin egen, äfven hvarje Tropus bemärkelse, anvisande åt tydaren att fullända begreppet, utan afseende derpå om Tropus anför mera eller mindre deraf, ty stundom anför han alla orden, stundom icke.*"

a) *Då alla orden äro utsatta;* t. ex.:

"Niörðr [1]) bar gull or garði
grams [2]) þess, er verðúng [3]) framði."

([1]) af Neyti, at neyta. [2]) Gramr. [3]) Verdugr.)

eller:

Njutningsbegäret bar guldet ur huset,
skam vare den, som för vinning det befrämjade.

Sturleson tillägger: "Här var guldet afse·· för de (hríngi — af hrínga, at hrínga:) omfamningar

---

*) Med *oegentlig liknelse* menas: då andra ord äro anförde än de som egentligen till meningen höra.

som (kon' úngr) den unga flickan gaf den unga mannen."

b) *När ord äro utelemnade;* t. ex.:

"Kjölr brunar klökkr á fölvar
krapthár meginbárur."

Őlr unn' er. klokr ei ölvar.
krapt har, megin egin farar. [1])

([1]) af Farinn.)

eller:

Den druckne är benägen till dårskaper, derför den kloke sig icke öfverlastar.
Den förståndige, förmågan icke sig sjelf beröfvar.

Sturleson anmärker: "att (Kjölr — för Ölr:) dryckenskap här är anförd för att beteckna alla (skip — af kippíngr:) böjelser, äfvensom att i allt det anförda oegentlig liknelse finnes som af tydaren bör förändras."

6. **Onomatopoeon** (*ὀνοματοποιόν*). Till *yttre:* bildning af ord efter naturljud(?); till *inre: bildande af benämningar* (Nomina) *efter uttalet af annat namn* (Nomen); t. ex.:

"Fram þraukuðu fákar
fjórir senn und henni;
þó gat þeim en hava
þrumgöll hlaðit öllum."

Fram' *rök udu' sök* er.
görir *sédr unadr'* henni;
þór gat þeim er hafa
trúi hanum *gull* — ladit öll'.

eller:

När själsodling är föremål för begäret,
bereder böjelsen menniskans klokhet;
Tanken förlänar guld åt dem
som honom dyrka — deruppå inbjuder han alla.

Sturlesón tillägger: "Här leder (ljudet) uttalet till orden och visar derigenom att skillnaden icke är ringa emellan (klukku — för káka, at káka) vårdslösat och riktigt uttal."

7. Periphrasis (περίφρασις. Umkríngíngarmál). Till *yttre* rätt och slätt: Omskrifning; till *inre: lågt talesätt*, begagnadt af löst folk, som blott af förhastande användes i städadt tal, men stundom brukas i klandrande eller förebrående rigtning; t. ex.:

"Vark árvakr,	Verkr árvakr,
bark orð saman	baka ord saman
með málþións	med mál þións;
morginverkum,	morgnar [1]) verkum
hlóð ek lofköst	hlód ek of kast',
þann er lengi stendr	þviat ei lengi stendr
í-brottgiarn	i' þróttgiarn,
í bragar túni."	i ragar túni.

([1]) af Morgnar, at morgna: Dagas, blifva ljust.)

eller: Den arbetsammes bemödande är,
att sätta ord tillsamman,
efter drängars talesätt;
mina oomskrifna arbeten
på elden jag kastat,
ty, icke länge upprätt står den,
som har benägenhet för ädel färdighet,
uti dessa förskräckelsens hembygder.

Sturleson fortfar: "Detta skrifsätt kallas (Málþión:) drängspråk; och visas häraf skillnaden emel-

lan det egentliga talsättet och tjenares, hvilket städse är blandat med språkfel."

8. **Hyperbole** (ὑπερβολή. Yfirgánga sannleiks). Betecknar till *yttre:* att i tal öfverdrifva ett förhållande; men till *inre: Begagnande af små begynnelsestäfver i stället för stora och tvärtom samt fråga och svar sammanskrifna utan fråge- eller utropstecken;* t. ex.:

"Hrauð i himin upp glóðum	Upphóf God i himin Haudr,
hafs, gekk sær af afli	geck sér af afli?
borð hygg ek at ský skerði,	Ord, hygg ek, at skynda ærar
skaut Ránar vegr Mána."	skaud, ána' vegna manna.

eller:

Upphofs Haudr till himlen af Gud,
eller kom han dit medelst egen förmåga?
Fick bud efter sig — förmodar jag — att hasta från dårar
och okunniga, som misshandlade honom för hans lära.

9. **Hyperbaton** (ὑπέρβατον. Yfirstigning orðanna). Betecknar: *förändrad ordställning eller ordomkastning.* Figuren har 5 afvikningar:

a) **Hysterologia** (ὑστερολογία). Betecknar till *yttre:* när ordet som bör stå först, är satt sist i meningen; men till *inre: när icke allenast detta förhållande eger rum, utan derjemte alla orden förändra plats och flera deraf påfordra ombildning;* t. ex.:

"Brjann féll ok hélt velli."	Vid elli fell' [1]) halld ok ann' brialaz.

([1]) af Fell, at falla.)

eller:

Mot ålderdomen nedtrycks sinnet och begären förändras.

b) Synchysis (συγχύσις. Alla leið sammansteypà). Betecknar: *ett på alla sätt bakvändt skrifsätt både hvad ordens ställning och sammansättning beträffar, hvilken senare måste hämtas, dels från stäfver i samma ord, dels från de föregående;* t. ex.:

"Oss fremi hinn, er himna, Dyrd á skaparinn, ef' vèr oss á i' mynda;
heimstýrir, skóp dýra." hýma, yrir, oss fremir!

eller:

Pris vare uppfinnaren, efter hvilken vi bildat oss;
Förbryllningen, som skenet föranleder, oss beskyddar!

Sturleson tillägger: "Häruti äro de ord satte sist, som först bordt anföras; hvaraf kan inses huru de som nu styra på jorden, och för hvilka dessa skrifsätt blifvit inrättade, med hvarje dag deruti göra oss skickligare."

c) Tmesis (τμῆσις). *Tar stäfver utur midten af ett ord och förenar de återstående, eller inskjuter staf eller stafvelse af något annat i meningen befintligt ord i de borttagnas ställe. Uteslutna skiljetecken tillhör äfven denna figur;* t. ex.:

"Ekl var ógn á Stiklar Um þú er el vakr, óga stiak var.
óblíð stöðum síðan." ólid blif' stöd' sidan.

(Ekl förändras till el; Var — vakr; Ógn — óga; Stiklar — stiak; óblid — ólid och blif; stödum — um þú och stöd.)

eller:

Om du är född med god hälsa, var varsam att icke störa densamma.
Obehaglig blir lefnaden eljest.

d) Anastrophe (ἀναστροφή). *Omkastad ordställning och orätt använda skiljetecken;* t. ex.:

"Hætt er þat, er allir ætla,	Er allir ætla, þat hætt er;
áðr skal við þvi ráda,	ádr móti vid þvi skal ráda;
hárir menn, en ek heyri,	hárir menn enn ölld úngi skálld
hót, skjöldúngi móti."	hóta, ek. heyri.

eller:

Det farligt är, som alla begripa;
annan form deri skall råda;
höga mäns hot, mot
både gamla och unga skalder, städse jag hörer.

e) Parenthesis (παρένθεσις). Till *yttre:* mellansatt tecken, antydande afbrott från meningen eller bimening; till *inre: utan skiljetecken gjord afvikning från förut antydda begreppet eller meddelad anmärkning dervid; såsom Einarr* (einn narr: en narr) *sade:*

"Eins má Óð ok bænir,	Má eins Ód ok bænir
alls kjósanda hins ljósa	at kjósa andi, hinn Ljós á
mjök er fródr sá er getr góða	(miög er fródr sá, er getr ód á
guðs þrenning, mèr kenna."	Guds þrenning) mér kenna.

Sturleson anmärker: "Denna form förekommer ofta uti verslaget som kallas Stælt (af Stæltr: hårdt eller skarpt) som äfven benämnes: "Álags — háttr" (af álag: misstro eller vantro).

10. Allegoria (ἀλληγορία). Betecknar: *träffad framställning af en allmänt erkänd sanning, eller ett af erfarenheten fastställdt begrepp genom en sinnlig afbildning, hvarigenom en Methophor* *) *framhålles eller figurlig anspegling begagnas för en mera bestämmande och således till yttre* ("annat merkir en mælt er") *innefattar annan bemärkelse än den inre, som egentligen åsyftas. Till denna figur hörer äfven uteslutna tankstreck;* t. ex.:

"þar kemr lýngs en löngum	þar kemr ýngi einn úngr
lind vandi mik strindar	— lund vandi mik stridr —
leika leyni síka	leika yndi lika
lævi, á til sævar." **)	æ þvi? — eda á til sæ var? —

eller:

Dit kommer en ung gosse
— förstånd förvärfvade jag af striden —
leker sinnet för honom beständigt
lika? — eller — är det floden som med hafvet sig förenar?

Sturleson tillägger: "Författaren har här afhandlat ett ämne som han slutar ungefär såsom floden då han uppnått hafvet." Allegoria har 7 afvikningar, nemligen:

a) Ironia (εἰρωνεία). *Skämt.* Betecknar till *yttre:* då motsatsen till det som menas anföres; till *inre: när tvetydiga ord begagnas;* t. ex.:

---

*) Se sid. 89.

**) Denna strof innefattar högst inveckladt omskrifningssätt.

"Meginreddir *'ro* menn vid Kúga;
meiri ertu hverjum þeirra."

för:

Eiga hræddr eru menn þvi kúga;
meira erþú, hverium þeirra.

eller:

Rädda för sin egendom äro männer som underkasta sig tvånget; mera är du, än någon af dem.

Sturleson tillägger, att denna figur ofta blifvit använd.

b) Antiphrasis (ἀντίφρασις). Betecknar, likasom Ironia, *begagnande af ord med sväfvande betydelser; men i stället att, såsom Ironia, använda språkord af nämde egenskap väljer Antiphrasis ord med liknande uttal;* t. ex.:

"Hlès dættr, á við blèsu."

för: *Læs* ættir á vid [1]) lesinn.

eller:

Slägten, som ha fallenhet för lärdom, ha vidsträckt kännedom.

och *Hlæs* ættr á vid [2]) lesu.

Slägten, som ha böjelse för förströelser, äro i saknad af kunskaper.

([1]) för Vida: vidsträckt. [2]) Vid: Tomhet, öde tillstånd.)

Sturleson anmärker: "Här äro (sjór — för: jór *): drifkrafterna benämde: (Hlèr — för: læs, les eller

*) Ordet är hemtadt af Jór, jós, jó: häst, som i Myterna beständigt betecknar: drifkraft, böjelse eller egenskap; deraf *Gudarnas hästar*, d. v. s.: *egenskaper*, eller med andra ord, namnet på hästen antyder afgudens fysiska eller moraliska bemärkelse.

hlæ) vetgirighet och förströelser, och att (hann — för: ann) böjelse plägar följas torde enhvar medgifva."

Ordet Illês (Læs, Hlæ) är här Antiphrasis, men Vid, Ironia.

c) Ænigma (*αἴνιγμα.* Gátu.) Till *yttre: Gâta;* till *inre: en dunkel eller invecklad mening hvaruti* ("um leyn" — för: reyna — "liking":) *för att utröna egentliga innehållet.* ("lutanna" — för: u tánaz) *u bör tilläggas;* t. ex.:

"Fara ek sá
foldar moldbúa,
á sat naðr á ná."

Af far ek sá
ólldar moldbúa
ásattr, ádr *u*nadr ána*u*d.

eller:

Af historien ser jag
att Jordens äldsta bebyggare
voro lycklige, innan de af sina begär gjordes till trälar.

"Dylika figurer — säger Sturleson — som kallas "Gátu" (af Gat — u: hål för *u*, eller gæt — *u:* var uppmärksam på *u*) äro beständigt begagnade uti poetiska språket."

Stafomkastningen och ordfördubblingen, som här förekommer, tillhör redan beskrifna figurer.

d) Charientismus (*χαριέντισμος*). Betecknar till *yttre:* att gifva en motbjudande mening behaglig form; detta gäller äfven till *inre,* men dessutom ("talast" — för tala *s* til — "granlega" — för: grandlega:) *oriktigt tillägg* af *s vid slutet af orden;* t. ex.:

"Vals hefi ek vafur helsis	Vá' hefi ek alltid vafa ok heilla,
váfallr em ek kalla;	vafr allr em ek kallad;
blautr em ek bergis fótar	Blaudr em ek bergíng otaz,
berr, en blust er þorrin."	Ær er — en lyst á til er þorrinn.

eller:

Föraktat har jag städse spökelse och trolldom,
derför Tviflarn jag af alla kallas;
— — — — — — — —
— — men, att ha benägenhet derför är hufvudsaken.

e) Paroemia (παροιμία). Betecknar till *yttre:* svar eller sinnrikt genmäle på en fråga eller ett tillmäle, med bibehållande af de flesta orden som frågan innehållit; till *inre: med bibehållande af samma mening, men med andra ord, hvarvid tydaren bör verkställa stafskifte från e* till *æ och fördubbling af á;* t. ex:

"Er-a blunns vant, sögðu refar,
drógu hörpu á ísi?"

för:

Ær er á unn' vænt; sök æfa [1]) sök þú æfat [2])!
Dróg [3]) þú örpu á, þu dróg [4]) á i'sia!

([1]) af Æfa: derifrån. [2]) Æfi, at æfa: utöfva, begå. [3]) Dróg: otyg. [4]) Dreg, dróg, at draga: insamla, äfven draga.)

eller:

Tillmäle: Dåren vänjer sig vid utsväfningar; åkommorna härleda sig från oförsigtigheter du begått!
Genmäle: Otyget du hopat, samlade visst du af försigtighet!

f) Sarcasmus (σαρκασμός). Till *yttre: bitande skämt,* gränsande till fiendtlig bespottelse; till *inre:*

dubbel mening efter tillägg af i *vid slutet af orden samt desssutom flere ords förökande med en stafvelse som bör slutas med nämde staf;* t. ex.:

till yttre:

"Að kom gángandi,
þar er jöfrar börðust,
hélt hann upp höfði:
hèr er þèr skattr, súlltan!"

eller:

Dit, hvarest de yppersta stredo,
kom han gående,
upplyfte ett afhugget hufvud,
sägande: Här är din skatt (fruckost) Sultan! (svältare.)

till inre:

Adili kom ángan?
þar i eru jöfri ördugi!
Ól þvi ann', upphóf þvi höfdingi?
Ærsli er þvi þermi, Skattr: ýli och þánki!

eller:

Genom hvars förvållande tillkommer Ődet?
Derom äro de Vise osäkra!
Födes det af Begären, eller är den Högste dess upphofsman?
Dårskap är dess Fattigdom, och dess Skatter: Klagan och Tanke!

g) **Asteismus** ($\tilde{\alpha}\sigma\tau\epsilon\acute{\iota}\sigma\mu\acute{o}\varsigma$). Betecknar till *yttre:* fint eller snillrikt uttryckssätt, och således motsats till Sarcasmus, men till *inre: skämtsamt begagnande af oregelmässiga talesätt, som ej sällan an-*

vändes uti allmänt tal och hvartill vid tydning stafvelsen at *måste tilläggas;* t. ex.: *)

"þat er úrètt	þat er úrættat:
er orpit hefir	at er orpit hefir
á máskeið	á ama skeid af þat
mörgu gagni."	at mörgu gagnat.

eller: Det är att vanslägta:
då den öfverdådige
hämtat lefnadens bekymmer från det
som kunnat bereda mångas lycka.

Sturleson tillägger: "Här talas om dylika hvilka likasom uti hafvet kasta sin förmögenhet eller icke med förstånd vilja begagna den nåd, som Gud dem bevisar."

11:o. Omoeosis (ὁμοίωσις). Till *yttre:* att förklara en sak genom jemförelse med en annan mera bekant; till *inre: användande af allmänna språkord i yttre formen, som egna sig till bildande af 2:ne eller flera för den inre.* Figuren har 3:ne afvikningar, neml.:

a) Icon (εἰκών). Betecknande till *yttre:* bild eller afbildning genom jemförelse emellan tvänne föremål eller deras förhållande; till *inre: användande af språkord i yttre formen, som dels oförändrade dels förändrade bilda tvänne eller flera uti den inre.* Till Icon hörer således att använda ett

---

*) Se sid. 82. Öfversättning enligt annan regel.

eller flera ord uti hvarje versrad till bildande af andra för meningen nödvändiga; t. ex.:

"Herfánga bauð *Hríngi*
hjaldr eins*köpu*ðr galðra,
Gautr hvatti *þó þrau*tar
þann, *ok Hild*itanni;
oflengi *veldr Ýngva*
úsætt, en vel *mætti*
herstofnan*di* h*afna*
hans d*ómr, vö*lundr *róm*u."

för:

Her ángan *ýngi* baud *hríngi*
i alldr einns *Sköp skop* unads galldra;
Gautr hvatar *þór, þor þrýt* er *þraut*,
*ok*az ann' *ok hyllar ill'* anni
Of lengi *velldr elldr ýngi* á *yggva*
usætt at *sætta*, en vél *mætti ætti*;
her stafna *þvi æfi*, andri ádr *hefi*a
anns o*mynd*erlega d*ómr* at *róm*a *romr valld', völld* unadr.

eller:

Mången som i ungdomen begåfvas med Lyckans ynest
med ens, genom Lidelsernas trolldomskraft, bereder ålderdomens oblida öden;
till Tanke tar den förståndige sin tillflykt, men den oaktsamme som det försummar för ansträngningen som dermed är förbunden,
fängslas af böjelse att dyrka de onda Begären.
Länge förmår ungdomskraften — striden den förfärliga — att försona, men den förädiska träffar afkomlingar;
för mången stäfjar han lefnadsloppet; andra åter underställas Lidelsernas hemska domslut för att förete bevis på deras väldiga, förstörande krafter.

b) Parabola (*παραβολή*). Betecknar till *yttre: Liknelse* emellan tvänne ting af olika kön eller beskaffenhet; till *inre: begagnande af språkord som äro tjenliga till beredande af dubbel mening, men utan bildande af flera för inre formen*, och är således *motsats* till Icon; t. ex.:

"Tveir hygg ek at ber bæri	Ýkia ok ær bera veir ok ygg?
beitnárúngar heitnu,	Beiti narrar úng' at nautn;
stund era lífs, á landi,	unadr eru ær lífs, ál' andi
löng, meðal sín á stöngu;	öngvit adal hinn á föngu;
þat kníðu ber báðir,	at nid ber bádir.
bergr oss trúa, á krossi	ergi er hrós trúa á krossi
svá hefir aldin guð goldit	vá æfi-alldr Gud æ giáldar
gyðíngr ok heiðíngi."	ud' ýngi ok hæd' ýngi.

eller:

Öfverdrift och dårskap medföra skröplighet och förskräckelse.
Ateln lockar den oerfarne till njutning;
Lidelse är dårskap icke endast för kroppen, den meddelar sig
äfven åt själen
och föranleder dess allt svagare beskaffenhet;
till undergång förer han båda.
Fåfängt är smickret om — — — — — — —
ty, med förskräckelse på ålderdomen Gud städse hemsöker
ungdomsutsväfningar hvarmedelst hans barn honom bespotta.

c) Paradigma (*παράδειγμα*). Betecknar till *yttre: exempel*, genom jemförelse emellan några förhållanden som sedermera hvart för sig betraktas; till *inre: blandning af förenämde båda figurer;* t. ex.:

"*Vöndr* er *Maria* myndut	Önd' er *mari* myndat
meins en eplit *hreina*	edli *meinn* ok *hreinn*,
endr at *Jesse* kindar	*endr endiz* at i's se kindir.
alls græðari kallast."	all' rædr all' ást.

eller:

Anden är af en droppa bildad
till natur både ond och god,
det senare i ändamål att afkyla den förras eld,
hvaraf begären städse beherrskas.

Sturleson anmärker, "att denna figur ofta är använd, både i vers och prosa."

Med afdelningen som nu följer slutas Reglorna för Poetiska språket, på samma gång som medelst densamma berättelsen fulländas på alla de slag af omskrifning som nämde språk innefattar. Ehuru de väsendtligaste ordförändringarna förekomma i denna afdelning, som således innehåller förklaring öfver mycket, som i det föregående kunnat finnas dunkelt och tvifvelaktigt, uppgifves ändock uti det följande häftet af detta arbete, under benämning Skaldespråket, några icke oväsendtliga tillägg och förklaringar vid det redan anförda, hvaruppå jag ansett mig skyldig att göra den benägne läsaren uppmärksam.

Uti Poetiska språket äro alla skrifsätt beräknade, dels att bilda, dels att bortskymma inre formen; och om redan mycket uti det anförda kan

anses tjenligt att uppfylla nämde ändamål, torde läsaren nödgas medgifva att de härefter följande reglor än mera bidraga att fulländа denna bestämmelse.

Reglorna innefattas under gemensamma benämningen:

Prostheseos Parallage (προσθέσεως παραλλαγή).

Namnet betecknar till *yttre:* då mening förändras derigenom att *ord af en ordklass äro satte i stället för ord* ("önnur ætti") *af en annan;* till *inre:* då icke endast detta eger rum, utan derjemte *stäfver äro orden ömsom tillagda och ömsom beröfvade, ett eller flera ord utelemnade, hvaremot andra fordra fördubblad tydning för att af yttre formen bilda den inre.*

1:o. Prostheseos (προσθέσεως), egentligen *försats,* men här bemärkande *satt i stället för,* kallas: *då endera en preposition står i stället för annan partikel eller ock ett ord af annan klass;* t. ex.:

"Höfðu vèr í þèr Hákon!" *) Höfdu vèr æ þik, Háki!

Här är *í* (prepos. i, uti) satt i stället för *æ* (Adverb: städse).

2:o. Litotes (Λιτοτης). Till *yttre:* då man tyckes hafva anfört mindre, än man bordt anföra;

*) Se sid. 48.

till *inre:* då *till meningen hörande partiklar uti yttre formen äro uteslutna;* t. ex.:

"Styrr lèt snart ok Snorri
sverðþíng háð verða,
þá er geirnirðir gjörðu
Gíslúngum lut þúngan;
enn var eigi minna
ættskarð, þat er hjó Barði."

Týr etia [1]) snart ok' nór.[2])
Sver [3]) ýngi hád verda.
gjörd' þar á Eyr nida.[4])
Gis' únga' hlut únga'.
enn var eingi, eigi inna:[5])
ætt skar.[6]) þat er hiól ardr.

([1]) af Et, at etia. [2]) nór — mór. [3]) Sver, at sveria. [4]) Nídi, at nída. [5]) Inni, at inna. [6]) Skar.)

eller:

Oseder införlifva sig snart *om* de *icke* stäfjas *af* förståndet.
Svordom öfvergår *hos* ynglingen *till* skämtsamt talesätt,
och fastgärdar sig lika *som* hälsans besmittelser.
Af ynglingar *som* gjort sig *till* narrar *och* ynglingar som spelat,
hitintills icke funnits någon som sådant *icke* fått vedergälla;
ty, lika *som att* yfvas *öfver* härkomst, är allt detta *att* förstöra sin lycka.

Litotes sker på 3:ne sätt:

a) Stundom beror densammas tydning deraf *att söndra orden eller att tyda dem till flera, ehuru de äro till ett sammandragna;* hvilket dock, *hvad Litotes angår, endast beträffar partiklar;* t. ex.:

"Sprúngu eigi öngar
út or bæj*um* sút*ir*,
þviat hyrr *á* havvi
heitr gekk f*ira* sveiti."

Eigi springa úngar
út úr bæ um, sút þvi er;
enn þvíat hýr at hafna:
Hættr [1]) géck fyrir veiti [2]).

([1]) af Hættr: Farlig. [2]) Veit, at vita.)

eller:

Icke springa ungarna
ut ur boet derför, *att* de vantrifvas deri;

men emedan det roar dem *att* vistas utanför detsamma: *Så* [illegible]drages *ofta* det osäkra, *för* det säkra.

b) Stundom bemärker *eigi* (icke) då det är satt för *eingi* (ingen) *förökning* *) *af orden för inre meningen medelst tillsats eller förändring af partiklar,* **) hvarigenom denna vexling af figuren utgör en blandning af de båda förenämde; t. ex:

"Fíngr vann *eigi* engan
eins með vatni hreinu
guðs á virðum vída
vinníng *at* því sinni."

för:

Einginn ýngr fann engd ann' [1])
Eins vatni hreinn *er*, *ádr* med úhreinan *einaz* [2]);
Uds idia á — *eins* Gud — vird' vida.
Af þvi yndi innaz vinníng sinni.

([1]) af Ann, at unna. [2]) Einíng: förening.)

eller:

Inget barn röner förebråelse för barnron
— lika som vattnet är rent — innan orent deri blandas.
Lidelsernas följder ha — lika som Gud — vidt utbredda krafter,
hvaraf lustarna bestraffas till förnuftets vinning.

c) Någon gång äro *partiklarna inlagde uti andra i yttre formen anförda ord, hvilka då endera måste tydas såsom partiklar eller ock söndras till nämde ändamål;* t. ex.:

---

*) "Nockurn eða mikinn", för: aukinn eda ýkinn.

**) Således är ordet *eigi* understundom ett slags *omskrifningsmärke.*

"Ek veit at ni neit*ar*	E'g' veit at ný [1]) neyt' er.
nyt*ju* lǫgs, þvi *er flytja*	Neytt [2]) þú; lógs; af þvi þú
	þèr lýti á.
meiðar *geirþíngs* glað*ir*	Medan ýngr Eyr er, er gladr er;
G*unnr* fj*arðloga runni*."	Unn' er jard' ófá; enn er gunn
	rýnir.

([1]) af Ný, at nýa. [2]) Neyti, at neyta.)

eller:

A. Jag har rönt att små motgångar ibland hafva sin nytta.
B. Må du anse dem så; jag vill gerna varr dem qvitt; ty deraf har du dina krämpor.
A. Så länge ynglingen har hälsa, är han glad;
begäret är jordisk svaghet; men hvilken först efter striderna rönes.

3:o. Topographia *) (τοπογραφία). Till *yttre:* beskrifning öfver en ort eller plats; till *inre: i yttre formen anförda Nomina propria, hvilka vid tydning böra förändras till andra språkord;* t. ex.:

"Fríð stóð i bygð breiðri	Rid *Ód* i bygd reidi
borg *Patera*, sorgum	borg *at Ær'*; orgum [1])
mest áðr lýdr frá losta	ást, ádr lýdr frá losta,
lut gættr i bý fættist."	lýt ættr, i bu ættist.

([1]) af Org — ohliód.)

eller:

*) Stroferna som härefter följa, vittnande om tänkesätt som varit rådande på den tid då desamma författades, men hvilka afleda från det, för denna afhandling afsedda ämnet; hade jag — ehuru de icke sakna intresse dock — gerna önskat utesluta om figurerna på annat sätt kunnat förklaras.

Icke för länge sedan uppreste Odin i vår bygd
ett tempel åt Dårskap; orgier
i kärleksväg, hämtade från andra folkslags rasande vällust,
besmittade samtida, och fortplantades på efterkommande i landet.

Figuren har 3:ne afvikningar:

a) Bethgraphia. Till *yttre:* beskrifning på en byggnad; till *inre: i yttre formen anförda sammansatta ord, som böra tydas till Nomina propria;* t ex.:

"Leygs svelgr en etr eigi
júgtanni lið manna,
gánga menn or munni
margreptum fletvargi."

Lögs velgia, eñ eitr eigi;
ýgr anni lid manna;
gánga enn or munni,
Margareta géck fletta' arga.

eller:

Lagarna föllo i glömska, men osederna icke;
ty de fräcka lustarna gynnades af Läran;
ännu höres en allmän sägen,
huru Margareta gick blottad för att förleda.

b) Cosmographia (κοσμογραφία). Till *yttre:* verldsbeskrifning; till *inre: omskrifning af Nomina propria endast medelst konsonanter, hvilka efter tillägg af o eller annan vokal bildas till namn och andra språkord;* t. ex.:

"Allr lýtr heimr v*nd*' hylli
heilags friðar, deilis."

för:

Allr lýdr heims hylli *Vódins unadr and';*
heilags hædni lag, frygd deili var.

eller:

Alla jordens folkslag dyrkade Odins eller Kärlekens Lära;
det heligas bespottelse var dess sedvana, och vällust dess prägel.

c) Chronographia (χρονογραφία). Till *yttre:* uppgift angående tiden då ett anfördt förhållande inträffade; till *inre: omskrifning af räkneord;* t ex.:

"Sjálfráði dó sídan	Siálfrædi dóg sidan
sólar fróns at *nóni*	Sonar óls frá at niú;
sá er hékk, en dag dökti,	sá er hygg; — eñ dag döckti
döglíngr á járnnöglum."	döglíngr á járnnöglu.

eller:

Sjelfsvåldet upphörde sedan
omkring nionde seklet efter Kristi födelse;
så förmodas; men — dagern mörknade åter —
mången drefs i landsflykt, andra belades med bojor.

Till denna figur hörer — enligt Sturlesons uppgift — att då uti *yttre* formen samtida tilldragelser eller de hufvudsakliga sträfvanden som styrt ("löndum" för: öndum) sinnena anföres, de derjemte *utsatta namnen* uti *inre* formen *dels bibehållas dels begagnas till bildande af andra ord;* t. ex.:

"*Hákon* réð fyrir hauðri	*Hákon hinn Eyk*, réd fyrir haudri;
handsterkr, þar er *guð* merkti	han sterkr; þá er *guld* merkti
refsiþátt hinn rètta	réttadiz hinn ei þat, refsti þat rétta,
rángri þjóð at ángri:	rángri jód at ángri.
laust með elding æstri	Laust, med elding æstri.
allvirkr höfutkirkju	höfud kirkiu all virkr

himnagarðs ok hjörðum	um himna-gardr oka hjördr.
hirðir glæpsku firðum."	hirdi glæpsku firndum.

eller:

Hakon den Snåle *) styrde riket;
mäktig han var; märkte han guld
och detta icke godvilligt lemnades åt honom, bestraffades det med döden,
hvarigenom framtida förhoppningar afbrötos för de, endast åt sorg, efterlemnade barnen. —
I smyg, men för att gifva näring åt sina lidelser,
uppbjöd presterskapet all förmåga
att fästa fåren vid deras "himmelska förgård",
som bevakades af i laster mest hemmastadde väktare.

4:o. Hypallage (ὑπαλλαγή). Till *yttre:* Förvänd ordsammansättning; till *inre: nomina propria och appellativa till en del sammanskrifna med föregående orden, hvilka dels afsöndrade dels förenade böra tydas;* t ex.:

"Framan *unnu* gram gunnar
grafnis seiðs framir meiðar;
biðu *Jótar* lið ljótan
laga gágns daga strángra:
lofag sjaldan hóf haldit
batast dygð, hratast lygðir,
tregs halda vegs valdar
veginn arf megindjarfir."

för:

Framr ama gram gunnr, *nunnu* fram hinns unnu,
seids framfæra, meidar grafnár;

*) Härmed torde icke kunna menas Haakon den Glade, som i fortsättningen omtalas.

Hlióð *lióti ólti* [1]) lidar, bidu
laga gáng daga rángra;[2])
— ófá — sialdan hof [3]) haldit,[4])
hatat dygd, hrattat ást, lygdir
tregr halda veg, valldat
veg hænnar; — arf egni diarfir.

([1]) af Ota, at ota. [2]) Rángr. [3]) Hof: Tempel. [4]) Hallda tídir.)

eller:

Af fruktan för beherrskarens vrede, nödgades Nunnan att gifva vika för hans vilda begär,
men när följden deraf började visa sig pinades hon till döds eller begrofs lefvande.
När ryktet om slika skändligheter förmådde framtränga till hennes slägtingar, fordrade dessa
laga undersökning för att afslöja bofstycket;
men — förgäfves — sällan hade hon Messan bevistat,
hatat dygd, varit benägen för okyskhet och lögner
samt gensträfvig att rätta vägen hålla, hvilket vållat
att hon dödad blifvit. Arfvet bemäktigade sig de djerfve.

Sturleson anmärker: "Här talas om arfvet efter den dödade; när en menniska är död, böra väl slägtingar med rätta hafva det; men nu tages det af dem som henne dödat. I andra länder föregår samma styggelse."

Denna figur innefattar äfven utesluten staf eller stafvelse vid både början och slutet af nomina propria och appellativa; t. ex.:

"*Mari* sendu vers vinda
veitendr góins leita."

Óa [1]) ærs. ennþá ynda
Marias veiti [2]) at leyta.

[1]) af Oir, at óa. [2]) Veiti, at veita.)

eller:

De som bära afsky för dårskaper, hoppas ännu hjelp deremot derigenom
att de Marias bistånd söka.

Sturleson tillägger: "Här är sagt, att afsky för dårskaper föranleder valet, och måste man antaga att detta uteslutande förorsakas af nämde åsigt; men detta bör rätteligen så förstås: att hjelplös lemna sig i deras våld och styrelse, ty härvid bör anföras:

"Blès um hvàpta hása
höfut skrípamanns pípa."

Læst [1]) um haft hasar [2])
Őfra [3]) skripa skriftamanns fipa.

([1]) af Læsi, at læsa. [2]) Hasir, at hasa. [3]) Öfra, at öfra.)

eller:

Den uti dessa ohyggliga fängelser instängda
tvingas till otukt efter en vämjelig Munks infall.

Sturleson fortfar: "Det afskyvärda är således förnämligast foranledt deraf, att hon *instänges* och — för *alltid instänges*. Den nu beskrifna figuren har städse varit ansedd *ful*, men användes ändock ofta i diktning såsom en — efter hvad nu skönjes — af nödvändighet påfordrad förklädnad."

5:o. Prosopopoeia (προσωποποιΐα). Till *yttre:* Fabel, då liflösa föremål användas såsom personer eller framställas tilltalade eller talande; till *inre: olika omskrifningssätt af Nomina.* Figuren har 3:ne afvikningar, neml.:

a) *När skalden uppger att lefvande varelse tilltalar liflöst ting; då de åsyftade nominas bemär-*

kelser bestå uti utvidgadt begrepp af andra nomina, hvilka i yttre formen oftast äro förkortade med en staf; t. ex.:

"*Grund* taktu, bölvi blandin,
bót fyrir glæpsku ljóta,
þèr mun *óhlýðni ærin*,
Ísland! búa píslir:
þú mátt úfrid óttast
*Ó*þ*ýð*; nema vel *hlýðit*
fold þeim er sverðum sjaldan,
siðir breytist hèr, neyta."

Grundr. tók þú bölva blandin;
bót fyrir liótra glæpia;
idni ærar mun þér oblýdinn idra;
Ísland! búa pinsel!
þú mátt ad ófridr átaz.
O, þydi! nema vel *lýdr* er þér þýda,
fell þeim er ær' sálda.
sidr breidist her, neita!

eller:

Fosterbygd! du bör finna, att detta är med din undergång förbundet;
sök bot för dessa skändliga missgerningar;
vidskepliga dårar skola öfver din olydnad förtryta;
men — Island! qvalens boning!
du måste till strid uppretas.
O, folk! om nationens välgång är dig kär,
fördrif dem som dårskaper utbreda,
deras laster öka sig eljest än vidare; utrota dem!

b) *När liflösa ting uppgifvas tilltala lefvande.* Uti denna figur äro *Nomina tillökade med en staf;* t. ex.:

"*Vatn* kalla mik
vil ek efla þik
hoddveitir, frams
*hauðr*fjörnis grams:

Áta kallar mik;
ek vill efla þik,
hodd veitar framm;
audr fórn' gram';

ek hreinsa allt,	e'g hræsna allt,
ek vermi kalt,	e'g armi allt;
ek birti sjón,	e'g býtr sión.
ek bæti tjón."	e'g bæti þión!

eller:

Lockmat man kallar mig; men se! jag vill stärka dig, blott guld du tar fram; åt fattiga jag offrar för skam; jag hycklar med allt, jag utarmar allt; synen vilse jag för och — tar betalt för allt hvad jag gör!

c) *När liflösa samtala med liflösa.* Denna figur innefattar båda förenämde, d. v. s. de *åsyftade nomina äro uti yttre formen dels förökade och dels förminskade med en staf;* t. ex.:

"Grænn kvað *viðr* á *víði*,	Ræna — qvad *idran* á *idni* —
varð skrjúpr í því, *djúpan*,	*ardr* skrópar i þvi, *hiúpr;*
út mån ek rýma reitu	e'g man útryna reita:
ríkis míns af þínu:	*ýki* mina, af þinn.
betr samir bolr með skrauti	Betri samir bolr med skraut
blóms, en unnir tómar;	blómi, enn unnir tóma.
skóg man ek upp yfir ægi	kódna man e'g upp yfir ægi
ángrl*est*an rótfesta.	ángr, æsta þú rótfestat.
Vátr kvad *marr* á móti:	*Átr!* — qvad *ar* á móti —
mån ek *vald* yfir þèr halda,	e'g mun *valld* yfir þér hallda;
skal hris um lög ljósan,	skall þú ryskia um, lög liós er,
lamit rót er þá, fljóta:	lamid rót er þá! lióda:
sandr luktaði *sundum*	*Andi* lykt ádr *undu';*
sjór fékk af stað ekki	*jór* féck af þat ecki,
en sterk um böl bjarkar	en sterk' um böl biárgar;
bani hvers *viðar* gandi."	*Idran* grandar, hvers bani.

eller:

"Betänk" — sade Ångern åt Vidskepelsen —
"den vinning du förespeglat, var endast mörker;
jag måste undersöka denna sammangyttring —
ty de fel jag begått, tillskrifver jag dig.
Bättre förlikes fattigdom med präktiga kläder
och blommor, än toma lustar.
Blekna må jag ända igenom af fasa
och ångest, öfver de lidelser du rotfästat."

"Förledde!" — gaf Afgrundsanden till återsvar —
"mitt välde öfver dig skall jag behålla;
vill du tvista derom, hvilken lag är den klara?
på klen grund skulle denna då hvila! — jag säger dig:
Andens fulländning vinnes först genom lidelser;
krafter får han väl icke deraf,
men motgång honom stärker — och deraf hans räddning;
Ånger skadar, och föranleder hvar och ens bane."

Sturleson anmärker härvid: "Den svage utmärker sig genom ("Juda" — uda:) lidelser; men den starke genom ("Chaldeos" — af Kaldi: köld:) eftertanke; menniskor som sjelfve beröfva sig köld medelst ("ríki" — ýki:) öfverdrifter ("merkja sand" — ergia and':) försvaga själen; ("Guðspjallig":) Profet, är en omskrifven bemärkelse af Elden; genom dem åstadkoms ("lágmal Júda":) Judiska lagen eller (lögmál uda:) Lidelsernas lära.

6:o. Apostrophe (*ἀποστροφή*). Till *yttre:* afbrott i ett tal eller föredrag derigenom att midt i ett dylikt rigta enskilt anmärkning emot någon af

åhörarne, eller ock att öfvergå från egentliga ämnet för att afhandla någon biomständighet; till *inre:* att *till meningens fördöljande i yttre formen begagna vexlande riktiga och oriktiga pronominer, äfvensom att använda nomina proprier till andra språkord för den inre;* t. ex.:

a) *i förra afseendet:*

"Eyjólfi ber *þú* elfar
úlfseðjandi kveðju
heim, *þá* er honum sómi
heyra bezt með eyrum:
þvíat skilmildra skálda
skörúngmann lofag örfan;
hann lífi sælstr und sólu
sannauðigra manna!

"Ei i ólífi *sinn* ber *han* eylífi" —
Ulli bediandi qveda
heimsk' — "*þau* er honum sóma
eyra bezt med heyra;
þvíat skil skiliaz vid kaldi
skörúngmann lofa örfan.
Lífi *hun*-sælstr und' sólu —
Ann audga manna!"

eller:

"Icke genom sin död uppenbarade han ett evigt lif" —
qväda de (Elden) Lidelserna tillbedjande
i sin okunnighet — "de som honom dyrka
äro bäst belåtne med hvad de höra;
ty, det rätta kan bedömas endast genom eftertanke
och den verksamme prisar förnämligast skyndsamhet.
Lefve hon — den mest saliggörande under solen —
Lidelsernas högt skattade lära!"

samma figur är:

"*þèr* fremist *því* med tiri,
þú *ert* næst *guði* hæstum."

þú fremr *þeim* med Týri,
þú er *þeim* næst udi hæstr.

eller:

Du gör dem vise medelst Lidelser;
Näst Lustarna är Du deras Högste.

b) *i senare afseendet:*

"Teitr gefr Thómas ýtum Teiti gefr tóm i'tr;
trúarbót fyrir sið ljótan." trú, er bót fyrir id' ljótan.

eller: Åt nöjen gifver vår tid företrädet;
tro, är bot för släta handlingar.

7:o. Endiadis (*ἓν διὰ δυοῖν*). Endiadys eller Hendiadys är till *yttre:* när tvänne substantiver sättas i stället för ett substantiv och ett adjectiv; till *inre: begagnande af språkord som kunna delas, d. v. s. användas till tvänne eller flera ord, eller ock godtyckligt sammansatta ord, hvilka vid tydning måste afsöndras till beredande af vanliga språkord. Dessa båda slag af ord äro blandade med andra språkord, som icke böra sönderdelas, men deremot tydas i vidsträcktare bemärkelse än den som orden egentligen ega;* t. ex.:

"Skálm *vann* ok *hjalt* hilmi
hoddbeiðundum reiðan."

för: "Skálm *van ann'*, *hía allt* hilmi;
hödd beid ann', um reida idia.

eller:

Här nere förstörande lidelser, å andra sidan allt i töcken;
Begäret beder om guld, för att undgå bemödanden.

Sturleson anmärker: ("Hér er uskiptiligr lutr sverdit — för: *vordit* — merkt fyrir *skálm*, ok *hjalt* sunderlausa luti"; eller:) Härvid bör anföras, att ordet *som icke bör delas* är *skálm;* hvaremot

híalt är det som *bör delas;* samt ytterligare tilläggas, att:

"þýddist karlinn klædda	þýddr klárt inn' i Edda.
kona mín, ok þörf sína;	án' min ok þörf hina;
ek sá karl ok klæði	e'g sád karl ok klædi lædi,
koma inn í því sinni."	kunna inna i því sinni innat.

eller:

Detta förklaras tydligare genom berättelserna uti Edda,
som är mitt arbete, och nödvändigt härvid;
jag författade henne på gamla dagar och iklädde henne förklädnad,
för att kunna framställas i den rigtning som hon är skrifven.

Sturleson fortfar: ("Hèr er klæddr maðr settr fyrir sjálfum sèr — för: *mér* — ok gaf hann — för: *e'g* — konunni — för: *ánunni* — þeim klædum, at fá sinn — för: *minn* — vilja, ok er sagt i annat sínn at kunna inna sèr hvârt; karl ok klædi — för: *lædi* — þar sem — för: *af* — kom inn — för: *hinn* — klæddr maðr; eller:) *Här är en diktad person satt i stället för mig sjelf;* *) och gaf jag åt anförandet nämde förklädnad, för att kunna framföra mina åsigter, eller med andra ord: att meddela hvad något hvar inom sig tänka;

*) Olafr þórdarson Hvitaskáld uppgifves nemligen såsom författare till denna afhandling. Namnet är hämtat af: El, *ól,* at ala: *Upphofvet* — Afrof: *till de skador som* — orda: *språket* — son: *lidit, bör* — víta: *tillskrifvas* — skálld: *Skalderna.*

ålderdomen är böjd till försigtighet; deraf härleder sig den uppdiktade författaren.

Endiadis benämnes: *"Sundrlaus"* då ett i yttre formen angifvit ord bör delas, såsom: *vann, hjalt* m. fl.; men deremot *"Samföst"* då ingen fördelning för inre formen eger rum, såsom: *skalm, hilmi* m. m.

8:o. Écbasis (ἔκβασις). Betecknar till *yttre:* när en talare råkar på afvägar, eller anför förhållanden som leda till *motsatsen* af det han vill bevisa. Till *inre* har figuren 3:ne former:

a) *Begagnande af olika ämnen för yttre och inre anförandet;* t. ex.:

Till *yttre anförandet* är här begagnat ett qväde af skalden Bragi om konung Ragnar, hvaruti omtalas Sörlis och Handis död:

"Knátti örr við illan	Illan vid ölr knatta;
Erminrekr at vakna	at vakna, er ei minnr ægr;
með dreyrfár dróttir	med óttir far dreira,
draum i sverða flaumi;	i ærda draumr rúm flaumr i rúmit.
rósta varð i ranni	Ranni vard i óstand
Randvers höfutniðja	er höfut veslaz öfugr höfut idia.
þá er hrafnbláir hefndu	Sá er apa, lær efni
harma Erpr of barmar."	armódr, ærsel ok barmódr.

eller:

Förargligt är att taga större rus än man mäktar bära;
att derunder vakna, är ej mindre förtretligt:
Med förfärlig hastighet kringlöper blodet, så

att man i yrsel drömmer att sängen löper kring i rummet.
Huset kommer på obestånd
när husfadern förfaller dertill att göra detta förvända till sin
förnämsta sysselsättning.
Den som följer slikt exempel, får lära känna orsaken
till fattigdom, galenskap och förtviflan.

b) *Då inre meningen är motsats till den yttre;* t. ex.:

Yttre formen:

"Öll þing boða engla	Öll' boda engla þing
eining í þrenníngu	eining i þrenningu!
órofnuðu jafnan	O! rof ei nudda, nudda jafnan;
alls grams lofi framda."	þú alls Grams lof framar.

eller:

Allt förkunnar englars tillvaro
förenade uti treenighet!
O! var trägen i bönen till dem, tillbed dem städse;
du derigenom den Allsmäktiges lof befrämjar!

Inre formen:

Öll' ýng' ód á engla,
enn eitt ýng' ei er þrenn ýngu!
of nudda, jafnan órar; —
allt rambs ófá ræmda!

eller:

Hvarje barn har englasinne,
men ett barnasinne ej är trenne barnasinnen!
det för mycket sökta, är oftast vanskligt; —
allt som vacklar förråder svaghet!

c) *Stundom består Ecbasis deri, att yttre ämnet innefattar beröm, men det inre vacklande omdöme;*

t. ex.: "Jón laut i höll hreinum
hjarta sals hins bjarta
meyjar mannviz frægrar
mildíngi hragnínga."

Yttre formen af denna strof innefattar flera omskrifningar och är högst vansklig att tyda. *Jón* för *Jóhannis* innefattar förkortning af enskilt namn (nomen proprium); *laut* är skrifvit för *hlaut* och *sals* endera för *sal* eller *sál*. Strofen är således i saknad af egentlig *yttre* form och följaktligen äfven *mening*; möjligen kan innehållet vara:

Johannes offrade i naturens öppna tempel
ty hans hjerta var hängifvet åt klarhet och sanning.
Den oskuld, tanke och vishet befrämjer,
förlänar rika gåfvor åt menskligheten.

Riktigheten af denna tydning bestyrkes till någon del deraf att orden uttalas af den helige Nicolaus, med anledning hvaraf Sturleson anmärker: "att skalden bemödat sig att leda berömmet af Johannes så, att äfven S:t Nicolai lof derigenom förökas." *Inre* formen är:

Vondr leyt' i öll hreinn;
hiarta sel' á hinn biart;
meyar; mannvit regt er:
elldr ýngi' bragd ýnga.

eller: Ondt finnes blandat i allt godt;
hjertat säljer sin oskuld åt behagen;
menniskosinnet vekt är:
ungdomslifligheten ungdomen förleder.

9:o. Emphasis (ἔμφασις). Till *yttre:* Eftertryckligt anförande som verkar intryck eller sidobegrepp; till *inre: motsatt tanke om det anförda förhållandet;* t. ex.:

"Þindr er stuldr þar er standa
(stafnreiðar) himleiða
víða Vínga meiðar
(viðir!) hjá torgi miðju;
morð eru hjólum hörðum
hengd, þau er illa gegndu,
þar er rètt vísar ræsir
rómsæll skipun dóma."

Innr' er skulldr þat er: Andi.'
(tafn-hræddr) hým' leida;
idia' meidsl er: ýngi
(viðir! [1]) hía torga idiu:
mord er jó' herda,
engd, þá er illa géngi —
þar er! rómr dóma æsir
visa ætt — sæll skipa.

eller:

Huruvida det inre är skulden — det vill säga: själen!
(Af de för ansträngning rädda) göres till tvifvelsmål;
Arbete är skadligt; ynglingen
(odågan!) bör lefva i stillhet och icke förstöras genom arbete;
mord är, att härda krafterna,
ty bemödanden hindra deras utveckling —
Se der! de beryktade läror, som lidelsernas anhängare
anse visa och bedöma lyckliggörande för slägtet.

Sturleson tillägger: ("Hèr er stuldrinn" — för: skulldrinn — "kallaðr píndr" — för: innr — "ok morðrin hegnd" — för: engd — "þar sem morðingenn" — för: mord ýnginn — "er hengdr" — för engdr — "ok þjófrinn":) Här skjutes skulden på själen, som skulle dödas genom nedtryckande

---

[1]) af Vid: Tomhet och Idia.

bemödanden, ehuru ynglingamord just bestå deri att beröfva dem tillfälle till ansträngning.

Några benämna Emphasis då *verktyg* uppkallas *i förhållande till de ting eller föremål, som dermedelst tillberedas;* t. ex.:

"He*fvir* i hendi	Hafdi vèr i hendi efli
til *höfuðs* gjörva	till *öfund* göra,
beinbrot *Búa*,	beinn' brot *buga*
böl *Sigvalda*,	böl *sig vallda:*
vá *víkinga*,	vá ýngi *ýkia*
vörn *Hákonar;*	vörn *hæk' konur:*
sjá skal verða,	sú skall verda,
ef vèr lifum,	ef vèr lifa,
eikik*ylfan*	ecki *ýlfa*
*ú*þörf *Dönum.*"	*önn* úþörf.

eller:

Hade vi i våra händer förmågan
att afvända det skadliga,
eller som kunde vara tjenlig att förekomma svagheter
hvaraf oblida öden och fall föranledes:
räddhoga för öfverdrifter
och värn mot qvinnoförsåt;
skulle denna förblifva,
så länge vi lefva,
en *sköld* (ulfvinna) mot bekymmer
att omsorger blefve öfverflödiga.

Sturleson anmärker: "Här är (Kölfan — för Ýlfa:) Ulfvinnan uppkallad eller namngifven i öfverensstämmelse med de åtgärder som af henne skulle vidtagas; och dessutom finnas flera hänsyft-

ningar i denna strof; men jag kallar dylika usla framställningar för ("Fingúlknat" — af ýngi och knattleikr:) *barnlek*, hvaruti allegorien består af *benämningar* för att gälla endast inom *inre* eller *samma form;* bättre förekommer då desamma äro afsedda för *båda*, synnerligast i korta verser. Uti större qväden är denna figur aldrig begagnad.

Figurens bemärkelse är således dels *förkortning och omskrifning af nomina för att dermedelst åstadkomma ett hårdt sidobegrepp*, hvilket dock *icke* bör tillämpas på uti yttre formen förekommande nomina.

10:o. Epexegesis (ἐπεξήγησις. Appositio — adpositio. Glósa.) Till *yttre:* tillfogning eller tillsats, för att *Glossema* (γλοσσημα) *fördunkla eller bortskymma;* innefattar *närmaste eller tydligaste förklaringen öfver meningen med alla uti denna afhandling, och Retoriken i allmänhet, upptagna figurer.* Afsigten med hvarje (Glósa:) *omskrifning* är städse att *till yttre förmörka*, men till *inre: belysa verkliga tilldragelser och sanna förhållanden.*

Epexegesis innefattar både ordsammanfogning, ordfördubbling och *knapphändig angifning af åsyftade ord;* t. ex.: ("Eylífr qvad":) Den Evige bjuder.

"Báru mæt ámóti
málmþings *viðir pálma*,
sveit hrauð, *seggja* bæti,
sorg, er hann kom till borgar;

svå laðar siklíngr skýja
sin hjarta til bjartir
þá er fyrða gram færa
fögr verk með trú sterkri."

för:

Almenníngr! beren mæti ámóti
all þings Idir ordi!
Svá veit' aud' hraudi egg' J æten
enn eigi sorg', er hann kom til borgar;
svá látir ýkiar ryn'
ydar hiarta frá biart er;
enn þá er furda gram' færa,
ydru ögr verk med trúi Eyr'!

eller:

Menniskor! hafven vördnad
för alltings Skapares bud!
Lika som i väl veten att uppskatta gulan uti ägget j äten
men deremot icke sorgen, då han uppnått Eder boning;
lika så låten J öfverdrifter afvända
Edra hjertan från det sant är;
men när Edra missdåd medföra bedröfvelse,
viljen J att de lidanden J sjelfve föranledt genom Tro skola botas.

Af de många omskrifningssätt som i denna strof förekomma är dock: *svag antydning af åsyftade språkord, Epexegesis* mäst utmärkande och egentliga egenskap. Till figuren hör således, att *begagna vidt skilda ord;* såsom:
pálmi: palmträd; för allmenningr: allmänhet, *menniskor;* vidir: pilträd; for Idia: arbeta, *skapa* m. m.

Icon[1]) begagnar *ett ord* för att deraf bilda *tvänne*, såsom:

hríngi till *ýngi* och *hríngi*;
veldr till *velldr* och *elldr*.

Parabola[2]) lägger begynnelsestäfver till de uti yttre formen anförda orden, såsom: *tveir* för *veir*, *hygg* för *ygg* och förändrar stundom andra stafven i ordet, såsom: *bær* för *ær*, *bæri* för *bera* o. s. v. samt Paradigma[3]) använder ord af liknande uttal med de åsyftade hvilka tarfva förändring vid slutet eller till ändelsen, såsom: *maría* för *mari*, *meins* för *mein*, *eplit*[4]) för *edli* m. m. Skillnaden emellan Parabola och Paradigma — hvilka mäst likna hvarandra — består deri att uti den förra figuren staftillsats och skifte sker vid början af ordet, samt uti den senare vid slutet af detsamma, hvarigenom uti Paradigma uttalet ger närmare ledning till det åsyftade ordet, än uti Parabola hvarest allmänt tillsatte begynnelsestäfver uppå ljudet utöfva förvillande inflytande.

Men utom dessa skiljaktigheter figurerna emellan, finnes äfven andra, hvilka den uppmärksamme läsaren säkerligen redan uppfattat, fastän jag hitintills icke ansett på sitt ställe att dem anföra. — Sedan nemligen *inre* meningen af den vid hvarje

---

[1]) Se sid. 113. [2]) Sid. 115. [3]) Sid. 115. [4]) Häraf skönjes stafskiftet *p* för þ och *d*.

figur anförda strof är funnen, bör densamma afspegla sig uti bemärkelsen som figuren till *yttre* betecknar; så att *namnet* utgör lika som en *öfverskrift* eller *anvisning* till strofens innehåll. Man skrifver således icke Epexegesis endast dermedelst, att man begagnar de enligt regel derför afsedda omskrifningssätt, äfven inre innehållet bör afhandla en, till yttre dunkel men till inre klar, framställning om gängse förhållanden; man författar icke Icon utan att beteckna tvänne krafters olika verkningar; icke Parabola utan att framställa liknelse emellan tvänne ting af skiljaktig beskaffenhet, eller Paradigma utan att beskrifva tvänne olika krafters inverkan på hvarandra; lika så litet som man skrifver Sarcasmus utan att anföra bitande skämt, eller Ironia utan träffande klander; och icke heller någon af de öfriga figurerna med mindre än att afhandlingens inre begrepp motsvarar den, för hvarje figur bestämda, både yttre och inre bemärkelsen; samt författar icke något af detta *väl* om — enligt Sturlesons anmärkning vid den näst föregående figuren — den i yttre formen lagda allegorien icke innefattar en ytterligare förklaring öfver den inre meningen.

Först efter ernådd kännedom om dessa förhållanden inser man rätt den gamla litteraturens förtjenster, och lär att uppskatta de snillen, hvars

föredömen efterkommande så ofullständigt förmått uppfatta att endast ett dunkelt begrepp derom fortplantats till närvarande slägte. Att skaldekonsten redan i Sturlesons tid varit i aftagande bestyrkes genom flere hans yttranden, hvaribland ett snart följande derom lemnar den närmaste bekräftelse.*)

Sturleson anför, att Epexegesis uti Latinet har många afvikningar; hvaribland räknas, att då uti *yttre* formen anföres *forntida* tilldragelser uti den *inre* afhandlas *samtida;* men att han icke kunnat upptäcka dylika uti ("Noræmu") Nordens poetiska språk.

11:o. Euphonia (*εὐφωνία*). Till *yttre:* välljud — och således motsats till Cacemphaton [1]:) missljud — har uti yttre formen många förändringar; "ty — säger Sturleson — öfverallt der Cacemphaton sökt undvikas, af motvilja för dess skärande missljud, inträder Euphonia."

Denna figurs tydning till *inre* form är synnerligen beroende deraf att samljudet (diftongen) *æ*, som är figuren tillhörig, delas eller förändras endera till *a* eller *e* — hvarigenom figuren utgör motsats äfven till Paroemia [2]) — samt i öfrigt att stafskifte verkställes synnerligast ljudstäfverne (vo-

---

[1]) Sid. 55. [2]) Sid. 111. *) Sid. 145.

kalerna) emellan, men äfven någon gång ibland medljuden (konsonanterna), uti hvilka stafförändringar de ofvannämda förändringarne bestå; t. ex.:

"Þvi veldr ár at *æ*rir
akr búmanna spakra;
æra verðr með árum
undan dólga fundi;
r*æ*ða gengr af r*á*ða
runa systur ól*y*stug;
órar dregr at ærum
*ý*tum skemda flýtir."

Hvat velldr ár at *e*rir?
Akrbúmanns spakra.
Hver verdr ærad med áru'?
undandylia unnu.
R*á*d gengr af r*a*da,
unn' systr ól i' stada.
órar dregr at ærsl,
i' tir á skémd flýtir.

eller:

Hvad befordrar skörd åt landtmannen?
Odlarens insigter.
Hvilken röner anseende på ålderdomen?
Den som förstått att beherrska begären.
Förmåga härrör af ordning,
och lust för arbete föder ståndaktighet.
Nöjen locka till dårskap,
och den derför benägne sig missaktning tillskyndar.

"*Oe*li telst þat, er ólu
ósnotran mann gotnar,
*æ*lir vatn, þar er álar
allstrángir fram hallast;
heitir l*æ*r á l*æ*ru,
læríngar kenníngar;
kall*a*st mær á Mæri,
mæríng ef g*j*öf t*æ*rist

Hætta verðr á hættu,
hæt*íng* ef böl r*æ*t*ir;*

*Au*li telst, þær er ölu;
ósnotr mann, g*é*tnar,
*á*lid vatn er þær álag!
Alltid ránga fram' halldist.
eitr lór' ok lárar.
Lær ýngi! kénningr:
all *á*st mór á meri [1]) —
mæri eigi, ef g*i*öf t*á*raz!

H*á*ttr verdr á h*á*ttu,
hættr *ýngi*, ef rót böl *er*.

---

[1]) Meri: häst; se not. sid. 109.

ást er nær at næra;	ást er ær' at næra,
nú er *vær* konan *færi*;	*ný* er hv*ar* konas *far*:
skeind tekr æðr *en œðast*,	sk*é*ina tekr ædi. h*un* e*y*daz
*œ*ði deyr þá er br	*ey*di deyr þá er breidir.[1]

eller:

Till dårar böra de räknas, som öfverlasta sig;
endast okloke män, så bete sig;
straffet derför på sistone blir — vatten!
Alltid rigtning blir skef då ej skick hålles.
Alla gifter verka modlöshet och förslappning.
Lär, yngling! att hämta lärdom af detta:
Allt hvarför ditt sinne får böjelse, har krafter —
dyrka dem icke — deras skänker bestå utaf tårar!

Plägsed öfvergår till vana —
farlig för ynglingen — rot till oblida öden.
Kärlek är dårskap vid öfvergång till lidelse,
ombytlighet är qvinnans böjelse;
såret som vidgas, är frätande;
och vidt utbredda såret föranleder döden!

Häraf finner man, att Euphonias yttre bemärkelse: *välljud*, uti *inre* formen öfvergår till: *förmaning, varning* eller *godt råd.*

12:o. Lepos (λέπος) eller Lepor. Till *yttre:* artigtet; till *inre:* smicker; till *yttre:* angenämt eller kärkommit; till *inre:* försåtligt eller *dåligt råd.* — Omskrifningssättet i denna figur består förnämligast deri, att *enskild person tilltalas såsom om talet hade afseende på flere* (d. v. s. i pluralis i stället för singularis); och i öfrigt förändrad ordställning.

"Yppa ráðum ydru kappi,
Jóta gramr i kvædi fljótu." [1])

för: Rádum ydru Kappi Jóta Gramr
att uppáleggia, i qvedi fliótu.

eller:

Vi råda Eders Majestät Jutlands Konung
att låta bötfälla dem, som i tal äro förhetsade.

Sturleson anmärker: "att konungens person här är satt i (margföldu) pluralis, och tillägger att ett sådant råd, som det förenämda, icke förekommer ibland de omskrifna lärorna; äfvensom att då strofen annorlunda tydes, densamma tillhör Soloecismen.

13:o Antiptosis (ἀντίπτωσις). Betecknar till *yttre:* då (Fall) casus (Tal) numerus eller (Tid. Tima) tempus äro förändrade, hvarigenom i *yttre* formen oriktiga böjningar blifvit orden tillagde; t. ex.:

a) *Fall;* t. ex.:

"þá er ek *leyfi* mey *mjósa*,
mær *er þín*, fyrir *vild sína*,
Hörn mæl*ti þat* horna
hjör*þíngs við bör krínginn*."

för: þá er ek *leyfti* mey *miós*lega,
vard mær *minn*, fyrir *vildi þina;*
aurar var *mál*, *þviat* horna,
jór ýngis af aurar rínglas.

---

[1]) Se sid. 52.

eller:

Då jag friade till den späda mön,
blef flickan min, genom din bemedling;
syftemålet var guld, som alltid inleder på villovägar,
emedan guld ynglingasinnet ur dess rätta rigtning bringar.

"I denna strof — säger Sturleson — är uti *yttre* formen (rægiligt: anklagande) accusativus satt i stället för (nefniligu: benämnande) nominativus;" hvilket omvända förhållande äfven afspeglas uti den anförda strofens innehåll.

b) *Tal* (Tala); t. ex.:

"Sveit fylla ein alla	(Af) sveitir (er) eyn all' fylldr,
alls framm jóa glamma."	(hvar) fremst jó á glamma.

eller:

Af partier är hela ön uppfyld,
hvarje vill vara förnämst och skryter öfver den styrka det eger.

c) *Tid* (Tima); angående förändring af tempora hänvisar Sturleson till de exempel som vid Soloecismen (sid. 53) blifvit anförda.

Sturleson tillägger: *"Icke ha senare tidens skalder de insigter som erfordras för att begagna dessa omskrifningssätt, och bevisa derigenom sin oförmåga* *) *att tyda de äldre författarnes arbeten."*

14:o. Antitheton (*ἀντίθετον*), af Antitheta: *motsatser*, eller då motsatta begrepp sättas jemte hvarandra; är figurens *yttre* bemärkelse, hvaremot dess

*) Sett — af Siatna, at siatna.

inre är *omdömen;* den förra visar sig uti versradernas omkastning och den senare uti inre formens innehåll; både olika uppställningssätt och omskrifningens vexlande former föranleda figurens afvikningar.

a) Uti denna afdelning *fortsättes första versraden uti den sista;* och består omskrifningen uti *språkord,* som böra afskäras till bildande af 2:ne ord för *inre* formen, d. v. s. att uti yttre formen språkord anföras hvilka icke till meningen höra och derför, såsom nämdt är, af tydaren måste utbytas mot andra. Skrifsättet benämnes ("Lánglokum":) *långdragit,* och anmärker Sturleson att både denna och öfrige till figuren hörande afvikningar, nästan uteslutande förekomma uti hvad man kallat ("Stæltr":) *skarpa och hårda anföranden;* t. ex.:

"Hákon ræðr með heiðan	Hversu Hákon rædr heid'
(hefir drengja vinr fengit,	(æfi rengi, vinr, fengr
lönd verr buðlúngr brandi	lönd hver búdlúngr, rán þá
brei' feld, mikit veldi;	bregd' felld', mikit velldi.
rógleiks náir ríki	Rök leiks, at ná þeirra ríkdóma
remmi-týr at stýra,	ramma týr. At stýra
öld fagnar þvı, eignū)	ölld, fánga þeirra eign')
orðróm konúngdómi."	ordróm konúngdómi.

eller:

Huru Hakon [1]) förfar med nationen
(för att utöfva laster, som är hans böjelse, gör han till sitt byte

---

[1]) Konung Haakon i Norrige, f. 1204, konung 1217, död d. 15 Dec. 1263. Denna berättelse afviker från P. A.

landet som hvarje småkonung eger, och rånar dem
såsom hade de brutit trätfadt aftal eller gjort sig skyldige till
straff; på så sätt förökar han sitt välde.
Ändamålet är att bemäktiga sig deras rikedomar
för att erhålla medel till utsväfningar. Att styra
folket kallas: att afhända detsamma dess förmögenhet)
är allmän sägen i landet.

b) *Då en bimening finnes uti hvarje* ("Vísuhelmíngi":) *half-vers;* t. ex.:

"Hákon veldr ok höldum	Hákons velldi ok' ölld;
(harðráðum guð jarðar	(hardrádr Gud jardar,
tiggja lèr með tíri)	þiggia læring' tári.)
teitr þjóðkonúngs heiti;	þiód heiti konúng *Teitr*,
vald á víðrar foldar	Valld á vída ólán:
(vindræfrs jöfurr gæfu	(vin' ræfislega jöfr æfdi
öðlíngi skóp úngum)	ödladiz sköp úngu).
örlyndr skati gjörla.	örlyndr kátína örla (örlög).

eller:

Hakons välde förtrycker nationen;
(såsom vid Guds stränghet här på jorden,
emottages hans lärdomar med tårar.)
Folket kallar konungen den Glade,
men hans välde får många sorgliga följder:
(de orena lustar som konungen utöfvar
blifva fortplantade och inverka på efterkommandes öden).
Lättsinnet är gifmildt på strider.

Munchs *förtjenstfulla arbete:* Det norske Folks Historie, 5 Band. 3 häft. s. 427; men k. Haakon och Sturleson voro icke synnerliga vänner, som bestyrkes af den förres befallning till Gissur Thorvaldsson, att döda den senare, som ock verkställdes 1241. När omskrifning blir allmännare bekant, torde mången åsigt öfver Historiska förhållanden komma att betydligt förändras.

Sturleson tillägger: "Detta kallas "Stælt", men anses för vackert skrifsätt."

c) *När flera bimeningar finnas samt första versraden fortsättes uti den sista, den andra uti näst den sista* o. s. v.; t ex.:

"Ólafr kunni blóthus brenna .
bráðan hitti Magnús váða . .
Harald frágum vèr hjörleiks mildan . . .
hans arfi tók nú við starfa:
dróttar vinr fèkk helverk hættan.
. . . hníga rètt á enskri slèttu.
. . sóttum píndr þá er örlög áttust.
. agætt fall sá er hlaut til vallar.

för:

1. Ólafr kunnr blóthus brenna;
8. (Agæt all' sá er audga tilvellda)
2. brádan hitti Magnús vá á
7. (sótt' um peningr þá er örlög átti)
3. Harald frægr at mida hvar jördeigu
6. (hneiga rétt, er æski (ósk) slettr)
4. hans arfi tók nú vid þarfa.
5. (Dróttar vinr fá' all-verölld hætta.)

eller:

Olof [1]) var skicklig att offerhus bränna;
(ypperligt för alla som önska sig skatter tillvella.)
dock kort derpå råkade Magnus [2]) i vånda
(för brist på penningar då krig han förde)

[1]) Konung Olof Haraldsson Digre, efter döden benämd Den Helige, f. 995, död d. 31 Aug. 1030.

[2]) Konung Magnus den Gode, son till Olof den Helige, f. 1024, död d. 25 Oct. 1047.

Harald [1]) var känd för fikan att hvarje jordego sig tillegna
(undertrycka rätt, är uselt syfte)
men ändock hans söner [2]) såsom tiggare tillträdde riket.
(Beherrskares nycker hela verlden får vidkännas.)

d) *Då endast tvänne ord äro satte i versraden och den 1:sta versraden fortsättes uti den 4:de, denna uti den 3:dje o. s. v. uti hvarje halfvers. Till figuren hörer att vid tydning i allmänhet första stafvelsen borttages från andra ordet i hvarje versrad, hvarefter uttalet ger anvisning till de för inre formen afsedda orden;* t. ex.:

1. "Haki, kraki	1. Aka (eigi) ráka,
2. hoddum, broddum	4. seggr . . . . . lögi;
3. særði, mærði	2. hödd . . . . . róda
4. seggi, leggi;	3. særi . . . . . . ærdi.
1. veitir, neitir	1. veit' . . . . . . eitr
2. vella, pella	4. bryt . . . . . . heit';
3. báli, stáli	2. velld . . . . . elli
4. breittist, heittist."	3. bál . . . . tál.

eller:

Förvärfva är icke att rama åt sig;
olaglighet är icke rättighet;
guld gifver föga anseende åt dem
som anse ed för småsak (dårskap).
Att bryta förbindelse
är en giftblandad lära;
ty guld blir på ålderdomen
till brännande eld för den som svekfullt samlat detsamma.

---

[1]) Konung Harald Sigurdsson Haardraade, död d. 25 Sept. 1066.

[2]) Samkonungarna Magnus och Olof Haraldsson. Magnus död d. 29 Apr. 1069, Olof d. 22 Sept. 1093.

e) *När första versraden uti 1:sta versafdelningen fortsättes uti första versraden i den andra* o. s. v.; t. ex.:

"Mætr Hákon vann .	1. Met Hákon vann
en Magnús fann . .	5. lengi ædra at;
Hjörr Eiríks hèkk . . .	2. en Magnús fann
hans bróðir gekk	6. ýgr, visku rád.
. lángfeðra lád;	3. Hjör Eiríks högg
. . lögvizku rád.	7. á ritar' ód,
. . . á ritar slód,	4. hans bródir geck
. . . . at refsa þjód."	8. at refsa ód.

eller: Ryktbar var Hakon
länge för sina dårskaper;
men Magnus påfann
genom hans styggelser, sina visa lagar.
Eriks svärd drabbade
sinnrike författare,
men hans broder hastade
att snillet hämna. [1])

Uti denna afdelning bibehållas de anförda nomina propria i *inre* formen.

f) Denna afdelning skiljer sig från den förestående derigenom *att första versraden i första versafdelningen fortsättes uti den sista i andra versafdelningen, den andra uti näst den sista o. s. v., hvarförutan de anförde nomina propria här öfvergå till andra språkord;* t. ex :

[1]) Konungaföljden som här uppgifves — såvida meningen varit att anföra en sådan — har jag icke kunnat anträffa i Munchs Historia.

1. "Mætr Hákon vann	1. I'tr haki vann:
2. en Magnús fann	1. Ángan æra und';
3. Hjörr Eiríks hèkk	2. en ágn' fann
4. hans bróðir gekk	2. ýgr i'skra lund.
5. at refsa þjóð.	3. Jór Æ-ríkis hygg.
3. á ritar slóð.	3. á i'ta lód —
2. lögvizku lund.	4. hans róda er: ecki
1. lángfeðra grund."	5. at refsa ód'.

eller:

Det yppersta de återhållsamma förvärfva:
begäret till ära blir med Ődet förbundet;
de lockelser följa finna deremot
bekymmer föranledde af uppbrusande sinne,
den Eviges krafter dem tyckas
egnade, endast att framalstra skördar —
men Hans gloria är: bedröfvelse
hvarmed Han de förvillade bestraffar.

"Haki, kraki,	Haki ...... rakar;
hamdi, framdi,	ama ...... ramma,
geirum, eirum	um eyra ... Eyr,
gotna, flotna:	ód' .... lotinn,
hreytir, neytir,	hreysti .... neitar
hodda, brodda,	hödd á .... ruddi:
brendist, endist,	Rændi .... endi
báli, stáli."	all' .... tál.

eller: Den icke förmår motstå — åsamkar;
bekymmer han hopar,
ty för nöjen hälsan förspilles,
tanken undertryckes,
krafterna försvagas
och förmögenhet förödes:

Med förstöring sluta
alla förvillelser.

Uti senaste versen följa versraderna i riktig följd.

15:o. Anthypophora (ἀνθυποφορά). Till *yttre:* när vid besvarande af ett tilltal begagnas samma ord som blifvit tilltalade. Sturleson beskrifver figurens *inre* betydelse i öfverensstämmelse med *en anklagad som börjar sitt svaromål såsom vore han i begrepp att bekänna, men gör det icke. Omskrifningssättet utmärker sig genom bildande af pronominer till inre formen, hvartill den yttre ger svagare och starkare häntydningar; äfvensom bildande af språkord för inre formen utaf pronominer uti den yttre;* t. ex.:

"Þèr get ek, karl, ef þú kærir,
krönk orð búin, forðum
fat ek vårkunnar *vin*nur,
verð*u* kyrr ok sit fyrri!
sakir *áttu* á mèr miklar,
munu nær vera hæri,
þær sem þ*ina* aura,
þat er hættiligt, f*ætta*."

för:

þér get ek al' — ef þú ærir
búinn ord krenkíng; orda
eg fattr, vorkunn *þin*' *inn*ar;
var þ*ú* kyrr, ok sit' fyri!
Sakir *á* þ*ú* á mér miklar,
mun' þ*ú* nær ær eru

þær sem *tína þína* aura;
þat er hættiligt, *fæ þú þá!*

eller:

Jag gaf dig lifvet, men när du är dåraktig
föranleder mina bud icke din svaghet; buden
gjorde jag till återhåll, af misskund för ditt straff;
lef stilla — och det drabbar dig icke!

Många förebråelser har Du att göra mig;
såsom Du påminner, likna de dårar
som förslösa Dina skatter;
förskräckligt är det — inverke Du på dem!

16:o. Antanaclasis (ἀντανάκλασις). Till *yttre:* återupprepande af samma ord, men i olika mening eller betydelse; till *inre:* att *medelst ett ord antyda tvänne skiljaktiga bemärkelser, eller att i yttre formen upptaga ord som uti den inre böra tydas till annan betydelse, dock med bibehållande af något förhållande dem emellan;* t. ex.:

"Mætum stend ek at móti
mansv*eigj*anda *eigi*,
r*ís* ek við Ránar *eisu*
r*unn*i, flærðar k*unn*um:
því h*eit* ek víst, at v*eit*a
vígs dr*eng*iligt *geng*i;
þèr heit ek mest at móti
meginstr*áng*liga at *gáng*a."

Titlir stend eg ámóti,
enn eigi manns anda veigr;
vid rán ris eg æsu.
Rýni lærdar kunnr,
þat heit ek *vissa*; at *vitla*
vígs, génd rengilegr;
þær hefi eg mest ámóti
megin, rángiligt gánga.

eller:

Titlar äro mig vidriga,
men icke menniskors förstånd och duglighet;

vid förklenanden deraf bringas jag till vrede.
Att begrunda lärdes arbeten,
kallar jag klokhet. För dem, som icke bemöda sig
att invigas deri, blir rigtningen skef;
dock äro mig mäst motbjudande de
som ega förmåga, men ändock på afvägar vandra.

Uti denna strof är meningen fortsatt utan afbrott vid halfversens slut, hvilket gemenligen är fallet; dessutom göres man här uppmärksam på *rimet inom hvarje versrad;* hvarom ytterligare uti den följande afdelningen af detta arbete.

17:o. Antimachesis (ἀντιμάχησις). *När ord uti yttre formen begagnas, som endast antyda dunkla hänvisningar till de för inre formen åsyftade;* t ex.

"Sveit lifvir *ill* til átu	All' Sveitir lífa til
annlaust þokumanna,	laust áta ann þoka manna;
en klaustrsbúi kristinn	enn klaustrsbúi kristinn
kallz, at lífit haldist."	kallsa, at ýfd halldis.

eller:

Alla Sekter äro tillkomna
för att småningom afleda förtroendet från de dunkla lärorna;
men kristna munkarne drifva spe med dem,
på det förvirringen må bibehållas.

18:o. Aposiopesis (ἀποσιώπησις). Betecknar *dels i yttre formen uppsåtligt utelemnade ord, dels begagnande af andra än till meningen hörande uttryck, hvarigenom för inre meningen erforderliga begrepp endast svagt antydas;* t. ex :

"Eigi er vàn at ek vàga
viljag hyrjar þilju
eiga orða gnóga,
em ek reiðr, konu leiðast
þá er mèr enn frá færum
forðum bænar orðum,
sitja verdr ok sýta
sik brúðr hin óprúða."

Eigi er mér vænnt at aga;
vill èg ydr yriar þylia;
eigi eru ord minn ydr gnóglega:
eg em reidr þá er an leidust;
þvíat, þèr er mér fordum *ást*
(adi) bænu ordu
enn mik nu frá — færu,
sitia verda ok sýta
lik brúdr hin órúda!

eller:

Icke är mig behagligt att bestraffa;
vill jag eder J Yrande förkunna.
Icke böra orden vara eder likgiltiga:
att det mig smärtar då J bedröfvelse vederfaren;
dock, de som fordom älskade och tillbådo mig,
men nu hafva vändt sig ifrån mig
sitta skola och sörja
såsom fästeqvinnan som öfvergifven blifvit!

Sturleson anmärker, "att uti denna strof orden *ek, vil* och *kastadi* (ástadi) *med afsigt* blifvit utelemnade.

19:o. Euphemismus (εὐφημισμός). Betecknar till *yttre:* när för en vidrig sak ett mildt uttryck begagnas; till *inre: beständiga stafskiften och ordförändringar.* Såsom exempel på dessa i Latinet, anför Sturleson ordet: *exultat* för *exaltat;* t. ex.:

"þat söng ok í gröf genginn
grundu huldr til stundar
enn með iðran sannri

þat saung eg gröf gégnilegr—
undu ýlda af undu —
enn med idran anni

öðlíngr til refsíngar: ódr yngi til refsíng:
hugþekka mun hlakka, hug þecka mun' hlacka;
hróðr slúng lof, túnga, má lúngs hródr lofsaungr
mána vald hinn mildi, ná valld hinns Mildi
mín rèttvísi þína." minka réttvísi hans!

eller: Detta sjunger jag, lutande mot grafven —
då begären försvagat begären —
träffad af förebråelser öfver lidelser
och ungdomsförvillelser:
De sinnesglada vilja fröjda sig;
men må mitt hjertas pris och låfsång
nå Nådens Herre uti Hans herradöme
och Hans rättvisa mildra!

20:o. Symptosis (σύμπτωσις)[1]. Betecknar *beständigt omskifte af både numera och bemärkelser, oaktadt hvilket den åsyftade meningen ändock* ("ekki i vana dragandi", för: ecki er ana ragandi:) *icke är mödosam att utgrunda;* hvarför ock Sturleson anmärker: "att figuren är begagnad både i Davids Psalmer och andra andliga skrifter.

"Vingardr hafði ölgefn orðit,
unda vargs, sú er nú eru margar,
neytir skili þann krók, med kæti,
kvensku heft, ok láti eptir;
fyrðum dugir at ósiðr orða
(oss vægðu guð!) jafnan lægðist

[1]) Att hänföra denna figur till *Symploce* (συμπλοκή), hvaruti början och slutet eller första och sista ordet återupprepas, torde icke vara riktigt; deremot innefattar följande figurer de egenskaper som Scheller tillagdt Symploce.

våra þó hann i vatni skíru
verka sekt ok píslar merki."

för:

Vinn hefir öll gefinn ordit gardr
þviat undu arga nú eru marga;
neytir skili þat ok, med kætina
vænnleiki heftir, okar átir eftir.
Uggir frygd at osidir róda
(oss vægi þú Gud!) jafnan ægi
verda þá peim, þviat átni skínandi
verkar sekt og pinslar marga.

eller:

Arbetsförmåga beskärdes alla till värn
mot lidelser och hänförelser, hvilka nu äro många; —
må den till njutning har åtrå ihågkomma oket
hvarvid behagen behäfta, hvaraf efteråt den lockade fängslas.
Fräcka vällustingar öfver oseder yfvas
(hvarifrån Gud oss bevare!) men städse till bäfvan
de dem blifva, ty skimrande åteln
innebär straff med många bittra smärtor.

21:o. **Anepimonon** (*ἀνεπιμόνον*), som äfven benämnes **Brachylogia**, betecknar af: anceps och moneo: *dubbelt meddelande,* hvarmed afses *yttre och inre formen,* eller med andra ord, att *alla uti yttre formen befintliga ord böra förändras till bildande af den inre.* Figuren betecknas till *yttre* genom *ofta förnyande af samma ord eller stafvelse;*

"Berast lèt frá mey *mætri*
mætr foldsala gæ*t*ir;
umsniðning tök auðnu
einn veitandi hr*einn*ar:

Ær'ást er létt fyrir mey i'tr;
mæt' fiölld sæla gétr
uns idi' tók audna —
innan vitandi hennar —

áðr, sk*atn*a vann *vatni*	ádr skattr vann átni.
v*atn*skírn jöfurs batnat,	ástskirn Jöfur bannat,
fastandi bar freistni	ást andi ber freistni
friðar k*enna*ri p*renna*.	Idiat fridr vænnari en þenna.
Píndr reis upp með anda	Yndi reis upp med audna
*áng*rleystu herf*áng*i	her ángr leysr fángi;
hlýrna gramr til *him*na	lyrg á gramr til i'mynd.
heim s*ótt*i guð dr*ott*inn;	hým' sótt' ud' óttinn,
sendi ástar *and*a	endi ástar enda,
allshirð*and*i virðum;	all' hirdar andi vìrdaz,
sá k*em*r drótt at d*æm*a	sá kemr rót at dæma:
d*auð*a lífs á h*auð*ri."	Audn' er lífs á audna!

eller:

Qvinnans skönhet till kärlek lätt bedårar;
behagen mången sällhet förlänar
tills af omsorger skatten berölvas —
långt förr än detta ens förmodas —
då annat än glädje den lockade röner.
Förledande skimret den Högste förbannat,
Frestelse han nedlagt hos Kärlekens gudom
men skapat Fridens långt skönare än denne.

Med Lyckan utveckla sig Begären
hvarifrån endast stor bedröfvelse den fångne löser;
Sorgen blef af Svaghet bildad.
Att med Tvifvel besmitta är Lidelsens förfäran,
dock på sistone Begären deraf försvinna,
då allt som Själen värnar först uppskattas
och Lättsinnets handlingar leda till domslutet:
Fåfänglighet är allt hvad lifvet räknar till skatter!

Sturleson anmärker i anledning af den anförda strofen, "att man begagnat en *religiös afhandling*

i yttre formen till (Drottkvædi:) *Folkvisa uti den inre;* äfvensom att några Lärde mena, att såsom afvikning till Brachylogia bör räknas:

Climax (κλιμαξ): trappa eller stege, till *yttre* betecknande; då ord i slutet af en satsdel återupprepas i början af en följande, för att antyda stigande från svagare uttryck eller verkning till starkare eller ock tvärtom; innefatta för *inre formen högst få lätt insedda omskrifningar, hvaruti de återupprepade orden oftare förekomma än uti Anepimonon;* t. ex.:

"Hugsan flýtir *lystíng* lióta,
lystíng fæðir samþykt skæda,
samþykt fæðir synd ok nauðir,
synd spenr á sik *illa venju,*
ill venja dregr *nauzun* nóga,
nauðsyn leidir sál i *dauða,*
dauði spillir æði öllu
andar lífs með beisku grandi."

för: Hugr lytir, lystíng er liótr;
lystíng fædir samþykt skædr;
samtykt fædr yndi ok naudgan,
yndi spenr á sik illa veniu
ill' veniu dregr ógá, naudsyn'
naudsyn leidir sál i dauda,
daudi spillir ædi alla —
annat líf med beisku iskyllda-grunar.

eller:

Försåtligt är Sinnet, Begäret förleder;
böjelse föranleder smak för det skadliga;

tycke föder åtrå, som följes af tvång,
ty lystnad leder till dåliga vanor
och bruk är svaghet, som urartar till behof,
hvars tillfredsställande följer menniskan ända till döden.
Dödens afskuddande af alla dårskaper —
förmodas — i ett annat lif blifva en tung börda.

22:o. **Omophasis** (ὁμόφασις). *Förklarar dunkla framställningar medelst lika dunkla om icke än dunklare omskrifningar;* t. ex.:

"Sæll er sènn i milli	Sæll er send' til midi
siðvendis kvikenda	idia' vænn' vikia;
mána ranns af mönnum	af önn rán' án
mildíngr sá er barst híngat:	hinir gét' ást, sá er at i'lengía.
eðr pá er djúp at djúpi	ædr þá er djúp at djúpi
dorgtúns niða borgar	dorg' un' nid á borgar;
um hljóðraufar hávar	um hlióđ, hrópar: ávardr!
hátt samþykkit vátta."	hætt, samþyckin — hvata!

eller:

Lyckligast är skickelse till medelståndet
hvaruti nöjen för arbete får vika;
genom arbete undgås många obehag
hvilka eljest föranledas utaf begären — derför är detta önskvärdast.
Dårskap är städse djup i djupet
hvaruti lidelsers sträfvanden befordra fallet;
lyssnen till mina ord, jag ropar: vådligt det är!
följen mina råd: hejden Eder, eller — störten deruti! [1])

[1]) Härefter anför Sturleson åsigter rörande Gamla och Nya Hel. Skrifternas förhållanden till hvarandra, hvilka upplysa om de Gamles tankar i nämde hänseende; men här icke kunnat intagas emedan de alltför mycket afvika från det afsedda ämnet.

23:o. Epimone (ἐπιμονή. Hattaföll). Betecknar till *yttre:* då ett eller tvänne ord kort efter återupprepas; till *inre utmärkes figuren synnerligast derigenom att yttre formens omskrifna ord ganska svagt antyda de för den inre afsedda.* Epimone har *4 afvikningar,* hvilka äro *föranledde af de återupprepade ordens olika ställningar;* neml.:

a) *Då samma ord upprepas vid början af hvarje versrad;* t. ex.:

"Ek em synda bót [1])	Eg em yndi ot'
ok sæmdar hót,	og sæmdar hót;
ek birti sál,[2])	eg bytna al'
ek bæti mál.[3])"	eg bæti mál.

([1]) af Ota, at ota. [2]) El, at ala. [3]) Málalok.

eller:
Jag är lystnads framräckare,
och sannings befläckare;
från födseln till fånge dig gör
och tar skatt när du dör.

b) *I midten;* t. ex.:

"þar er ekki illt	þat er ecki illt'
ok ekki villt,	og ecki villt';
fæst ekki öngt	fast ecki ungt
ok ekki þröngt."	og ecki rengt.

eller:
Det icke är af ondska sagt
och icke till villfarelse utlagdt;
fastän icke nytt
dock icke förtydt.

c) *I slutet;* t. ex.:

"þar er úmælt vald	þat er umælt valld

ok ágætt vald, | ok ágætt valld
þar er algert vald | þar er algleymíngs valld
ok eylíft vald." | ok eylíft valld.

eller: En obegränsad makt
är tillagd Lidelsernas välde,
om mensklig förlåtelses kraft
befästar vid de Saliges land.

d) *Vid början och slutet:*

"Ek bleza þik, | Eg blessar þik,
ek bið fyrir þik, | eg bidr fyrir þik,
ek fæ fyrir þik, | eg fáír fyrir þik,
ek frelsa þik." | eg frelsar þik!

eller: Jag välsignar dig,
jag beder för dig,
jag verkar för dig,
jag frälser dig!

24:o. **Homopathia** (ὁμοπαθεία). Betecknar *när orden uti yttre formen endast bestå af oomskrifna ord eller språkord hvaraf ingen mening kan erhållas innan desamma behandlas såsom omskrifningar;* hvarigenom denna figur utgör *motsats* till den förestående; t. ex.:

Máni skínn af mæðu | Af án' skýn, mæds þú
moldar hofs um foldir | alldr hofinn um folld er,
alla stund meðan endist | all' unad' medan endist; —
æfi lands ok sævar: | æfi and ok' æ var.
veit ek fèlaga fljótum | Veiti ek félag liótleiki,
fróns prýði vel þjóna, | fróns prýdi (vel eigi) vél þióna,
þeim vitu eigi ýtar | þeim, vit' þú eigi ýtas
auðit lífs nè dauða." | audit lífs, ne dauda.

eller:

Innan motgång meddelat dig förstånd, blir du svårmodig
genom tanken: att lifvet är tillkommit endast för jorden,
och att alla förhållanden med detsamma sluta; —
nej! lifsanden är befästad vid evigheten.
Jag känner icke Ondskans följder,
men mig tyckes att behagliga boningar icke kunna de onda
förlänas,
eller att de, som icke genom handlingar gjort sig utmärkta
under lefnaden, skola blifva det efter döden.

25:o. Anthropopathia (ἀνθρωποπάθεια). Betecknar till *yttre:* när Gudomen tillägges menskliga åtbörder eller sinnets egenskaper, såsom: stå, sitta, gå; vrede, glädje, kärlek och sorg; men till *inre: anmärkningar deröfver* och således nästan *motsatsen* till *yttre* formen; t. ex.:

"Adam *sá* þann allt í heimi
orði skóp i *göngu* fordum;
þenna kendi Stephanus *standa*
stórum vitr ok spámenn *sitja.*
Reiði tala hans bækr sem blíðu
brögnum jafnt sem hrygð ok fögnuð,
ástargnótt með öðrum háttum
ýta kyns, þeim er guddóm lýta."

för: þannin adal á allt i heimi
af ord' skóps öngr i fordum.
þenki kenndi tefia án tána
stór' íta, og spá mein i'ta.
Reidi tala hans eikr', sem idia
brugdum jafnt, med hrygd og fögnud;

ást er ótt', um önn háttar
i' ta' knýta, þeim er udom lýta.

eller:

Emedan allt på jorden är af naturlig beskaffenhet
kan intet i begynnelsen endast medelst *Ord* blifvit skapadt.
Tanke förstod förhindra det skadliga att uppvexa· men
det nyttiga att frambringa, under förutseende af det bestraffande som deraf kunde uppstå.
Om *Rastlöshet* vittna Hans krafter, som *Arbeta*
i ständigt förbund, såsom sorg med glädje;
Hans *Kärlek* är beständig, fastän Han af *Omvårdnad*
hastar att näpsa de af lidelser besmittade.

Sturleson antyder: *att allt figurligt språk uti andliga ämnen är opassande;* han fordrar *sanning* i tanke och *allvar* i framställning.

26:o. Synathrismos (συναθροισμός). Betecknar *en afhandling blandad med beröm och klander;* t. ex.:

"*Abels* lofar æfvi	*Abl* lofa æfi,
ómeinsemi [1]) hreina; [2])	ómeinsemd hreinna;
öld lofar *Enoch* mildan	*enn* ölld lofar *og* mildi
einkend siðavendni;	eink idia' venia.
Nóe [3]) lofast öflugs æfvi	*Nór* lofar öflug æfi,
ágætu hreinlæti;	ágæti hreinn ætlan;
Seem lofar fært till fremðar	*Sæmd* lofar færa til þat fremd' er
fórnar hald um aldir.	fórnar halld um alldr.
Trúa lofar *Abrams* ævi;	Trú lofar *ábra*gd æfinlega,
Ysach lofar vísan	*Ysiá* lofa vísa;
vân; lofar *Ja*cobs einum	vænd lof *jagg* hver einn
ástsemd hugar fremdum.	um ástsemd hugr frema:
Skýrr lofar *Jós*ephs æfvi	Skírndr lofas *liós* æfinlega

úrskurðr fyrirburða.	úskírdr fyrirburda;
G*uð*s lofar ætt ok æfi	*Ud'* lofar ætt' ok æfinlega
Aróns göfug þjónan.	*ár vondr* jöfr, þióna.
*Móy*sen lofar ljósan	*Má, í'sia.* lofa liósan
lagamál hið rænfagra,	lágmæli, hinu brennfagra;
þik lofar allt með öllu,	þik, lofa allt med öllu
alls heims jöfurr, beima."	alls heims jöfr! beini!

([1]) af meinsemi: oanständighet — ómeinsemi: anständighet.
[2]) hreinn: ren, obesmittad. [3]) Nór — mór.)

eller:

Krafter lofva lifstid
och ordentligt lefnadssätt hälsa;
men hög ålder beror äfven af lugnt sinnelag
och synnerligast vana vid arbete.
Tanke lofvar stora bedrifter,
aktning och ljusa förhoppningar.
Förmåga lofvar att leda till anseende
och bereda utkomst på ålderdomen.

Den troende lofvas de Saliges förening,
med visshet utlofva de *Vise* detta;
förhoppningar förespeglas med ord af enhvar
som vilja sinnets benägenhet för något befrämja:
åt den döpte eviga ljuset utlofvas,
hvarför den odöpte icke är född er;
men Lidelser endast lofva evig tynga åt Slägtet
som har onda afgrundsandar till gudar, och dem tillbedjer.

Må de, som hafva förtroende dertill, dyrka Behagen
och Lidelserna, de sköna — men hemsökande; —
Dig, lofve allt och alla,
hela verldens Gud och Herre! Du oss hjelpe!

27:o. Erotema (ἐρώτημα). Till *yttre:* Fråga; till *inre: då fråga och svar innefattas i samma mening, eller ock då fråga och svar äro satta uti en versrad.*

a) *Fråga och svar uti en mening.* Till *yttre utmärkes detta genom ofta förekommande frågetecken;* till *inre* genom *meningens innehåll;* t. ex.:

"Hverr deyr? hjarðar stýrir;
hví? fyrir sauða lífi;
hversu? hèkk á krossi;
hvar? þar er Lazarus jarðast;
hvenær? helzt at nóni;
hverir knúðu að? Júdar;
hverr nýtr? heiðni bötnuð;
hvat geldr? djöfuls veldi."

för:

Hver heyr er ardr ýrir
eda ýria audr' lífi,
hver hygg á hrósi,
hvar þar er Asar á jardar?
Vænn er el' af vondska,
hver einn knýa at udar'
hvar af þeirra heidran nýtr — bætir;
sá at gilldi giöf af elldr.

eller:

Hvem har ro då fördeln skimrar
eller jordens skatter blänka,
hvem är, som ej hoppas sin önskan att nå,
så länge som menniskor finnas på jorden?
Men Behagen äro för Ondska födde,
ty till svaghet enhvar de förleda

och hvem som dem dyrkar — det umgälla får;
Ack! deras skänker vid glöd kunna liknas.

b) *Fråga och svar satta uti en versrad:*

"Hverr fèll? Hörða stillir;
hvar? þar er karlfólk barðist;
hvenær? hneig at nóni;
hver var sök? Őfund vöknuð;
hverr vá? Kálfr hèlt darri;
hverir bændu slíks? þrændir;
hvat nýtr? heilsa bötnut;
hvat sýtir? fíra lýti."

för:

Hversu ær fell'? Hörfa illr'!
Hversu? Arla er fólks ardr!
En vænn ær er? Hneig' at vondska!
Hvers er sök? Őfundar, vakti unad'!
Hverir vá? Hálfviti, heit' darir!
Hverir berar ýks? — — — —
Hvad nýtr? Heill á ötlun!
Hvad nytiar? Firra lýti'!

eller:

Huru undgå dårskap? Undfly ondska!
På hvilket sätt? Arbete är menniskans vinning!
Men om dårskap är behaglig? Det onda du dyrkar!
Hvars är felet? De bedrägliges, som väckte begäret!
Hvilka äro dessa? Oförståndige, dårar kallas!
Hvilka hänföra till öfverdrifter? — — — —
Till hvilket ändamål? Att förheliga deras förrättningar!
Hvartill tjenar detta? Att öfverskyla bristerna!

Förestående Retoriska figurer äro samtliga som Sturleson uppgifvit; men dessa utgöra endast en ringa del af den myckenhet, som de gamle poetiska språken tillhörer. [1]) Huruvida uti Nordens icke flere blifvit begagnade än de förenämde, eller om dessa äro att anse endast såsom namn på klasser hvaruti hvarje stafs olika förändringar blifvit indelade, derom är jag — beklagligen — icke i tillfälle att lemna besked. Jag hyser dock forhoppning att, när Retorikens förhållanden af kunnige män blifvit närmare undersökte och fullständigare framställde, icke allenast nämde gåtor skola blifva nöjaktigt löste, utan ock mörkret skingradt som otvifvelaktigt ännu omger de gamla tungomålens innersta sammansättning, hvarigenom glansen af dess Skalder och Snillen hindras att framstå i förtjent dager, enär — till samtidens skada — deras väsendtligaste uppgifter ännu uti *omskrifning* ligga förborgade.

Omskrifning är en benämning som visserligen länge varit känd, men om hvars *egentliga bemärkelse* omdömet ännu är ganska vacklande. Rask t. ex. anför: [2]) "det är orimligt att föreställa sig, det skalderna någonsin vågat alldeles sjelfgjorda

---

[1]) Se: Lexicon Technologie Græcorum Rhetoricæ. J. C. T. Ernesti. Lipsiæ 1795.

[2]) Anvisning till Isländska eller Nordiska Fornspråket. Stockh. 1818. Sid. 279.

språkförändringar, hvilket skulle ådragit dem löje i stället för beundran"; och många andra ha icke allenast instämt uti hans åsigt, utan derjemte med hånande ovilja bemött hvarje yttrad förmodan om motsatt förhållande.

Först på senare tider har, genom funna sammanstämmande uppgifter uti de Gamles skrifter, en *till visshet sig närmande aning* om *dubbel mening* deri börjat sprida sig hvilken vunnit ytterligare styrka genom en uti Erlangen år 1843 bekantgjord förtjenstfull afhandling [1]) om nämde förhållande; och ännu senare äro uti Latinska språkläror [2]) en del retoriska figurer upptagne såsom "*poetiska* afvikelser från språkets vanliga ordformer och uttryckssätt."

Om till dessa åsigter läggas de af Sturleson uti förestående arbete meddelade, torde omdömet icke uteblifva: "att *Retoriken i allmänhet är högst ensidigt betraktad* om man anser densamma uteslutande innefatta *vilkor för Talkonst eller Vältalighet* och att alla dess figurer endast deruppå hafva afseende.

Om å ena sidan erkännas måste att förkortning, omflyttning och tillägg af stäfver — ehuru mot språkens allmänna reglor stridande — dock

[1]) Naturwissenschaftliche Mysterien in ihrem Verhältnisse zur Litteratur des Altherthums. J. S. C. Schweigger. Halle.
[2]) T. ex. Latinsk Elementargrammatik. G. R. Rabe. Stockh. 1857. Sid. 234.

mången gång till ernående af rim, jemnvigt, takt eller rythm uti skaldeqväden, i enlighet med Sturlesons åsigt, kunna såsom *"förskönningar"* betraktas; torde å den andra billigtvis medgifvas, att afvecken till nämde ändamål icke böra utsträckas ända derhän, att ord förändra bemärkelse eller icke kunna såsom språkord betraktas hvaraf vältalighetens fordringar föga skulle tillfredsställas så vida icke särskilta ändamål dermed afses; dock — såsom af de anförda stroferna inhämtas — inträffa sistnämde förhållanden, med anledning af de *båda formerna,* ganska ofta uti de Gamles dikter.

Om retoriken endast egde *en form,* hvartill skulle dess figurnamn tjena? Ordet *skämt* finnes i alla språk, utan att *Ironia* dertill behöfver användas; lika så *fråga* — retoriska *Erotema* och de flesta *figurernas benämningar,* hvarförutan af det ofvan anförda torde inses att ännu många skäl finnes att betrakta desamma såsom *antydanden* äfven om *andra och väsendtligare förhållanden.*

Ordet *Retorik* (Rhetorik) härledes från ordet *Ἐρῶ:* säga, omtala; hvaraf *Rhetor* (ῥήτωρ:) *Talare, Rhetra* (ῥήτρα:) *Ord, uttal, lag* eller *regel;* och emedan *retorik* (ῥητορικὴ) bemärker: *afsedd för vältalighet, poesi och skaldekonst,* torde redan af härledningen bestyrkas att såsom *Grammatik* bemärker *reglor för allmänt språk* betyder *Retorik: reglor för det poetiska.*

Retorik bestämmer vilkor för Talkonst och Vältalighet icke endast i tal, utan äfven i skrift; dock meddelar retoriken, såsom den för närvarande betraktas, endast få — möjligtvis missförstådda — *anvisningar till beredande af flytande framställning eller klangfullt föredrag* äfvensom *bildande af satser eller sammanställningar till klara och lättfattliga meningar* — hvilka senare äro *språklärans Syntax* förbehållna — utan anför deremot — likasom Donatus — nästan uteslutande *fel* som både *i tal och skrift kunna göras* [1]) för att derigenom — såsom det synes — *varna för deras begående.*

Retorikens yttre bestämmelse tyckes således vara att *antyda fel i tal och skrift;* men dessa böra indelas i 2:ne klasser: *tillkomna af okunnighet eller förseelse* och *uppsåtliga.* De *förra* äro *förkastliga;* men de *senare* — äfven skiljande sig i 2:ne rigtningar: till *beredande* af *försköning eller prydnad* — och *dubbel mening* — tillhöra de så kallade *poetiska fri- och rättigheterna* (Licentia poetica), som ofvan blifvit afhandlade.

Dessa senare äro *vigtigast* och innefatta *retorikens förnämsta och innersta syftemål.* De afdelas äfven uti 2:ne klasser: 1:o *för att antyda huruledes genom ordens förändrade skrifsätt dubbel mening kan beredas eller huru af rätt skrifna ord genom förändring i enlighet med de för omskrifning be-*

[1]) Se Donatus och hvarje Retorisk afhandling.

stämda reglor, en inre mening kan utletas; dels 2:o *huruledes medelst uppsåtliga skrif-fel dubbel mening antydes;* ty hvarje mot språkläran stridande ordsammansättning — adspiration, tillsatt eller utelemnad staf, utesluten eller orätt utsatt tonvigt (accent) är *omskrifningsmärke.*

Exempel på dessa skrifsätt:

Sid.

Barbarism benämnes i *skrift: Metaplasm*, innefattande: tillägg, förkortning och omflyttning af staf, stafvelse, tonvigt och adspiration, hvarigenom de sålunda behandlade orden blifva oberättigade att benämnas allmänna *språkord*. Barbarismen består följaktligen endast af sammansättningar till *inre form* hvilka, af den i retoriken obevandrade, svårligen kunna tydas.

Soloecism: Har både *yttre* och *inre form;* den *yttre består af allmänna språket*, och är således *motsats* till Barbarism. Soloecismens *yttre mening* är af mindre värde; men den *inre* — som erhålles genom den yttre formens styckning, i enlighet med ofvan åberopade och i dettas fortsättning anförde reglor — utgör *egentliga föremålet*. Då Soloecism är blandad med Metaplasm, kan äfven yttre formen, af den i omskrifning obevandrade, endast gissningsvis tydas . . . . 46.

Vid tolkningen af *inre* formen måste *alla grammatikaliska reglor förkastas* med anledning af Soloecismens *hufvudvilkor:* 47.

(Vidrlagning:) Tillägg;
(Aftekning:) Förkortning;
(Skipting:) Byte eller Förändring; samt
(Umsnúning:) Omkastning.

Sid.

nad. Ibland äro stäfver orden tillagde som böra afskäras, men ömsom äro orden förkortade; så att *yttre* formen endast tjenar att svagt antyda den *inre*. Ju mindre omskrifning den *yttre* formen innehåller, ju bättre är Schemas bestämmelse uppfyld och afhandlingen författad; men ock dess svårare att tyda. — Schema har följande figurer:

Af förestående skönjes att Retoriken har samma indelning som Grammatiken; såsom den senare nemligen, har äfven den förra sin 1:o Ortografi, 2:o Etymologi, 3:o Syntax och 4:o Prosodi.

Den 1:sta lärer: Stäfvernas olika betydelse, dels hämtad från *Runornas stafskiften*, dels härrörande från *Skaldernas tillägg af tonvigter i yttre formen*, hvarigenom omskrifning antydes och behöflige stäfver för *inre* formens ordsammansättning bildas.

Den 2:dra lärer: att af stäfver sammansätta ord endera till *endast inre* eller ock både *yttre och inre* form; samt således huru af ord uti *yttre* formen, hvilka till allmänna språket icke kunna hänföras, ord för den *inre* beredas; äfvensom huru af språkord uti *yttre* formen — medelst lika åtgärder — andra ord för den *inre* kunna bildas.

Den 3:dje lärer: att af *yttre* formens ord *sammansätta satser och meningar* för den *inre*, samt huru dervid icke allenast ordställningen uti *yttre*

formen måste förändras, utan äfven ordens bemärkelser öfverdrifvas genom egentliga begreppens uttänjande

Slutligen lärer den 4:de: huru medelst uti *yttre* formen orden tillagda ändelser, eller egentligen genom ledning efter *uttalet* eller *ljudet, bindeord* för den inre kunna erhållas; samt huru, genom likhet i uttalet, *yttre* formens ord kunna göras tjenliga att antyda de för *inre* formen åsyftade.

Ljudet som fordrar uppmärksamhet, vädjande till tolkarens tanke, är *grund-temat* genomgående hela poetiska språket, hvars *omvexlingar* föranledas medelst *Tillägg* och *Förkortning*. Språkets bestämmelse är *Ombyte* och dess vilkor *Förändring*, hvarigenom *meddelandet i yttre formen öfverskyler* hvad den *inre blottar*. Uppfinningen är ett *snilleverk;* men äfven *Noræna* bekräftar *den icke ringa bildningsgrad som Norden egt, redan i aflägsna tider.*

Om man antager att Nordiska tungomålets Grammatik — lika som dess Retorik — blifvit hämtad från Romare och Greker, bör man derför icke föreställa sig att sjelfva språket uppstått på samma grund; än mindre bör dess upprinnelse sökas från Tyska dialekten, till hvilken — åtminstone hvad kändt är — icke omskrifning blifvit fogad, hvarigenom nämde språk visar sig under-

lägset och följaktligen oberättigadt att antagas såsom utgångspunkt för Nordens.

Omskrifnings införlifvande med ett språk, bestyrker: dess *ordnade sammansättning;* ty denna förutan kunna Retorikens fordringar omöjligen tillfredsställas, emedan desamma påyrka *förändring af alla grammatikaliska reglor,* hvilka således *måste finnas* innan omskrifning kan tillämpas. Men icke i nämde förhållande, utan deremot uti egna *språkord* och *talesätt* samt från andra folkslag afskildt *uttal* anser jag att en *Nordisk egendomlighet* uppenbaras, hvilken utgör den pigga *kärna* till språket som länge legat förborgad under det af omskrifning småningom tillskrumpnade *skalet,* hvilket genom nitiska och förtjenstfulla bemödanden, som ännu fortfara, innan kort torde blifva fullkomligen undanröjdt.

Bemödanden att i möjligaste måtto *bortskymma* och *förborga,* vållade *omskrifnings inblandande uti allmänna språket,* hvilken verkade såsom om gift tid efter annan hade ingjutits deruti; hvarken Heliga Skrifter eller folkens Lagar, Historiska urkunder eller Vetenskapliga afhandlingar blefvo förskonade för dess väldiga kraft.

Så länge poetiska parasit-språket ännu fortlefde i friskt minne, varsnades icke dess förstörande verkningar; men då erinringen småningom försvagades

och slutligen öfvergick till fullkomlig glömska, inblandades en myckenhet omskrifna, missförstådda ord i allmänna språket; hvaremot andra — synnerligast de som tillhöra Metaplasm — betraktades såsom *föråldrade skrifsätt;* hvilket gemensamt hade till följd att de Gamles *ända igenom* omskrifna arbeten bedömdes efter *titlarna* innefatta *Sagor och Fabler*, utur hvars *ytligt dunkla* former dock anmärkts att någon gång ljusstrimmor framtindra, hvilka kunna liknas vid klara stjernskott på *nattlig* himmel — hvars mörker, man dock bör hoppas att nalkande *dag* förskingrar.

